



NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura we Wrocławiu

LWR.411.002.01.2022

Pan
Jarosław Obremski
Wojewoda Dolnośląski

Dolnośląski Urząd Wojewódzki
we Wrocławiu
pl. Powstańców Warszawy 1
50-153 Wrocław

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

zmienione zgodnie z treścią uchwały nr KPK-KPO.441.83.2023 Zespołu Orzekającego
Komisji Rozstrzygającej w Najwyższej Izbie Kontroli z dnia 17 lipca 2023 r.

D/22/505 – „Działania podmiotów publicznych w związku z kryzysem ekologicznym na rzece Odrze”

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Dolnośląski Urząd Wojewódzki we Wrocławiu, pl. Powstańców Warszawy 1, 50-153 Wrocław ¹ .
Kierownik jednostki kontrolowanej	Jarosław Obremski, Wojewoda Dolnośląski, od 5 grudnia 2019 r. ² .
Zakres przedmiotowy kontroli	<ol style="list-style-type: none">1. Przygotowanie do przeciwdziałania zagrożeniom związanym z jakością wód rzek.2. Działania podjęte w sytuacji wystąpienia w 2022 r. zagrożenia związanego z jakością wód rzeki Odry.
Okres objęty kontrolą	Od 1 lipca 2021 r. – do dnia zakończenia czynności kontrolnych ³ , z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Artykuł 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ⁴ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura we Wrocławiu
Kontrolerzy	<ol style="list-style-type: none">1. Radosław Kujawiński, doradca prawny, upoważnienie do kontroli nr LWR/207/2022 z 25 listopada 2022 r.2. Edward Klatka, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LWR/191/2022 z 3 listopada 2022 r.3. Grzegorz Fikus, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LWR/192/2022 z 3 listopada 2022 r. <p>(akta kontroli: t. I, str. 1-3; t. III, str. 23-24, 42-44)</p>

¹ Dalej: DUW lub Urząd.

² Dalej: Wojewoda. Od 28 lipca 2022 r. do 12 sierpnia 2022 r. Wojewoda przebywał na urlopie wypoczynkowym. Od 28 lipca do 29 lipca 2022 r. Wojewoda był zastępowany przez Drugiego Wicewojewodę Bogusława Szpytmę, a od 30 lipca 2022 r. do 12 sierpnia 2022 r. przez Pierwszego Wicewojewodę Jarosława Kresę, który przebywał na urlopie wypoczynkowym od 18 do 29 lipca 2022 r.

³ Tj. 17 kwietnia 2023 r.

⁴ Dz. U. z 2022 r. poz. 623; dalej: „ustawa o NIK”.

II. Ocena ogólna⁵ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W Urzędzie, w tym w funkcjonującym w jego ramach Wojewódzkim Centrum Zarządzania Kryzysowego⁶, zapewniono przygotowanie organizacyjne i techniczne umożliwiające wymianę informacji oraz koordynację działań na potrzeby zarządzania kryzysowego.

W ocenie NIK z nieuzasadnionym opóźnieniem zareagowano jednak na kryzys ekologiczny, który wystąpił na rzece Odrze latem 2022 r. i objawiał się m.in. masowym śnięciem ryb, w szczególności w aspekcie podjęcia działań o charakterze prewencyjnym, nakierowanych na ochronę ludności.

W DUW nie przejęto niezwłocznie koordynacji działań związanymi z ww. sytuacją, choć już 30 lipca 2022 r. WCZK uzyskało informacje o występowaniu zjawiska śnięcia ryb na terenie dwóch powiatów w województwie dolnośląskim⁷. Następnie, od 2 do 4 sierpnia 2022 r. Dolnośląski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska⁸ przekazał do DUW informacje wskazujące na nienaturalne przyczyny występującego na Odrze zjawiska oraz brak tzw. przyduchy. Według ówczesnej wiedzy nie znano etiologii zjawiska oraz nie rozpoznano jego wpływu na życie i zdrowie ludzi. Mimo to, w Urzędzie dopiero po upływie ponad tygodnia od otrzymania ww. informacji: [1] podjęto działania mające na celu powszechne ostrzeżenie ludności o zagrożeniu⁹, [2] wprowadzono przepisy porządkowe dotyczące korzystania z wód rzeki Odry, [3] zwołano Wojewódzki Zespół Zarządzania Kryzysowego¹⁰.

Informacje o ujawnieniu dużej ilości śniętych ryb i możliwości wystąpienia zanieczyszczenia Odry nie zostały również niezwłocznie przekazane do Rządowego Centrum Bezpieczeństwa¹¹. Pierwsza informacja do RCB o przedmiotowym zjawisku została bowiem przekazana dopiero 10 sierpnia 2022 r., a jej przekazanie spowodowane zostało przez RCB.

Dopiero 12 sierpnia 2022 r. działania związane z usuwaniem śniętych ryb przejęła do prowadzenia Państwowa Staż Pożarna¹², na skutek polecenia jej Komendanta Głównego¹³ oraz narady przeprowadzonej z udziałem Sekretarza Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji – Macieja Wąsika¹⁴. W okresie wcześniejszym ciężar działań w tym zakresie spoczywał przede wszystkim na Polskim Związku Wędkarskim¹⁵ przy wsparciu wolontariuszy i jednostek ochotniczych straży pożarnych. Z uwagi na brak wiedzy o potencjalnych skutkach zdrowotnych kontaktu z materiałem biologicznym oraz wodą, było to stanem niepożądanym.

W ocenie NIK, skala i charakter zjawiska, które wystąpiło na rzece Odrze na przełomie lipca i sierpnia 2022 r., wymagała podjęcia natychmiastowych, prewencyjnych działań polegających na przekazaniu ludności informacji o zagrożeniu i ustanowieniu zakazów dotyczących korzystania z wód rzeki Odry.

Zaistniały kryzys ekologiczny ujawnił również brak odpowiedniej wymiany informacji pomiędzy podmiotami, które powinny być zaangażowane w działania w takiej sytuacji.

⁵ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej. W niniejszej kontroli zastosowano ocenę w formie opisowej.

⁶ Dalej: „WCZK”. Pełna nazwa: Oddział Wojewódzkie Centrum Zarządzania Kryzysowego. WCZK działało w ramach Wydziału Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego DUW.

⁷ Oławskim i wrocławskim (ziemskim).

⁸ Dalej: „DWIOŚ”.

⁹ Działania takie podjęto dopiero 12 sierpnia 2022 r.

¹⁰ Dalej: „WZZK”.

¹¹ Dalej: „RCB”.

¹² Dalej: „PSP”.

¹³ Dalej: „KG PSP”.

¹⁴ Dalej: „Wiceminister”.

¹⁵ Dalej: „PZW”.

30 lipca 2022 r. WCZK odebrał szereg informacji o ujawnieniu śniętych ryb w Odrze, w szczególności w okolicach Oławy i Czernicy, wskazujących na masowy charakter zjawiska. Mimo to nie podjęto właściwych działań, w tym w szczególności nie poinformowano o tych zdarzeniach Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska we Wrocławiu¹⁶ oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu¹⁷, tj. organu właściwego w sprawach odpowiedzialności za zapobieganie szkodom w środowisku i naprawę szkód w środowisku (w sytuacji braku potwierdzenia uzyskania przez ww. podmioty ewentualnych informacji o tych zdarzeniach od innych służb). Zdarzenia te nie zostały także w pełni rzetelnie opisane w raportach z dyżuru z tego dnia. Informacji o nich nie przekazano niezwłocznie kierownictwu Wydziału Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego w DUW¹⁸ oraz Wojewodzie i Wicewojewodom. Dopiero w toku kontroli NIK, kierownictwo DUW uzyskało informacje, że WCZK otrzymało i potwierdziło informacje o zdarzeniach już 30 lipca 2022 r., a nie – tak jak twierdzono dotychczas w oficjalnej korespondencji prowadzonej przez DUW – dopiero 1 sierpnia 2022 r.¹⁹.

Zaistniała sytuacja uwioczniała, że procedury Wojewódzkiego Planu Zarządzania Kryzysowego²⁰ nie przewidywały sposobu reagowania na wystąpienie zagrożenia dla środowiska o nieznannej (w czasie zaistnienia zdarzenia) etiologii. Zdaniem NIK negatywnie rzutowało to na czas i sposób reakcji na kryzys.

NIK zwraca również uwagę, że dopiero 11 sierpnia 2022 r. WCZK przekazało meldunek w ramach Międzynarodowego Planu Ostrzegawczo-Alarmowego dla Odry²¹, mimo że od 2 do 4 sierpnia 2022 r. otrzymało z WIOŚ informacje wskazujące na nienaturalne przyczyny śnięcia ryb, w tym na możliwość zanieczyszczenia rzeki substancjami chemicznymi. NIK dostrzega, że regulacje zawarte w MPOA, odnosiły się zasadniczo do wystąpienia awarii²², a takowa ówczesnie nie była zidentyfikowana. Jednakże masowe śnięcie ryb bez ustalonej przyczyny powinno jednak spowodować wcześniejsze przekazanie meldunku w ramach MPOA do odpowiednich Międzynarodowych Głównych Centrali Ostrzegawczych²³. Zwłaszcza w sytuacji podejrzenia zanieczyszczenia rzeki i w kontekście meldunku z MGCO w Opolu z 14 lipca 2022 r. o śnięciu ryb w Kanale Kędzierzyńskim i Gliwickim, a także przy uwzględnieniu celów działalności Międzynarodowej Komisji Ochrony Odry przed Zanieczyszczeniem²⁴, które wykraczają poza sprawy zanieczyszczeń wynikających wyłącznie z awarii. Tymczasem to MGCO we Frankfurcie nad Odrą przesłała meldunek w ramach MPOA wcześniej niż MGCO we Wrocławiu, co dało asumpt do formułowania przez Grupę Roboczą G3 „Zanieczyszczenia Awaryjne” działającą

¹⁶ Dalej: „WIOŚ”.

¹⁷ Dalej: „RDOŚ”.

¹⁸ Dalej: „WBiZK”.

¹⁹ 30 lipca 2022 r. informacja o zdarzeniu w powiecie olawskim wpłynęła do WCZK, które przekazało ją do Powiatowego Centrum Zarządzania Kryzysowego w Oławie i potwierdziło wystąpienie zdarzenia już tego samego dnia. Ponadto na prośbę Kierownika WCZK we Wrocławiu, wprowadziło 1 sierpnia 2022 r. zdarzenie do Platformy Operacyjnej Zarządzania Kryzysowego stosowanej do komunikacji w zakresie zarządzania kryzysowego w województwie dolnośląskim.

²⁰ Dalej: „WPZK”. Plan został zatwierdzony przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji 9 września 2021 r. Według stanu na 28 lutego 2023 r., plan ten nie był aktualizowany, ani też modyfikowany od daty jego zatwierdzenia.

²¹ Dalej: „MPOA”.

²² Zgodnie z MPOA, awarie to szkody na instalacjach technicznych, infrastrukturze komunalnej (np. oczyszczalniach ścieków), magazynach, rurociągach, pojazdach lub statkach, powstałe w wyniku uszkodzenia lub wypadku, które powodują przedostanie się substancji zanieczyszczających zagrażających jakości wody bezpośrednio lub za pośrednictwem dopływu do wód podziemnych lub powierzchniowych.

²³ Dalej: „MGCO”. Tj. w Republice Federalnej Niemiec, a także w Gorzowie Wielkopolskim, Opolu i Hradec-Králové.

²⁴ Dalej: „MKOOpZ”. Powołanej Umową z dnia 11 kwietnia 1996 roku (Dz. U. z 1999 r., Nr 79, poz. 886). Umowa została zmieniona Umową w sprawie zmiany Umowy w sprawie Międzynarodowej Komisji Ochrony Odry przed Zanieczyszczeniem sporządzoną we Wrocławiu dnia 25 czerwca 2008 r. i w Brukseli dnia 27 listopada 2008 r. (Dz. U. z 2011 r., Nr 172, poz. 1022).

w MKOOpZ, uwag dotyczących oceny realizacji obowiązków informacyjnych w tej sprawie przez MGCO we Wrocławiu w ramach MPOA.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe²⁵ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Przygotowanie do przeciwdziałania zagrożeniom związanym z jakością wód rzek

Opis stanu faktycznego

1.1. W strukturze organizacyjnej DUW w obszarze zarządzania kryzysowego nie zostały wyodrębnione stanowiska pracy dedykowane zagrożeniom związanym z jakością wód powierzchniowych. Według Wojewody, zadania z tego zakresu realizowane były przez DWIOŚ jako organ rządowej administracji zespolonej w województwie.

(akta kontroli: t. I, str. 4-7, 25-30)

19 października 2022 r., w związku z zakończeniem działań prowadzonych po ujawnieniu śniętych ryb w rzece Odrze, Wojewoda zwrócił się pisemnie o przygotowanie raportów podsumowujących czynności poszczególnych podmiotów²⁶ uczestniczących w działaniach w przedmiotowym zakresie, z uwzględnieniem występujących przy ich realizacji problemów, w tym ewentualnych trudnień współdziałania z innymi uczestnikami przedsięwzięcia. Wskazał przy tym, że zebrane raporty zostaną poddane analizie przez członków WZZK. W razie potrzeby, na podstawie wyników tych prac, zostaną opracowane odpowiednie wnioski/rekomendacje. Adresaci prośby Wojewody²⁷ przekazali mu pisemne stanowiska stanowiące informacje o podejmowanych działaniach, zidentyfikowanych problemach, jak i wnioskach, płynących z doświadczeń w realizacji zadań związanych z ujawnieniem w miesiącach letnich 2022 r. śniętych ryb w rzece Odrze. 13 lutego 2023 r. odbyło się pod przewodnictwem Wojewody posiedzenie WZZK poświęcone omówieniu działań prowadzonych po ujawnieniu śniętych ryb w rzece Odrze, raportów podsumowujących działania w przedmiotowym zakresie oraz opracowaniu ewentualnych wniosków/rekomendacji w zakresie usprawnienia problematycznych obszarów. Wojewoda podsumowując posiedzenie podkreślił konieczność opracowania algorytmu postępowania na wypadek powtórzenia się sytuacji z 2022 r., uwzględniającego odpowiednią hierarchię działania; podjęcia próby poprawy sytuacji w starorzeczach zgodnie z przedstawianymi podczas posiedzenia propozycjami; prowadzenia właściwej polityki medialnej wskazującej na powódź jako główne zagrożenie ze strony Odry; jednoznacznego komunikowania o braku zagrożenia dla ludzi i zwierząt; analizy efektywności prowadzonych działań w tym patrolowania i monitorowania oraz rozbieżności kompetencyjnych poszczególnych podmiotów; jasnego określenia odpowiedzialnych za utylizację padłych ryb; konsultacji ze środowiskiem naukowym; rozważenia wzmocnienia Państwowej Straży Rybackiej; uregulowania kwestii nadgodzin.

²⁵ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

²⁶ Pismo nr BZ-BOL.68.86.2022.AM z 19 października 2022 r. skierowane zostało do: [1] Dolnośląskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska; [2] Dolnośląskiego Komendanta Wojewódzkiego PSP; [3] Komendanta Wojewódzkiego Policji we Wrocławiu; [4] Dolnośląskiego Wojewódzkiego Lekarza Weterynarii; [5] Dolnośląskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego; [6] Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej we Wrocławiu Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie; [7] Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu; [8] Dowódcy 16. Dolnośląskiej Brygady Obrony terytorialnej; [9] Komendanta Wojewódzkiego Państwowej Straży Rybackiej we Wrocławiu.

²⁷ Za wyjątkiem Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej we Wrocławiu Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie.

Odnosząc się do kwestii związanych z prowadzeniem monitoringu działań dotyczących zarządzania kryzysowego w obszarze zagrożeń związanych z jakością wód powierzchniowych, w tym rzek, pod kątem problemów i trudności systemowych związanych z realizacją przydzielonych zadań, Wojewoda wyjaśnił, że zadania ochrony jakości wód powierzchniowych realizowane były przez Inspekcję Ochrony Środowiska. Wyjaśnił, że w tym obszarze DWIOŚ nie zgłaszał trudności.

(akta kontroli: t. I, str. 4-7, 25-30, 43; t. V, str. 1-140; t. VIII, str. 147-155; t. VIII, str. 1-38)

1.2. W okresie objętym kontrolą skład WZZK określało zarządzenie Nr 239 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 9 czerwca 2021 r. w sprawie powołania Wojewódzkiego Zespołu Zarządzania Kryzysowego²⁸. W skład zespołu wchodził: Wojewoda jako Przewodniczący, Dyrektor WBiZK – jako Wiceprzewodniczący, Dolnośląski Komendant Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej, Dolnośląski Komendant Wojewódzkiej Policji, DWIOŚ, Dolnośląski Wojewódzki Lekarz Weterynarii, Dolnośląski Wojewódzki Inspektor Transportu Drogowego, Dolnośląski Wojewódzki Inspektor Nadzoru Budowlanego, Dolnośląski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny, Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej we Wrocławiu, przedstawiciel Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej PIB – Kierownik Biura Prognoz Hydrologicznych we Wrocławiu, Szef Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego we Wrocławiu lub jego przedstawiciel, Dowódca 16 Dolnośląskiej Brygady Obrony Terytorialnej, przedstawiciel Samorządu Województwa Dolnośląskiego, wyznaczony przez Marszałka Województwa Dolnośląskiego, przedstawiciel Komendanta Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej, Sekretarz Zespołu – pracownik WBiZK. W skład zespołu mogły wchodzić również inne osoby zaproszone przez Przewodniczącego. Organizacja, siedziba i tryb pracy WZZK został określony w regulaminie stanowiącym załącznik do ww. zarządzenia.

W okresie od 1 lipca 2021 r. do 28 lutego 2023 r. WZZK odbyło się 49 posiedzeń, w tym w 22 posiedzenia poświęcone kryzysowi ekologicznemu na rzece Odrze²⁹ (i innych zbiornikach) w miesiącach letnich 2022 r.³⁰. Posiedzenia WZZK dotyczące kryzysu ekologicznego na rzece Odrze były poświęcone omawianiu bieżącej sytuacji oraz zamierzonych i realizowanych działaniach w tym zakresie.

WZZK nie wypracował w okresie od 1 lipca 2021 r. do 13 lutego 2023 r. systemowych propozycji działań dotyczących zagrożeń związanych z jakością wód powierzchniowych, w tym rzek, oraz ewentualnych propozycji zmian do WPZK. Zamiar podjęcia działań w tym zakresie był przedmiotem posiedzenia WZZK w dniu 13 lutego 2023 r.

(akta kontroli: t. I, str. 4-30, 97-189; t. II, str. 272-286; t. III, str. 1-21, t. VIII, str. 147-155, 493-498)

1.3. WCZK wchodził w skład WBiZK, a swoje zadania wykonywał w siedzibie Centrum Zarządzania Bezpieczeństwem Województwa Dolnośląskiego³¹, tj. zintegrowanego miejsca funkcjonowania Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej we Wrocławiu, w tym Stanowiska Kierowania Dolnośląskiego Komendanta Wojewódzkiego PSP we Wrocławiu, Centrum Powiadamiania Ratunkowego, WCZK

²⁸ Dalej: „zarządzenie w sprawie WZZK”.

²⁹ Posiedzenia odbyły się: 11, 12 (dwa posiedzenia), 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 29, 30 sierpnia 2022 r., 2 września 2022 r., 15 listopada 2022 r. oraz 13 lutego 2023 r.

³⁰ Ponadto jedno posiedzenie WZZK, które odbyło się 7 września 2022 r. dotyczyło pogorszenia jakości wody w rzece Baryczy.

³¹ Dalej: „CZBWD”.

oraz stanowiska Wojewódzkiego Koordynatora Ratownictwa Medycznego³². Zadania WCZK zostały określone w Regulaminie DUW³³.

W WBiZK, na stanowisku do spraw pełnienia całodobowego dyżuru w WCZK, obowiązywał równoważny czas pracy, nieprzekraczający 12 godzin na dobę i średnio 40 godzin tygodniowo w przyjętym dwumiesięcznym okresie rozliczeniowym.

Jak wyjaśnił Wojewoda, całodobowe funkcjonowanie WCZK w okresie od 1 lipca 2021 r. do 30 października 2022 r. oparte było o miesięczne grafiki dyżurów obsady dyżurnej pełnionej na stanowiskach ds. całodobowego pełnienia dyżurów. Dyżur zmiany dyżurnej trwał 12 godzin i rozpoczynał się w godz. 7:00 – 19:00 oraz 19:00 - 7:00. Grafiki dyżurów sporządzane były na okres dwumiesięczny. Do czerwca 2022 r. w WCZK pracowało 13 osób, a od czerwca 2022 r. do chwili obecnej pracuje 12 osób. WCZK ma dwa nieobsadzone etaty, mimo przeprowadzenia dwóch kolejnych naborów. Wyjaśnił również, że w razie wystąpienia sytuacji kryzysowej jest możliwe

³² Zgodnie z zarządzeniem Nr 51 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 lutego 2019 r. w sprawie funkcjonowania Centrum Zarządzania Bezpieczeństwem Województwa Dolnośląskiego. CZBWD było usytuowane przy ul. Borowskiej 138-144 we Wrocławiu.

³³ Regulamin DUW został ustalony zarządzeniem Nr 166 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 28 czerwca 2016 r. w sprawie ustalenia Regulaminu Dolnośląskiego Urzędu Wojewódzkiego we Wrocławiu (ze zm.). Zgodnie z § 38 ust. 6 Regulaminu DUW, do zadań WCZK należało: 1) pełnienie całodobowego dyżuru w celu zapewnienia przepływu informacji na potrzeby zarządzania kryzysowego; 2) współdziałanie z centrami zarządzania kryzysowego organów administracji publicznej; 3) nadzór nad funkcjonowaniem systemu wykrywania i alarmowania oraz systemu wczesnego ostrzegania ludności; 4) współpraca z podmiotami realizującymi monitoring środowiska; 5) współdziałanie z podmiotami prowadzącymi akcje ratownicze, poszukiwawcze i humanitarne, ze służbą poszukiwania i ratownictwa lotniczego ASAR, oddziałami Sił Zbrojnych RP oraz podmiotami infrastruktury krytycznej w wykonywaniu zadań z zakresu zarządzania kryzysowego; 6) dokumentowanie działań podejmowanych przez centrum; 7) realizacja zadań stałego dyżuru na potrzeby podwyższania gotowości obronnej państwa; 8) wykonywanie zadań określonych w art. 22 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 24 lipca 2015 r. Prawo o zgromadzeniach (Dz. U. z 2022 r. poz. 1389), w zakresie postępowań uproszczonych w sprawach zgromadzeń; 9) przygotowanie i zapewnienie działania systemu wykrywania i alarmowania oraz systemu wczesnego ostrzegania o zagrożeniach; 10) realizowanie zadań w ramach Krajowego Systemu Wykrywania Skażeń i Alarmowania; 11) uruchamianie i realizacja procedur wojewódzkiego planu zarządzania kryzysowego; 12) monitorowanie zagrożeń na obszarze województwa; 13) prowadzenie monitoringu środków masowego przekazu w zakresie zagrożeń oraz sytuacji kryzysowych; 14) obsługa systemów informatycznych i systemów łączności dedykowanych na potrzeby zarządzania kryzysowego, ochrony ludności i obrony cywilnej; 15) uzgadnianie planów działań przedsiębiorców telekomunikacyjnych w sytuacjach szczególnych zagrożeń; 16) udział w ćwiczeniach z zakresu zarządzania kryzysowego, obrony cywilnej i ochrony ludności oraz spraw obronnych; 17) zarządzanie i administrowanie informatycznym Systemem Ostrzegania, Alarmowania i Informowania Województwa Dolnośląskiego; 18) realizacja zadań Międzynarodowej Centrali Ostrzegawczej w ramach MPOA; 19) administrowanie stroną internetową Wydziału; 20) realizacja zadań wynikających z ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (Dz. U. z 2020 r. poz. 1421, ze zm.) oraz współpraca w tym zakresie z Dolnośląskim Wojewódzkim Lekarzem Weterynarii oraz powiatowymi lekarzami weterynarii; 21) uzgadnianie planów działań operatorów pocztowych w sytuacjach szczególnych zagrożeń; 22) realizowanie zadań w zakresie niezwłocznego powiadomienia społeczeństwa oraz podmiotów, o których mowa w art. 92 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2022 r. poz. 2556, ze zm.), w sposób zwyczajowo przyjęty, o ryzyku wystąpienia przekroczenia poziomu alarmowego, informowania, dopuszczalnego lub docelowego substancji w powietrzu oraz o wystąpieniu przekroczenia poziomu alarmowego, informowania, dopuszczalnego lub docelowego substancji w powietrzu; 23) sporządzanie i przedkładanie Zarządowi Województwa Dolnośląskiego sprawozdania z realizacji działań krótkoterminowych, określonych w planie działań krótkoterminowych, o którym mowa w art. 92 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska; 24) przekazywanie otrzymanych sygnałów do realizacji procedur wynikających z wprowadzenia stopni alarmowych oraz stopni alarmowych CRP do jednostek samorządu terytorialnego, organów administracji zespolonej, organów administracji niezespolonej, operatorów telekomunikacyjnych i innych podmiotów oraz raportowanie stanu realizacji wprowadzania stopni alarmowych oraz stopni alarmowych CRP w województwie; 25) przekazywanie do jednostek samorządu terytorialnego, organów administracji zespolonej i niezespolonej sygnałów do realizacji zadań wynikających z wykazu przedsięwzięć i procedur systemu zarządzania kryzysowego, z uwzględnieniem zobowiązań wynikających z członkostwa Polski w Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, ustalonych przez Prezesa Rady Ministrów; 26) sporządzanie wniosków do RCB o uruchomienie Alertu RCB dla obszarów województwa objętych zagrożeniem; 27) obsługa infolinii dla osób bezdomnych na obszarze województwa dolnośląskiego; 28) prowadzenie spraw związanych z funkcjonowaniem WCZK w zakresie ciągłości działania i wymiany informacji, możliwości pracy w przypadku braku zasilania zewnętrznego, uszkodzenia systemów łączności czy wystąpienia innych awarii; 29) monitorowanie i przetwarzanie informacji o zagrożeniach związanych z epidemią lub wystąpieniem chorób szczególnie niebezpiecznych i wysoce zakaźnych; 30) współdziałanie z innymi komórkami organizacyjnymi Urzędu w prowadzeniu kontroli w zakresie przygotowania i zapewnienia działania systemu wykrywania i alarmowania oraz systemu wczesnego ostrzegania o zagrożeniach przez szefów obrony cywilnej powiatów.

czasowe zwiększenie obsady przesuując pracownika ze stanowiska ds. systemu wczesnego ostrzegania i alarmowania oraz systemów łączności i teleinformatyki do wzmocnienia dyżurów zmiany dyżurnej w godz. 7.00 - 15.00. Ponadto istnieje możliwość dokonywania zmian we wcześniej ustalonym grafiku pełnienia dyżurów i doraźnego wzmocnienia określonych dyżurów. W pierwszej kolejności w sytuacjach kryzysowych dokonuje się wzmocnienia etatowym składem dyżurnym, w następnej kolejności wzmocnia się pracownikiem merytorycznym. Wojewoda zaznaczył, że pomieszczenia WCZK są objęte ograniczeniami wynikającymi z potrzeby zapewnienia bezpieczeństwa. Ewentualne wzmocnienie dyżurów spoza oddziału WCZK byłoby możliwe wyłącznie z pracowników posiadających poświadczenia bezpieczeństwa, min. o klauzuli zastrzeżone.

WCZK znajdowało się w obiekcie posiadającym zabezpieczenia przed przerwami w zasilaniu. Obiekt posiadał zasilanie podstawowe i rezerwowe, agregat prądowłóczy, a urządzenia były wyposażone w zasilacze awaryjne (UPS).

W okresie objętym kontrolą w Urzędzie nie wprowadzono, w ramach aktów kierownictwa wewnętrznego, odrębnych procedur dotyczących funkcjonowania WCZK. W WPZK, w części dotyczącej współdziałania między siłami uczestniczącymi w realizacji planowanych przedsięwzięć na wypadek sytuacji kryzysowej, wskazano, że WCZK pełni całodobowy dyżur w celu zapewnienia przepływu informacji na potrzeby zarządzania kryzysowego, współdziała z centrami zarządzania kryzysowego organów administracji publicznej, w tym województw sąsiednich oraz rządowym centrum bezpieczeństwa, współdziała z podmiotami prowadzącymi akcje ratownicze, poszukiwawcze i humanitarne, przyjmuje informację o zdarzeniu i przekazuje ją wojewodzie, realizuje zadania zawarte w procedurach WCZK, utrzymuje ciągłą wymianę informacji z organami (jednostkami) zaangażowanymi w działania, na bieżąco informuje RCB o realizowanych i planowanych działaniach.

W WCZK przebieg dyżuru dokumentowano przede wszystkim w formie raportu z dyżuru, sporządzanego przez dyżurnego. Raport tworzony był co do zasady na bieżąco w ciągu zmiany, w edytorze tekstu, a następnie przesyłany wyłącznie do wiadomości kierownika i zastępcy kierownika WCZK. Ponadto na polecenie kierownika lub zastępcy kierownika WCZK, w sytuacjach tego wymagających, rozpoczynano raportowanie sytuacyjne. Raporty sytuacyjne były przeznaczone dla kierownictwa DUW oraz innych podmiotów, którym te raporty były niezbędne (np. inne WCZK, RCB).

W odniesieniu do procedur WCZK, o których mowa w WPZK, Wojewoda wyjaśnił, że: *„Procedury, o których mowa w pkt III.5 WPZK znajdują się w Wojewódzkim Planie Zarządzania Kryzysowego, w których zawarte są zadania do realizacji w związku z wystąpieniem poszczególnych zagrożeń. Ponadto, Raport z dyżuru zawiera w swojej strukturze takie elementy jak: Czynności realizowane po przyjęciu dyżuru, Polecenia kierownika WCZK oraz Bieżące ustalenia w zakresie raportowania i inny temat pilny. Jest to uszczegółowienie sposobu postępowania zmiany dyżurnej WCZK.”*

(akta kontroli: t. I, str. 4-30, 190-293, t. III, str. 22-83; t. IV, str. 1-11, 421-426; t. VIII, str. 1-38, 406-409)

1.4. Zarządzeniem Nr 258 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 16 września 2020 r. w sprawie przygotowania i zapewnienia działania wojewódzkiego systemu wczesnego ostrzegania o zagrożeniach oraz wojewódzkiego systemu wykrywania i alarmowania³⁴ utworzono na terenie województwa dolnośląskiego zintegrowany system wykrywania i alarmowania oraz wczesnego ostrzegania³⁵. Zgodnie z § 2 ust. 1 ww. zarządzenia, do zadań realizowanych w ramach SOA

³⁴ Dalej: „zarządzenie w sprawie SOA”.

³⁵ Dalej: „SOA”.

należało zapewnić: 1) kierowania monitorowaniem zagrożeń; 2) wykrywanie i rozpoznawanie zagrożeń zgodnie z kompetencjami wynikającymi z przepisów szczególnych; 3) monitorowanie, analizowanie i prognozowanie zagrożeń zgodnie z kompetencjami wynikającymi z przepisów szczególnych; 4) ocena zagrożeń występujących na terenie województwa; 5) zapewnienie przepływu informacji w zakresie występujących zagrożeń; 6) ostrzeganie i alarmowanie ludności o zagrożeniach oraz, informowanie o zasadach zachowania się przed i w trakcie ich wystąpienia; 7) realizowanie działań interwencyjnych zgodnie z kompetencjami wynikającymi z przepisów szczególnych; 8) gromadzenie, przetwarzanie danych i udzielanie informacji o zagrożeniach, w tym w ramach funkcjonujących informatycznych systemów ostrzegania, alarmowania i informowania. Jednostki i instytucje wchodzące w skład SOA³⁶ zobowiązano do wzajemnej wymiany informacji uzyskanych w toku własnej działalności statutowej, mającej bezpośredni lub pośredni związek z wystąpieniem zagrożeń ludności lub środowiska (§ 3 ust. 2 zarządzenia w sprawie SOA). Wśród podmiotów, które obejmował SOA, nie uwzględniono RDOŚ, co zostało szerzej opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Wymianie informacji na potrzeby zarządzania kryzysowego służył funkcjonujący w województwie dolnośląskim informatyczny system w postaci Platformy Operacyjnej Zarządzania Kryzysowego³⁷. Wszystkie podmioty SOA miały obowiązek wykorzystywania ww. informatycznego systemu ostrzegania, alarmowania i informowania w celu realizacji procesu ostrzegania, alarmowania i informowania (§ 3 ust. 2 zarządzenia w sprawie SOA). System ten umożliwiał uzyskanie potwierdzenia dostarczenia wiadomości do adresata i jej przeczytania przez adresata. Raport zdarzenia wprowadzony do systemu był automatycznie przekształcany w komunikat: Ostrzeżenie i przesyłany do podmiotów – użytkowników POZK z terenu powiatu, w którym wystąpiło zdarzenie oraz innych podmiotów zaklasyfikowanych do szczebla wojewódzkiego (w tym zakresie w toku kontroli NIK stwierdzono, że komunikaty były wysyłane również do podmiotów już nieistniejących czy osób nieaktywnych zawodowo w niektórych podmiotach, co zostało w toku tej kontroli zmienione poprzez modyfikację kręgu adresatów komunikatu: Ostrzeżenia). Natomiast w przypadku zagrożeń/zdarzeń, które mogły ulegać przemieszczaniu

³⁶ Zadania SOA, zgodnie z § 3 zarządzenia w sprawie SOA, miały realizować w zakresach przypisanych w § 2 ust. 2 tego zarządzenia, następujące podmioty: 1) Wojewoda Dolnośląski poprzez Wojewódzkie Centrum Zarządzania Kryzysowego (WCZK) oraz Centrum Powiadamiania Ratunkowego (CPR); 2) starostowie/prezydenci miast na prawach powiatu poprzez powiatowe centra zarządzania kryzysowego (PCZK, MCZK); 3) wójtowie, burmistrzowie/prezydenci miast poprzez gminne/miejskie centra zarządzania kryzysowego (GCZK, MCZK), jeżeli zostały utworzone, lub komórki organizacyjne urzędów gmin (miast) właściwe w sprawach zarządzania kryzysowego; 4) Dolnośląski Komendant Wojewódzki Policji we Wrocławiu, poprzez podległe sobie jednostki organizacyjne Policji; 5) Dolnośląski Komendant Wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej we Wrocławiu poprzez podległe sobie jednostki organizacyjne straży pożarnej przyjmujące zgłoszenia alarmowe oraz prowadzić działania interwencyjne w sytuacjach wystąpienia zagrożeń; 6) dysponent systemu „Państwowe Ratownictwo Medyczne” poprzez dyspozytorów medycznych przyjmujących zgłoszenia alarmowe; 7) Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej we Wrocławiu poprzez Centrum Operacyjne Ochrony Przeciwpowodziowej; 8) Dolnośląski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny poprzez Wojewódzką Stację Sanitarno-Epidemiologiczną we Wrocławiu oraz nadzorowane powiatowe stacje sanitarno-epidemiologiczne; 9) Dolnośląski Wojewódzki Lekarz Weterynarii poprzez Wojewódzki Inspektorat Weterynarii we Wrocławiu oraz nadzorowane podległe Inspektoraty Weterynarii; 10) Dolnośląski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska poprzez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu; 11) nadawcy programów radiowych i telewizyjnych oraz redaktorzy naczelni dzienników w ramach realizacji obowiązku określonego w art. 5 ust. 4 i art. 26 ustawy z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie kłęski żywiolowej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1897) i art. 34 ust. 1-3 ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe (Dz. U. z 2018 r. poz. 1914); 12) kierownicy jednostek organizacyjnych oraz zakładów stwarzających zagrożenie wstąpienia poważnej awarii przemysłowej zobowiązanych w myśl przepisów o ochronie środowiska do sporządzania zewnętrznych planów ratowniczych i realizacji procedur określonych w tych planach; 13) Naczelnik Ekspozytury Zarządzania Ruchem Kolejowym PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. we Wrocławiu; 14) osoby kierujące podmiotami działalności leczniczej; 15) kierownicy podmiotów realizujących działania istotne dla funkcjonowania infrastruktury, w szczególności dostaw energii elektrycznej, gazu, wody oraz realizujących odbiór ścieków i śmieci, 16) zarządzający Portem Lotniczym Wrocław-Strachowice poprzez służbę dyżurnego portu lotniczego.

³⁷ Dalej: „POZK”.

(np. na skutek przepływu powietrza lub wód) wprowadzenie raportu ze zdarzenia do POZK, nie oznaczało dostarczenia informacji o tym zdarzeniu do podmiotów znajdujących się w kolejnych powiatach, których mogło dotyczyć takie zagrożenie/zdarzenie (pozyskanie informacji przez kolejne powiaty wymagało intencjonalnych działań, w tym śledzenia pojawiających się komunikatów lub znaków graficznych na wyświetlanych na mapie w systemie POZK).

W WCZK stosowano również Centralną Aplikację Raportującą³⁸ do raportowania istotnych zdarzeń, w ramach raportowania dobowego, bieżącego i doraźnego. Raporty te sporządzane były tylko elektronicznie i kierowane wyłącznie do RCB. Informacja wprowadzona do systemu POZK mogła zostać przesłana do CAR, bezpośrednio z tamtego systemu. Do CAR można było wprowadzić informacje również bezpośrednio. Według wyjaśnień Kierownika WCZK, decyzję o wprowadzeniu informacji do CAR podejmuje zmiana dyżurna samodzielnie, bądź na polecenie kierownika lub zastępcy kierownika WCZK, a niekiedy również Kierownik WCZK samodzielnie wprowadza tam informacje. W WCZK wykorzystywano również Regionalny System Ostrzegania³⁹ oraz Dolnośląski Portal Informacyjny w celu informowania i ostrzegania społeczeństwa, w tym w szczególności w zakresie zanieczyszczeń powietrza. Jawna łączność w ramach zarządzania kryzysowego, poza POZK, funkcjonowała w oparciu o jawną łączność telefoniczną stacjonarną i komórkową, pocztę elektroniczną, fax-y, system SŁAP⁴⁰. WCZK posiadało również łączność wideokonferencyjną w systemie Lync ze wszystkimi powiatami, członkami WZZK, wybranymi służbami szczebla wojewódzkiego, a także częścią szpitali w zakresie związanym z COVID-19. Kierownik WCZK posiadał dostęp do systemu Webex, który umożliwiał zorganizowanie wideokonferencji z wieloma uczestnikami (np. w jednej z wideokonferencji dotyczącej dystrybucji węgla uczestniczyło około 300 osób). Interfejs on-line umożliwiał dołączenie dowolnego uczestnika do udziału w wideokonferencji, który otrzymał zaproszenie, bez konieczności posiadania konta lub subskrypcji w systemie. Do łączności posiadano również system SI Promień⁴¹. Ponadto WCZK miał dostęp do aplikacji webowej SMS w celu masowego ostrzegania, alarmowania i informowania jednostek samorządu terytorialnego oraz służb, inspekcji i straży.

Według wyjaśnień Kierownika WCZK, łączność radiowa ze szczeblem powiatowym⁴² była sprawdzana codziennie o godzinie 8.30 (w dniach roboczych). Następnie, również codziennie (w dni robocze) była sprawdzana łączność z Policją, Strażą Pożarną, Generalną Dyрекcją Dróg Krajowych i Autostrad, 16 Dolnośląską Brygadą Obrony Terytorialnej⁴³, Ośrodkiem Zamiejscowym Centralnego Wojskowego Centrum Rekrutacji we Wrocławiu. Codziennie o godzinie 21 sprawdzana była łączność z Polskim Związkiem Krótkofalowców we Wrocławiu.

Pracownicy WCZK posiadali dostęp do bazy sił i środków, które mogą być wykorzystane w sytuacjach kryzysowych, w ramach bazy prowadzonej w POZK. Baza taka była elementem tego systemu. Kierownik WCZK wyjaśnił, że jednostki samorządu terytorialnego wprowadzały informacje o swoich zasobach, które zidentyfikowały i które chciały umieścić w systemie, a dotychczas nie sprawdzano czy wprowadzone dane są zgodne ze stanem faktycznym.

³⁸ Dalej: „CAR”.

³⁹ Dalej: „RSO”. Aplikacja umożliwiająca powiadamianie użytkowników, którzy pobrali taką aplikację.

⁴⁰ System łączności administracji publicznej służący do komunikowania z podmiotami szczebla wojewódzkiego i wyższego.

⁴¹ Informatyczny system do przekazywania meldunków - CBRN - chemicznych, biologicznych, radiacyjnych i nuklearnych w ramach Krajowego Systemu Wykrywania Skażeń i Alarmowania.

⁴² Powiatowe centra zarządzania kryzysowego; dalej: „PCZK”.

⁴³ Dalej: „DBOT”.

Zgodnie z § 12 pkt 8 zarządzenia w sprawie WZZK, członkowie WZZK byli zobowiązani do przekazywania w cyklu kwartalnym, aktualnej bazy danych – sił i środków dedykowanych do użycia w sytuacji wystąpienia zagrożenia (sytuacji kryzysowej), czego jednak faktycznie nie realizowano, co szerzej opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

W raportach z dyżurów pełnionych w WCZK wskazano okoliczności, w których informacje powinny być przekazywane kierownictwu DUW. W szczególności w części raportu *„Bieżące ustalenia w zakresie raportowania i inny temat pilny”* wskazano, że w przypadku ujawnienia padłego dzika (z którego pobrano próbkę do badań), obszarze objętym ograniczeniami I oraz w obszarze objętym ograniczeniami II (z wyłączeniem wypadku komunikacyjnego) należało powiadomić sms-em: Wojewodę, Wicewojewodów, Dyrektora WBiZK, Zastępcę Dyrektora WBiZK, Kierownika i Zastępcę Kierownika WCZK, Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa i Ochrony Ludności w WBiZK. W przypadku przekroczenia norm jakości powietrza należało poinformować sekretariat Wojewody. W części raportu z dyżuru: *„Inne ustalenia, zasady korespondencji e-mail”* wskazano, że w przypadku pisma kierowanego do Wojewody po godzinach pracy - po przekazaniu e-mailem pisma - należało również przesyłać wiadomość sms do Wojewody, podając krótką informację czego dotyczy pismo. W sytuacji pozyskania informacji o: 1) znamionach zdarzeń kryzysowych, 2) przekroczeniach stanów ostrzegawczych i alarmowych, 3) o wypadkach na autostradzie i drogach krajowych (jeśli są utrudnienia lub ofiary śmiertelne), 4) o wypadkach na drogach wojewódzkich lub innych, jeśli powodują poważne utrudnienia w ruchu, lub jest kilka ofiar śmiertelnych lub zginęło dziecko; 5) o awariach w zakładach dużego ryzyka poważnej awarii przemysłowej, 6) o katastrofach w ruchu powietrznym, lądowym i na wodzie, 7) o wprowadzaniu stanów i innych zdarzeń, gdzie są poszkodowani, 8) innych poważnych zdarzeniach po otrzymaniu polecenia od: Kierownika Oddziału WCZK, Zastępcy Kierownika WCZK lub Dyrektora WBiZK, należało poprzez sms niezwłocznie informować Wojewodę, Wicewojewodę, Dyrektora WBiZK, Zastępcę Dyrektora WBiZK, Kierownika Oddziału WCZK, Zastępcę Kierownika Oddziału WCZK, Kierownika Oddziału Bezpieczeństwa i Ochrony Ludności i kierowników pozostałych oddziałów WBiZK.

W przypadku ostrzeżeń meteorologicznych lub hydrologicznych, które obowiązywały do godzin nocnych - na godz. 7:00 należało wysłać wiadomość sms dotyczącą liczby osób pozbawionych energii elektrycznej, osób poszkodowanych - jeśli takie były, zdarzeń, interwencji PSP i innych istotnych informacji związanych z wydanymi ostrzeżeniami) na „grupę WYPADKI”⁴⁴ (powyższe uregulowanie obowiązywało, jeśli nie zarządono zwiększonej - innej częstotliwości raportowania).

W tej samej części raportu wskazano również, że w przypadku pojawienia się istotnej informacji medialnej dotyczącej zdarzeń, do których doszło na obszarze województwa, należało niezwłocznie weryfikować jej prawdziwość u podmiotów odpowiedzialnych za reagowanie na to zagrożenie, a po potwierdzeniu, że informacja jest prawdziwa, należało postępować zgodnie z obowiązującymi procedurami, i informować sms-em „grupę WYPADKI”. Informacje o wideokonferencjach adresowane do Wojewody, które wpłynęły do WCZK fax-em lub pocztą elektroniczną, należało przesłać na adres sekretariatu Wojewody.

W części raportu z dyżuru: *„Ustalenia w zakresie obiegu informacji dotyczącej danych zagrożeń”* wskazano, że: *„Zgodnie z decyzją Wojewody proszę o: 1. Wypadkach na autostradzie i drogach krajowych (jeśli są utrudnienia lub osoby śmiertelne), 2. Wypadkach na drogach wojewódzkich lub innych jeśli powodują one poważne utrudnienia w ruchu, lub jest kilka osób śmiertelnych lub zginęło dziecko, 3. Awariach*

⁴⁴ Grupa obejmująca w szczególności kierownictwo DUW.

w zakładach dużego ryzyka poważnej awarii przemysłowej, 4. Katastrofach w ruchu powietrzny, lądowym lub na wodzie, 5. Innych poważnych zdarzeniach po otrzymaniu polecenia od: Kierownika lub Z-cy Kierownika WCZK lub Dyrektora BZ. O powyższym powiadomić SMS-em grupę WYPADKI”. W przypadku otrzymania informacji z KGHM S.A. o wypadkach górniczych należało również zawiadomić sms-em kierownictwo DUW i WCZK. Kierownictwo DUW należało zawiadomić sms-em także w przypadku wprowadzenia przez IMGW ostrzeżeń meteorologicznych i hydrologicznych III stopnia. Do „grupy WYPADKI” należało przysyłać sms-em ostrzeżenia publikowane w RSO oraz informacji o zdarzeniach dotyczących obiektów, instalacji i systemów: gazowniczych, elektroenergetycznych, ciepłowniczych, przesyłowych wody, teleinformatycznych.

(akta kontroli: t. I, str. 4-30; t. IV, str. 1-11, 421-426; t. VII, str. 65-217; t. VIII, str. 1-38, 406-409, 487-498)

1.5. W okresie objętym kontrolą⁴⁵ Wojewoda zorganizował (w tym poprzez powierzenie zorganizowania i przeprowadzenia) łącznie osiem form szkoleniowych w zakresie zarządzania kryzysowego. W 2021 r. odbyło się ich pięć, w tym: dwa ćwiczenia⁴⁶ i jedno szkolenie⁴⁷ zorganizowane przez samorządy powiatowe na podstawie porozumienia z Wojewodą w oparciu o art. 14 ust. 2 pkt 3 i ust. 5 ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym⁴⁸, jedno ćwiczenie⁴⁹ zorganizowane przez PSP na podstawie porozumienia z Wojewodą, a także jeden trening⁵⁰ zorganizowany przez DUW. W 2022 r. przeprowadzono jedno ćwiczenie⁵¹ zorganizowane przez samorząd powiatowy na podstawie porozumienia z Wojewodą, jedno ćwiczenie⁵² zorganizowane przez PSP na podstawie porozumienia z Wojewodą oraz jedno szkolenie⁵³ zorganizowane przez DUW. W siedmiu z ośmiu ww. przedsięwzięć uczestniczyli pracownicy DUW⁵⁴. Ćwiczenie międzywojewódzkie, przeprowadzone we wrześniu 2022 r., dotyczyło m.in. zarządzania kryzysowego w obszarze zagrożeń związanych z jakością wód powierzchniowych, w tym rzeki Odry (tj. zanieczyszczenia rzeki w związku z sytuacją powodziową)⁵⁵.

Oprócz powyższych przedsięwzięć szkoleniowych organizowane były cyklicznie (drugi i czwarty czwartek miesiąca) treningi sprawdzające łączność

⁴⁵ Według stanu na 30 listopada 2022 r.

⁴⁶ [1] Ćwiczenia służb, inspekcji i straży pod kryptonimem „PIORUN 2021” mające na celu zweryfikowanie procedur dotyczących współpracy służb ratowniczych w zakresie zaopatrzenia oraz zwiezienia dużej liczby poszkodowanych w trudnodostępnym terenie górskim, a także współpracę z jednostkami samorządowymi w zakresie zapewnienia miejsc ewakuowanym turystom, a w dalszej kolejności transport poszkodowanych do odpowiednich placówek medycznych (aplikacyjnie) – 1-2 września 2021 r., zorganizowane i przeprowadzone przez Powiat Karkonoski; [2] Ćwiczenia pn.: Działanie powiatowych służb inspekcji i straży w sytuacji zagrożenia powodziowego – 7-8 września 2021 r., zorganizowane i przeprowadzone przez Powiat Olawski.

⁴⁷ Szkolenie z zakresu obrony cywilnej i ochrony ludności pn.: Realizacja zadań w ramach KWSiA. Praca na mapach z siatką UTM. Opracowywanie komunikatów CBRN zgodnie z normą ATP-45 – 21-22 października 2021 r., zorganizowane i przeprowadzone przez Powiat Kłodzki.

⁴⁸ Dz. U. z 2023 r. poz. 122.; dalej: „ustawa o zk”.

⁴⁹ Ćwiczenia wojewódzkie na temat: Sytuacje kryzysowe w czasie powodzi pod kryptonimem „ODRA 21” – 21-22 września 2021 r., zorganizowane i przeprowadzone przez Komendanta Wojewódzkiego PSP we Wrocławiu.

⁵⁰ Wojewódzki trening zgrywający System Ostrzegania i Alarmowania Województwa Dolnośląskiego – 6-9 grudnia 2022 r.

⁵¹ Ćwiczenia służb, inspekcji i straży pod kryptonimem „PIORUN 2” mające na celu zweryfikowanie procedur dotyczących współpracy służb ratowniczych, współpracy z jednostkami samorządowymi, a także Wojskami Obrony Terytorialnej – 14-15 września 2022 r., zorganizowane i przeprowadzone przez Powiat Karkonoski.

⁵² Ćwiczenia międzywojewódzkie w zakresie działań powodziowych oraz ratownictwa specjalistycznego z elementem zanieczyszczenia awaryjnego Odry na terenie miasta Wrocław oraz Wrocławskiego Węzła Wodnego pod kryptonimem „ODRA 2022” – 19-21 września 2022 r., zorganizowane i przeprowadzone przez Komendanta Wojewódzkiego PSP we Wrocławiu.

⁵³ Szkolenie doskonalące z zakresu wykorzystania SI Promień do prognozowania skażeń chemicznych i promieniotwórczych zgodnie z procedurą ATP-45 – 15-16 listopada 2022 r.

⁵⁴ Z wyłączeniem szkolenia w dniach 14-15 września 2022 r.

⁵⁵ Ćwiczenia międzywojewódzkie w dniach 19-21 września 2022 r.

wideokonferencyjną w realizacji WCZK – PCZK, w których uczestniczyły zmiany dyżurne WCZK.

Ponadto w 2021 r. i w 2022 r. (w obu przypadkach 1 sierpnia), na podstawie zarządzeń Wojewody w sprawie przeprowadzenia treningu systemu wczesnego ostrzegania na terenie województwa dolnośląskiego, przeprowadzono treningi syren ostrzegawczych mając na celu sprawdzenie sprawności funkcjonowania podsystemu akustycznego ostrzegania, doskonalenie umiejętności ogłaszania alarmu w czasie pozasłużbowym oraz ocenę sprawności technicznej syren.

(akta kontroli: t. I, str. 4-30, t. IV, str. 1-11; t. V, str. 1-3, 141-148; t. VI, str. 1-22, 96-107; 580-584; t. XIII, str. 349-411)

1.6. Za opracowanie dwóch ostatnich raportów częściowych, o których mowa w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 11 grudnia 2020 r. w sprawie Raportu o zagrożeniach bezpieczeństwa narodowego⁵⁶, odpowiadał WBiZK, Oddział Bezpieczeństwa i Ochrony Ludności, do którego zadań należało sporządzanie raportu o zagrożeniach bezpieczeństwa narodowego na potrzeby Krajowego Planu Zarządzania Kryzysowego. Zadanie to realizowane było przez pracownika Oddziału na stanowisku do spraw zarządzania kryzysowego i planowania cywilnego oraz nadzorowane przez Kierownika Oddziału oraz Dyrektora WBiZK.

Ostatni sporządzony raport częściowy przekazany został do Dyrektora RCB 30 grudnia 2021 r. przez działającego z upoważnienia Wojewody, Dyrektora WBiZK⁵⁷. Przekazanie to nastąpiło w terminie wyznaczonym przez Dyrektora RCB⁵⁸.

W raporcie tym nie została uwzględniona problematyka zagrożeń związanych z jakością wód powierzchniowych, w tym rzek. Raport ten nie podlegał aktualizacji⁵⁹. W raporcie częściowym wyszczególniono katalog 15 zagrożeń⁶⁰, z których wszystkie miały swoje odzwierciedlenie w WPZK.

Poprzedni raport częściowy (aktualizacja ówczesnego raportu częściowego), przekazany był do Dyrektora RCB przez Wojewodę 20 września 2019 r.⁶¹. W raporcie tym wyszczególniono katalog 11 zagrożeń⁶².

Dyrektor RCB nie wnosił uwag do dwóch ostatnich raportów częściowych.

(akta kontroli: t. I, str. 4-30, 45-96; t. IV, str. 1-11)

1.7. W okresie kontrolowanym obowiązywały: Wojewódzki Plan Zarządzania Kryzysowego zatwierdzony w dniu 3 lipca 2018 r. przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji⁶³ oraz WPZK. WPZK został zaopiniowany przez

⁵⁶ Dz. U. poz. 2344.

⁵⁷ Pismem nr BZ-BOL.6330.8.2021.AM z 30 grudnia 2021 r.

⁵⁸ Wyznaczonym w piśmie Dyrektora RCB nr BP-I.4162.1.2021.SS z 21 października 2021 r.

⁵⁹ Według stanu na 30 listopada 2022 r.

⁶⁰ [1] powódź; [2] silny mróz/intensywne opady śniegu; [3] silny wiatr; [4] pożar wielkopowierzchniowy; [5] osuwisko; [6] susza/upał; [7] skażenie chemiczne; [8] skażenie promieniotwórcze; [9] zakłócenie w systemie technicznym; [10] zagrożenie bezpieczeństwa paliwowego państwa i zakłócenia na rynku naftowym; [11] epidemia; [12] epizootia; [13] epifitoza; [14] katastrofa; [15] zbiorowe zakłócenie porządku publicznego.

⁶¹ Pismem nr BZ-BOL.6330.9.2019.AM z 20 września 2019 r.

⁶² [1] zagrożenie powodziowe i susza; [2] katastrofa budowlana; [3] zaistnienie poważnej awarii lub poważnej awarii przemysłowej; [4] katastrofa komunikacyjna; [5] wystąpienie chorób zakaźnych wśród ludzi; [6] ograniczenia lub przerwy w dostawach energii elektrycznej, wody pitnej, ciepła i paliw; [7] zjawiska naturalne; [8] protesty społeczne; [9] rozległe awarie systemów łączności i teleinformatycznych; [10] epidemie chorób zakaźnych wśród zwierząt; [11] straty w rolnictwie od chorób roślin.

⁶³ Aktualizacja Wojewódzkiego Planu Zarządzania Kryzysowego w 2020 r. (po zakończeniu cyklu planowania), została przekazana do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji pismem znak: BZ-BOL.6330.2.2020.AM z 5 października 2020 r. Zaktualizowany Wojewódzki Plan Zarządzania Kryzysowego nie został zatwierdzony przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji i zwrócony Wojewodzie wraz z uwagami pismem znak: DOLiZK-ZK-5411-10-1/2020(3) z 30 listopada 2020 r. W związku z uwagami i propozycjami wskazanymi w ww. piśmie odstąpiono od aktualizacji dotychczasowej wersji tego dokumentu i opracowano nowy, aktualnie obowiązujący plan.

członków WZZK (przedstawiciele poszczególnych członków WZZK, złożyli podpisy na arkuszu uzgodnień WPZK).

W obowiązującym w czasie zaistnienia kryzysu ekologicznego na rzece Odrze w 2022 r. WPZK, nie przewidziano, wyrażonego *expressis verbis*, zagrożenia związanego z zanieczyszczeniem wód powierzchniowych, w tym rzek (takiego zagrożenia nie przewidziano również w uprzednio obowiązującym planie). W przypadku zagrożeń wymienionych w WPZK, skażenie/zanieczyszczenie wód powierzchniowych zostało wskazane jako możliwy skutek skażenia chemicznego, skażenia promieniotwórczego, zakłóceń w systemie technicznym.

W POZK, przewidziano w przypadku wprowadzania zdarzenia do systemu, kategorię zagrożenia/zdarzenia określoną jako „zanieczyszczenie wody”. W odniesieniu do braku takiego zagrożenia w WPZK, Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa wyjaśnił, że wśród procedur realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego⁶⁴, WPZK zawierał PRZ 03 Działania Państwowej Inspekcji Sanitarnej w przypadku wystąpienia awarii (skażenia) obiektów wodnych i urządzeń wodociągowych⁶⁵ oraz PRZ 09 Działania Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w przypadku wystąpienia zdarzeń o znamionach poważnej awarii.

Wojewoda wyjaśnił, że do sytuacji związanej z kryzysem ekologicznym i ujawnieniem śniętych ryb w rzece Odrze miały zastosowanie następujące działania i procedury zawarte w WPZK: 1) Tryb uruchamiania niezbędnych sił i środków, uczestniczących w realizacji planowanych przedsięwzięć na wypadek sytuacji kryzysowej. Etapy uruchamiania sił i środków w zależności od skali i charakteru zagrożenia; 2) PRK⁶⁶ 21 - Monitoring zagrożeń; 3) PRK 22 Zasady użycia Sił Zbrojnych RP w sytuacjach kryzysowych; 4) współdziałanie między siłami uczestniczącymi w realizacji planowanych przedsięwzięć na wypadek sytuacji kryzysowej; 5) moduł zadaniowy MZ 01 - Pozyskiwanie, analizowanie i przekazywanie informacji o sytuacji na terenie województwa 6) moduł zadaniowy MZ 02 - Zwoływanie posiedzenia wojewódzkiego zespołu zarządzania kryzysowego; 7) moduł zadaniowy MZ 04 - Zorganizowanie współdziałania wszystkich organów administracji rządowej i samorządowej w województwie oraz kierowanie ich działalnością w zakresie zapobiegania zagrożeniu życia, zdrowia lub mienia oraz zagrożeniom środowiska naturalnego, bezpieczeństwa państwa i utrzymania porządku publicznego, ochrony praw obywatelskich oraz zwalczania i usuwania skutków zdarzeń, w tym pomocy społecznej poszkodowanym; 8) PRZ 09 - Działania Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w przypadku wystąpienia zdarzenia będącego poważną awarią lub noszącą znamiona poważnej awarii; 9) zasady informowania ludności o zagrożeniach i sposobach postępowania na wypadek zagrożeń - Procedura komunikacji medialnej w sytuacji kryzysowej.

W WPZK, wśród podmiotów współdziałających w przypadku wystąpienia zdarzeń powodujących negatywne skutki dla środowiska naturalnego, nie wymieniono RDOŚ, co zostało szerzej opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

W Powiatowych Planach Zarządzania Kryzysowego⁶⁷, przyjętych w dziewięciu powiatach leżących w biegu rzeki Odry na terenie województwa dolnośląskiego, nie przewidziano, wyrażonego *expressis verbis*, zagrożenia związanego z zanieczyszczeniem wód powierzchniowych, w tym rzek. W przypadku zagrożeń wymienionych wypadku w siedmiu PPZK skażenie/zanieczyszczenie wód powierzchniowych było wskazywane jako możliwy skutek innych zdefiniowanych

⁶⁴ Dalej: „PRZ”.

⁶⁵ Procedura ta była ukierunkowana na sprawy zapewnienia wody spełniającej wymagania dla wody do spożycia przez ludzi.

⁶⁶ PRK – procedura reagowania kryzysowego.

⁶⁷ Dalej: „PPZK”.

zagrożeń (np. powodzi, zagrożenia terrorystycznego, skażenia chemiczno-ekologicznego etc.).

(akta kontroli: t. I, str. 4-30; t. II, str. 1-6, 190-193; t. XVI, str. 1-435; t. XVII, str. 1-419; t. XVIII, str. 1-199; t. XIX, str. 1-414; t. XX, str. 1-284; t. XXI, str. 1-454; t. XXII, str. 1-532)

NIK wskazuje na stan problematyczny polegający na tym, że w WPZK nie określono procedury postępowania w przypadku zaistnienia zagrożenia polegającego na zanieczyszczeniu lub pogorszeniu jakości wód powierzchniowych, w tym rzek, w tym takich, których skutkiem mogły być straty w faunie lub florze oraz zasobów uruchomianych w takich sytuacjach, a także procedury reagowania w sytuacji zagrożenia wpływającego negatywnie na poziom bezpieczeństwa ludzi, mienia lub środowiska, o nieustalonej (nieznanej w czasie zaistnienia zdarzenia) przyczynie, jak w przypadku sytuacji związanej z ujawnieniem śniętych w Odrze w lipcu i sierpniu 2022 r.

Wojewoda wyjaśnił, że WPZK w kontekście jego struktury i zakresu tematycznego opracowywany był w oparciu o "Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego" jak również "Zarządzenie nr 16 Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 20 kwietnia 2017 r. w sprawie wytycznych do wojewódzkich planów zarządzania kryzysowego". W ww. wytycznych stwierdza się, że katalog zagrożeń powinien przedstawiać zagrożenia właściwe dla danego województwa. W przeszłości zagrożenia związane ze skażeniami wód powierzchniowych, wód gruntowych (zwłaszcza w studniach przydomowych), czy tzw. "przyducha" występowały punktowo i sporadycznie, a ich skala nie skutkowała poważanymi stratami, nie powodowała konieczności zaangażowania znacznych sił i środków do długotrwałych działań. Tym samym zdarzenia tego typu nie zostały ujęte w WPZK. W związku z tym, że opisywana sytuacja wystąpiła na terenie województwa dolnośląskiego po raz pierwszy na taką skalę, w obowiązującym WPZK nie ujęto przedmiotowego zagrożenia oraz nie opracowywano procedur reagowania na to zagrożenie. Należy jednocześnie wskazać, że zgodnie z metodyką opracowania WPZK, w jego opracowaniu i opiniowaniu uczestniczą podmioty wchodzące w skład WZZK, w tym instytucje realizujące zadania z zakresu monitorowania zagrożeń dla środowiska i wód powierzchniowych. Instytucje te nie wskazały konieczności dokonania zmian w zapisach opiniowanego planu. Wojewoda wyjaśnił również, że wystąpił do podmiotów uczestniczących w prowadzeniu działań związanych z kryzysem ekologicznym na rzece Odrze o przedstawienie raportów podsumowujących ich działania. Raporty, a w szczególności przedstawione wnioski, zostaną poddane analizie przez członków WZZK. Rozważone zostanie zaktualizowanie katalogu zagrożeń w WPZK oraz opracowanie nowych procedur w przedmiotowym zakresie.

NIK zauważa, że zagrożenie polegające na zanieczyszczeniu lub pogorszeniu jakości wód powierzchniowych, w tym rzek, którego skutki mogą oddziaływać zarówno na ludzi jak i faunę oraz florę powinno być uwzględnione w WPZK, wraz z precyzyjnym określeniem podmiotów podejmujących działania w takich sytuacjach, w tym między innymi, odpowiedzialnych za usunięcie martwych ryb, innych zwierząt wodnych, a także zasobów jakimi powinny dysponować do przeciwdziałania takim zjawiskom. W Polsce, a także w innych krajach występowały zdarzenia związane z masowym śnięciem ryb. Ponadto na obszarze Dolnego Śląska w 2020 r. wystąpiła sytuacja polegająca na zanieczyszczeniu rzeki Barycz, która powinna stanowić asumpt do uwzględnienia tego rodzaju zagrożeń w WPZK. Analogicznie powinno być również w aspekcie procedur reagowania w sytuacji zagrożenia wpływającego negatywnie na poziom bezpieczeństwa ludzi, mienia lub środowiska, o nieustalonej (nieznanej w czasie zaistnienia zdarzenia) przyczynie.

(akta kontroli: t. I, str. 4-30; t. II, str. 1-189, 194-198; t. VII, str. 1-35)

1.8. Ostatnie zalecenia do powiatowych planów zarządzania kryzysowego wydano starostom 31 stycznia 2018 r.⁶⁸. W wydanych zaleceniach nie zostały ujęte zagrożenia związane z jakością wód powierzchniowych, w tym rzek. Według Wojewody, zalecenia do powiatowych planów zarządzania kryzysowego dotyczą sposobu sporządzania planów oraz obligatoryjnych ich elementów, nie regulują natomiast szczegółowych zagadnień i rozwiązań, które to są opracowywane przez właściwego starostę - adekwatnie do zagrożeń zidentyfikowanych na obszarze powiatu. Wojewoda wyjaśnił również, że nie wnoszono pisemnych uwag w zakresie możliwości praktycznego zastosowania zaleceń do opracowania planów, a w okresie poprzedzającym wydanie zaleceń do powiatowych planów zarządzania kryzysowego Wojewoda nie otrzymał pism w sprawie uwzględnienia w zaleceniach zagadnień związanych z jakością wód powierzchniowych. Wojewoda zwrócił się do podmiotów zaangażowanych w prowadzenie działań po ujawnieniu śniętych ryb w rzece Odrze o przygotowanie raportów podsumowujących ich działania w przedmiotowym zakresie i wyjaśnił, że mogą one również posłużyć do zmiany zaleceń do powiatowych planów zarządzania kryzysowego - w zależności od rekomendacji WZZK. Brak wydania starostom w 2020 r. i kolejnych latach nowych zaleceń do powiatowych planów zarządzania kryzysowego został szerzej opisany w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Wojewoda nie posiadał informacji o tym czy zostały zatwierdzone plany zarządzania kryzysowego dla gmin województwa dolnośląskiego, na terenie których przepływa Odra. Jak wyjaśnił, na podstawie obowiązujących przepisów prawa odpowiedzialny jest za wydawanie starostom zaleceń do powiatowych planów zarządzania kryzysowego oraz zatwierdzanie tych planów i tym samym nie posiada także informacji czy w gminnych planach zarządzania kryzysowego zidentyfikowano zagrożenia związane z jakością wód powierzchniowych oraz czy plany te zostały zatwierdzone przez właściwych starostów.

(akta kontroli: t. I, str. 4-7, 25-30, 112-125; t. IV, str. 1-420; t. VII, str. 1-35)

1.9. W aspekcie spełnienia wymagań określonych w art. 4 ust. 1 pkt 6 ustawy o zk (zachowania spójności pomiędzy planami poszczególnych organów), Wojewoda wyjaśnił, że aktualnie obowiązujący WPZK opracowany został między innymi na podstawie Krajowego Planu Zarządzania Kryzysowego. Uwzględnione zostały w nim również zapisy Wojewódzkiego Planu Ratowniczego, opracowywanego przez Komendanta Wojewódzkiego PSP. W związku z tym, że ww. plany opracowywane są na podstawie odrębnych przepisów, co w sposób znaczący różnicuje chociażby strukturę planów, zachowanie spójności pomiędzy wymienionymi planami dotyczy tych obszarów, które występują w obydwu dokumentach. Pozostałe plany opracowywane przez inne organy administracji są tworzone jako dokumenty wewnętrzne na potrzeby realizacji zadań przez te instytucje, a ich spójność z WPZK zapewniają szefowie/dyrektorzy/komendanci (członkowie WZZK), którzy opiniują WPZK. Na etapie opiniowania WPZK członkowie WZZK dokonują sprawdzenia planów, których są gestorami, pod kątem ich spójności z WPZK w tych obszarach, dla których zachowanie spójności jest możliwe. Ustawodawca w art. 4 ust. 1 pkt 6 ustawy o zk, wskazał obowiązek w zakresie „zapewnienia spójności między planami zarządzania kryzysowego a innymi planami sporządzanymi w tym zakresie przez właściwe organy administracji publicznej, których obowiązek wykonania wynika z odrębnych przepisów” nie doprecyzowując katalogu planów. Wojewoda może dokonywać weryfikacji spójności planów, które - na podstawie odrębnych przepisów - z mocy prawa uzgadnia lub zatwierdza. Na etapie zatwierdzania powiatowych planów zarządzania kryzysowego dokonywana jest między innymi weryfikacja pod

⁶⁸ Zarządzenie Nr 48 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 31 stycznia 2018 r. w sprawie wydania starostom zaleceń do powiatowych planów zarządzania kryzysowego.

względem ich spójności z WPZK. W szczególności dotyczy to takich obszarów jak charakterystyka zagrożeń oraz ocena ich występowania, a także zadania i obowiązki uczestników zarządzania kryzysowego w formie siatki bezpieczeństwa.

(akta kontroli: t. VII, str. 1-35; t. XIII, str. 340-411)

1.10. Zgodnie z planem (po zmianach) w 2022 r. w dziale 754 – Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa, rozdziale 75421 – Zarządzanie kryzysowe, w DUW zaplanowano wydatki na łączną kwotę 5 011,6 tys. zł. Wykonanie wydatków wyniosło – 4 819,4 tys. zł.

Wojewoda wyjaśnił, że nie posiadał informacji o środkach zaplanowanych na wykonywanie zadań z zakresu zarządzania kryzysowego na szczeblu powiatowym i gminnym. Jednostki samorządu terytorialnego nie mają obowiązku przekazywania i nie przekazują takich informacji do DUW.

(akta kontroli: t. I, str. 4-30; VIII, str. 481-486)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W WPZK oraz SOA nie uwzględniono RDOŚ, tj. organu właściwego w sprawach odpowiedzialności za zapobieganie szkodom w środowisku i naprawę szkód w środowisku, do którego zadań należy również podejmowanie działań zapobiegawczych i naprawczych jeżeli: 1) podmiot korzystający ze środowiska nie może zostać zidentyfikowany lub nie można wszcząć wobec niego postępowania egzekucyjnego, lub egzekucja okazała się bezskuteczna; 2) z uwagi na zagrożenie dla zdrowia ludzi lub możliwość zaistnienia nieodwracalnych szkód w środowisku, konieczne jest niezwłoczne podjęcie tych działań (art. 7 w związku z art. 16 ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie⁶⁹).

Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa wyjaśnił, że na etapie opracowywania WPZK nie uznano za konieczne wskazanie RDOŚ jako podmiotu ujętego w części „Zadania i obowiązki uczestników zarządzania kryzysowego” - siatka bezpieczeństwa, ponieważ w ocenie członków WZZK nie zidentyfikowano takiej potrzeby. W zakresie podmiotów realizujących zadania z obszaru ochrony środowiska - DWIOŚ jest głównym wykonawcą zadań z tym związanych, a w sytuacjach kiedy niezbędny jest udział/wsparcie RDOŚ - ww. podmioty współdziałają zgodnie z kompetencjami. Członkowie WZZK na etapie opiniowania planu również nie wskazywali potrzeby ujęcia w nim RDOŚ. Powyższe jest również powodem nieujęcia RDOŚ w przedmiotowym zarządzeniu.

NIK wskazuje, że ze względu na ustawowe kompetencje RDOŚ powinien być uwzględniony zarówno w WPZK, jak w SOA. Przemawia za tym w szczególności niemożliwość do przewidzenia scenariusz wszystkich zdarzeń dotyczących zagrożeń dla środowiska naturalnego, w tym utrudnienia związane z ustaleniem sprawcy szkody.

(akta kontroli: t. I, str. 1-30; t. VIII, str. 1-38, 487-492; t. XII, str. 1-10)

2. Wojewoda nie wydawał starostom zaleceń do powiatowych planów zarządzania kryzysowego z uwzględnieniem maksymalnego dwu letniego cyklu planowania, wynikającego z art. 5 ust. 3 ustawy o zk. Ostatnie zalecenia zostały określone w zarządzeniu Nr 48 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 31 stycznia 2018 r. w sprawie wydania starostom zaleceń do powiatowych planów zarządzania kryzysowego.

⁶⁹ Dz. U. z 2020 r. poz. 2187; dalej: „ustawa o zapobieganiu szkodom w środowisku”.

Wojewoda wyjaśnił, że aktualizacja oraz cykl planowania, któremu podlegają plany zarządzania kryzysowego zostały wprost określone przez ustawodawcę. Natomiast cykl wydawania zaleceń do powiatowych planów zarządzania kryzysowego nie jest uregulowany i dookreślony w przepisach prawa.

NIK wskazuje, że nie dłuższy niż dwa lata cykl planowania, powoduje, że również starostom zalecenia do powiatowych planów zarządzania kryzysowego powinny być wydawane nie rzadziej niż raz na dwa lata.

(akta kontroli: t. I, str. 4-30, 112-125; t. IV, str. 1-11)

3. Wojewoda nie egzekwował od członków WZZK przekazywania w cyklu kwartalnym, aktualnych baz danych – sił i środków – dedykowanych do użycia w sytuacji wystąpienia zagrożenia (sytuacji kryzysowej), do czego byli oni zobligowani zgodnie z § 12 pkt 8 zarządzenia w sprawie WZZK.

Wojewoda wyjaśnił, że WBiZK nie egzekwował realizacji ww. zapisu ze względu na ekstraordynaryjne zaangażowanie Wydziału oraz służb, inspekcji i straży w realizację zadań dodatkowych związanych z sytuacją epidemiczną, jak również kryzysem uchodźczym.

W ocenie NIK zdarzenia te nie stanowiły przeszkody w egzekwowaniu ww. obowiązku, ponieważ nie wyłączały obowiązku funkcjonowania organów państwa w tym okresie. Ponadto dysponowanie bieżącą, aktualną informacją przekłada się wprost na możliwość sprawnego i skutecznego działania w stanach takich jak wskazane przez Wojewodę.

(akta kontroli: t. VIII, str. 156-169, 493-498)

OCENA CZĄSTKOWA

W DUW (w tym w funkcjonującym w jego ramach WCZK), zapewniono przygotowanie organizacyjnie i technicznie umożliwiające wymianę informacji oraz koordynację działań na potrzeby zarządzania kryzysowego.

Przebieg zdarzeń związanych z kryzysem ekologicznym na rzece Odrze w 2022 r., którego objawem było masowe śnięcie ryb, ujawnił brak procedur w WPZK dotyczących postępowania w przypadku wystąpienia zagrożeń dla środowiska o nieznannej etiologii (w czasie zaistnienia zdarzenia), co przyczyniło się do opóźnienia w podjęciu na obszarze województwa dolnośląskiego adekwatnych do sytuacji działań o charakterze prewencyjnym w postaci przekazania ostrzeżeń dla ludności oraz wprowadzeniu przepisów porządkowych, a także w zapewnieniu prowadzenia działań w zakresie usuwania skutków zdarzenia poprzez odławianie śniętych i martwych ryb, których ciężar w początkowym okresie spoczął w szczególności na PZW. W kontekście zagrożeń dla środowiska, w ocenie NIK, wskazane jest również uwzględnienie RDOŚ w grupie podmiotów wchodzących w skład SOA, jak również w zapisach WPZK, dotyczących działań w sytuacji wystąpienia zagrożeń dla środowiska naturalnego. NIK zwraca również, uwagę, że automatyczny algorytm przesyłania komunikatów o zdarzeniu, przewidziany w POZK, nie zapewnia w przypadku zdarzeń o charakterze liniowym, związanych z możliwym przemieszczaniem się zagrożenia, np. drogą powietrzną czy wodną (jak np. zanieczyszczenia na rzekach), informowania kolejnych PCZK⁷⁰, co w ocenie NIK powinno wiązać się podejmowaniem działań przez WCZK w takich przypadkach i kierowania odrębnego komunikatu lub wiadomości o wprowadzonym komunikacie, do powiatów znajdujących się na drodze potencjalnego przemieszczania się

⁷⁰ System zapewnia automatyczne powiadomienie podmiotów z powiatu, który wprowadził zdarzenie oraz podmiotów szczebla wojewódzkiego, a także ewentualnie innych podmiotów zakwalifikowanych do tego szczebla, natomiast nie zapewnia automatycznego powiadomienia skierowanego do podmiotów z kolejnych powiatów, które mogą znajdować się na drodze przemieszczania zagrożenia/zanieczyszczenia. Podmioty z kolejnych powiatów mają możliwość odczytania takiego komunikatu w POZK, jednakże wymaga to intencjonalnych działań z ich strony i poszukiwania informacji w systemie POZK (w tym również śledzenia komunikatów graficznych).

zagrożenia/zanieczyszczenia. Ponadto NIK wskazuje, na potrzebę wprowadzenia mechanizmu cyklicznego aktualizowania bazy danych zawartej w POZK o siłach i środkach dedykowanych do wykorzystania w sytuacjach zagrożeń/sytuacjach kryzysowych oraz egzekwowania obowiązku przekazywania w cyklu kwartalnym danych o siłach i środkach posiadanych przez podmioty reprezentowane w WZZK, zgodnie z § 12 pkt 8 zarządzenia w sprawie WZZK.

OBSZAR

2. Działania podjęte w sytuacji wystąpienia w 2022 r. zagrożenia związanego z jakością wód rzeki Odry.

Opis stanu faktycznego

2.1. W okresie od 1 lipca 2021 r. do 31 stycznia 2023 r. użytkownicy systemu POZK wprowadzili do niego 562 zdarzenia. Wojewoda wyjaśnił, że system ten nie ma mechanizmów umożliwiających automatyczne zliczanie zdarzeń z podziałem na kategorie. Użytkownicy zakwalifikowali 23 wprowadzane do systemu zdarzenia jako mieszczące się w kategorii zanieczyszczenia wód⁷¹. Siedem z nich dotyczyło rzeki Odry.

(akta kontroli: t. VI, str. 108-403, 585-617; t. VIII, str. 1-39, 41-84, 266-279, 372-378)

2.2. Wojewoda stwierdził, że w okresie objętym kontrolą nie wystąpiły sytuacje kryzysowe związane z jakością wód powierzchniowych, w tym rzek. Wojewoda wyjaśnił, że zgodnie z art. 3 pkt 1 ustawy o zk, poprzez sytuację kryzysową rozumie się sytuację wpływającą negatywnie na poziom bezpieczeństwa ludzi, mienia w znacznych rozmiarach lub środowiska, wywołującą znaczne ograniczenia w działaniu właściwych organów administracji publicznej ze względu na nieadekwatność posiadanych sił i środków. Przytoczona obowiązująca prawna definicja sytuacji kryzysowej nie definiuje w sposób jednoznaczny i precyzyjny przesłanek, których wystąpienie implikuje uznanie danej sytuacji za sytuację kryzysową. Przekładając powyższe na przedmiot zdarzenia na Odrze w miesiącach letnich 2022 roku należy stwierdzić, iż na obszarze województwa dolnośląskiego nie doszło do wyczerpania ustawowej definicji sytuacji kryzysowej, bowiem w żadnym stopniu nie wystąpiło znaczne ograniczenie w działalności organów administracji publicznej ze względu na nieadekwatność posiadanych sił i środków względem zwalczania zagrożenia, czy łagodzenia jego skutków. Niemniej ze względu na trudny do przewidzenia rozwój sytuacji, w szczególności opierając się na obserwowanej skali zjawiska masowego śnięcia ryb w województwie lubuskim i zachodniopomorskim, zdarzenie to traktowano jako zagrożenie, które mogło skutkować wystąpieniem na wskazanym obszarze sytuacji kryzysowej, ponieważ nie można było wykluczyć osiągnięcia rozmiarów skutków, które mogłyby przekroczyć możliwości posiadanych sił i środków. Ostatecznie jednak skutki zdarzenia na obszarze województwa dolnośląskiego nie wywołały, w ocenie Wojewody, sytuacji kryzysowej w rozumieniu art. 3 pkt 1 ustawy o zk.

(akta kontroli: t. I, str. 4-7, 25-30; t. IV, str. 1-11)

2.3. WCZK pełnił rolę MGCO w ramach MPOA. 14 lipca 2022 r. wpłynął do WCZK meldunek MGCO w Opolu, dotyczący śnięcia ryb w kanale portowym zlokalizowanym na Kanale Kędzierzyńskim oraz w Kanale Gliwickim. WCZK potwierdziło nadawcy otrzymanie tego meldunku.

⁷¹ W okresie od 1 lipca 2021 r. do 30 czerwca 2022 r. wpłynęły do WCZK, za pośrednictwem POZK, raporty ze zdarzeń zakwalifikowanych jako zanieczyszczenia wód dotyczące: [1] rzeki Odry we Wrocławiu w dniu 11 września 2021 r., [2] cieków wodnych w miejscowości Wigancice Żytawskie w Gminie Bogatynia w dniu 20 stycznia 2022 r.; [3] ujęcia wodnego w Bogatyni w dniu 2 lutego 2022 r.

Od 16 do 19 lipca 2022 r. do WCZK wpływały także informacje o występowaniu śniętych ryb w biegu rzeki Odry na odcinku od Piskorzowic do Urazu. Informacje te były weryfikowane przez WCZK w kontakcie z PSP oraz PCZK w Trzebnicy i Środzie Śląskiej. O sprawie poinformowano 16 lipca 2022 r. WIOŚ. Zasięgano także informacji w Wojewódzkim Inspektoracie Ochrony Środowiska w Opolu, wiążąc sprawę z wcześniej powziętymi informacjami o śnięciu ryb w województwie opolskim (meldunek MGCO w Opolu z 14 lipca 2022 r.).

30 lipca 2022 r. do WCZK wpłynęły kilkakrotnie informacje o obserwacji śniętych ryb na terenie powiatów oławskiego oraz wrocławskiego. Dyżurny WCZK skontaktował się z PCZK w Oławie i otrzymał zwrotnie potwierdzenie o wystąpieniu takiego zdarzenia. WCZK nie przekazało informacji w tym zakresie do PCZK we Wrocławiu oraz WIOŚ, a także RDOŚ. W raporcie z dyżuru nr 421/2022, stanowiącym rejestr przebiegu zmiany dyżurnej od godz. 9:00 do 19:00, nie zostały odnotowane informacje o wpływie, weryfikacji i przekazywaniu wpływających informacji. Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa wskazał, że zgodnie z zakresem obowiązków, dyżurny WCZK powinien dokumentować przebieg dyżuru z uwzględnieniem podejmowanych czynności. W rozmowie z Kierownikiem WCZK pracownik dyżurny nie był w stanie określić przyczyny nieujęcia przedmiotowej informacji w raporcie z dyżuru. Według Wojewody dokumentowanie działań podejmowanych przez WCZK stanowi jedno z licznych zadań tej komórki. Metodologia zapisywania zrealizowanych czynności przez dyżurnego wynika również z zapisów załącznika nr 1 do raportu z dyżuru oraz bieżących poleceń Kierownictwa Oddziału. Liczba zadań realizowanych na danej zmianie przez dyżurnego za pomocą wielu systemów teleinformatycznych i łączności radiowej powoduje, że każde zdarzenie jest obsługiwane przez dyżurnego poprzez zawiadomienie właściwych służb i monitorowane przy ich współudziale, lecz nie zawsze dokumentowane, zwłaszcza w sytuacji dyżurów jednoosobowych. Jednocześnie nadmienił, że raport z dyżuru nie odzwierciedla zapisu chronologicznego wszystkich czynności wykonywanych przez zmianę dyżurną. Zawiera przede wszystkim najistotniejsze informacje według oceny dyżurnego.

Pracownik dyżurny WCZK, odpowiadając na pytanie w jaki sposób ocenia, które informacje należy wprowadzić do raportu z dyżuru, zeznał: *„Jeżeli mamy informacje potwierdzone mailowo od służb, inspekcji i straży lub systemie POZK to informujemy o tym kierownictwo WCZK lub przesyłamy te maile kierownictwu WCZK, które decyduje czy i komu dalej wysłać takie informację. Według mnie zasady są takie, że jak mamy informację potwierdzoną mailem lub poprzez POZK lub tak zdecyduje kierownictwo WCZK, to powinniśmy wpisywać takie rzeczy do raportu.”*

Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa wskazał także, że służby obecne na miejscu zdarzenia nie stwierdziły zagrożenia oraz skażenia chemicznego, w związku z czym dalsze działania na poziomie wojewódzkim nie były wymagane. Tym samym informacja nie została przekazana do WIOŚ oraz PCZK we Wrocławiu.

Dyrektor WBiZK zeznał, że Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa otrzymał informacje o zdarzeniu w Oławie od Staroty Oławskiego na spotkaniu Pierwszego Wicewojewody i Starosty. Spotkanie to, jak zeznał Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa, miało miejsce w dniu 1 sierpnia 2022 r. i odbyło się z inicjatywy Starosty Oławskiego. Dotyczyło innych spraw, ale w czasie spotkania Starosta wspomniął o problemie śniętych ryb, stwierdzając, że są one usuwane. Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa zeznał, że Starosta nie mówił, że sobie z tym nie radzą. Nie pamiętał, aby Starosta wyraził oczekiwanie udzielenia pomocy lub określił skalę zjawiska, ani żeby wynikało, że sytuacja jest alarmująca. Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa zeznał, że po tym spotkaniu, z ostrożności poprosił Dyrektora WBiZK o sprawdzenie informacji.

Dyrektor WBiZK polecił Kierownikowi WCZK pozyskanie aktualnych informacji o zdarzeniu w Oławie. Zeznał także, że dostał od Pierwszego Wicewojewody

Jarosława Kresy polecenie nawiązania i utrzymywania kontaktu z WIOŚ oraz monitorowania bieżącej sytuacji na terenie województwa dolnośląskiego. Jak zeznał dalej, najprawdopodobniej w tym czasie otrzymał także polecenie skontaktowania się z dyrektorami wydziałów bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego urzędów wojewódzkich w Opolu i w Katowicach. Zeznał, że chcąc uzyskać informacje czy zbliża się do województwa dolnośląskiego jakieś zagrożenie, skontaktował się z nimi niezwłocznie i otrzymał informacje o braku niepokojących zjawisk w biegu Odry w województwach opolskim i śląskim.

W związku z brakiem umieszczenia informacji o zdarzeniu w systemie POZK, 1 sierpnia 2022 r. Kierownik WCZK telefonicznie zwrócił się do PCZK w Oławie o wprowadzenie informacji do systemu, na potrzeby przedstawienia aktualnej informacji źródłowej Dyrektorowi WBiZK i Pierwszemu Wicewojewodzie Jarosławowi Kresie⁷².

Kierownik WCZK zeznał ponadto, że w dniu 3 sierpnia 2022 r. rozmawiał z Dyrektorem WBiZK, w związku z wynikami badań WIOŚ, o tym, że śnięcie ryb nie jest skutkiem skażenia rzeki Odry i nie jest wynikiem awarii.

Informacje telefoniczne o obserwacji śniętych ryb w obrębie Miasta Wrocławia do WCZK wpłynęły 2 sierpnia 2022 r. Następnie 4 sierpnia 2022 r. wpłynęły informacje o zjawisku w okolicach Głogowa, a dalej także ponownie Wrocławia i powiatu wrocławskiego – 8 i 10 sierpnia 2022 r.

Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa zeznał, że w DUW cały czas monitorowano sytuację, poprzez WBiZK. Działania prowadził WIOŚ, który do wszystkich jednostek nadodrzańskich wysłał informację, żeby zachować czujność. Nie było przy tym pełnych wyników badań. Zeznał ponadto, że któremuś z dyrektorów WBiZK, co najmniej dwukrotnie zadawał pytanie czy należy zwołać WZZK. Odpowiedź była taka, że sprawa ma charakter lokalny, opanowany przez miejscowe siły i środki, które były wystarczające. Przedstawiono mu, że nie ma przesłanek, ustawowych podstaw do zwołania WZZK.

Kontakt WIOŚ z WCZK, który nastąpił 1 sierpnia 2022 r. dotyczył omówienia bieżącej sytuacji, tj. przedstawienia wstępnych wyników badań laboratoryjnych. WIOŚ poinformował, że 1 i 2 sierpnia 2022 r. będą pobierane kolejne próby wody, a na 1 sierpnia 2022 r. posiadane wyniki nie pozwalały na jednoznaczne określenie skażenia wody. Rozmowy DWIOŚ z 2 i 3 sierpnia 2022 r. z Dyrektorem WBiZK dotyczyły omówienia bieżącej sytuacji na terenie województwa. Dodatkowo ustalono, że Inspektorat prześle oficjalną informację o ustaleniach w zakresie sytuacji na Odrze. DWIOŚ poinformował, w toku kontroli NIK, że 2 sierpnia 2022 r. zasygnalizował w rozmowie telefonicznej Dyrektorowi WBiZK potrzebę zwołania WZZK (w związku z uzyskiwanymi przez niego nieoficjalnymi wynikami badań wykonanych przez Centralnego Laboratorium Badawczego Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska, w których wystąpiły przekroczenia wskazujące, że śnięcie ryb nie jest związane z letnią „przyduchą”). Wskazał, że ustalono podczas tego kontaktu, że do

⁷² Raport zdarzenia POZK o unikalnym identyfikatorze 4659 o treści: „W dniu 30 lipca 2022 r. w godzinach rannych PCZK został powiadomiony o śniętych rybach na rzece Odra przy śluźwie Zwierzyniec Duży po przybyciu na miejsce pracownika PCZK stwierdzono znaczne ilości śniętych ryb w rzece. O powyższym zdarzeniu powiadomiono Starostę Oławskiego oraz Dyżurnego KP PSP w Oławie oraz pracownika Urzędu miasta w Oławie oraz naczelnika wydziału ochrony środowiska starostwa powiatowego w Oławie. W dniu 31.07.2022 r. około godz. 9.00 Kierownik stopnia wodnego w Oławie wspólnie z wędkarzami PZW podjął akcję wylowienia z rzeki około 5000 kg śniętych ryb. Wylowione ryby złożono w workach na brzegu rzeki. Z ustaleń wynika, że problem śniętych ryb w rzece Odra istnieje już od 15 lipca 2022 r. gdzie prawdopodobnie w Gliwicach doszło do zanieczyszczenia rzeki. W powyższej sprawie działania prowadzi Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Opolu. Z informacji przekazanych przez Zarządzenia Kryzysowe w Brzegu (woj. opolskie), wynika, że w rzece w Brzegu w dalszym ciągu znajdują się martwe ryby, które spływają do Oławy. W dniu dzisiejszym w rozmowie z Prezesem Związku Wędkarskiego we Wrocławiu (...) ustalono, że w godzinach popołudniowych zostaną przeprowadzone działania mające na celu zebranie z brzegu rzeki śniętych ryb i przewiezienie ich do utylizacji.”

„wszczęcia alarmu” konieczne jest uzyskanie z Centralnego Laboratorium Badawczego Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska wyników badań pobranych prób wody. DWIOŚ poinformował w toku kontroli NIK, że pod pojęciem „wszczęcia alarmu” należy rozumieć zwołanie posiedzenia WZZK.

Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa zeznał, że absolutnie nie kojarzy faktu otrzymania od Dyrektora WBiZK lub od innej osoby informacji, że DWIOŚ prosił 2 sierpnia 2022 r. o zwołanie WZZK. Zeznał ponadto, że pytał na początku sierpnia 2022 r. dyrektorów WBiZK czy zachodzi potrzeba zwołania WZZK w związku z ujawnieniem śniętych ryb w Odrze. Odpowiedzieli, że sprawa ma charakter lokalny, jest pod kontrolą i prawie jest rozwiązana, że jest nadzorowana na bieżąco przez WIOŚ i nie ma podstaw aby zwoływać WZZK. Zeznał, że do około 8-9 sierpnia 2022 r. wydawało się, że temat jest rozwiązany siłami powiatu oraz „Nie rekomendowano mi podjęcia decyzji o zwołaniu WZZK. Później pojawiła się taka sugestia ze strony WBiZK, że mamy mieć wkrótce wyniki badań z WIOŚ i warto byłoby je omówić podczas posiedzenia WZZK.”. Nie pamiętał tego, czy przekazane zostały Wojewodzie informacje o zamiarze zwołania WZZK.

2 sierpnia 2022 r. na wniosek WIOŚ, WBiZK zlecił Dolnośląskiemu Wojewódzkiemu Lekarzowi Weterynarii⁷³ pobranie próbek wyłowionych ryb do badań i dokonania oględzin.

3 sierpnia 2022 r. o godzinie 9:44 WIOŚ we Wrocławiu skierował wiadomość e-mail do Dyrektora WBiZK zawierającą w załączniku „Wstępną skrótową informację na temat wyników działań podjętych przez WIOŚ w związku z występowaniem śniętych ryb w Odrze”. Z informacji tej wynikało m.in., że [1] wyniki badań próbek pobranych w punktach: Jaz Lipki, Oława i Łany wykonane 28 lipca 2022 r. i 1 sierpnia 2022 r. nie wykazały odtlenienia wody, czyli tzw. przyduchy; [2] charakterystyczny dla badanego stanu wody jest wysoki poziom tlenu odbiegający od typowych stężeń w okresie letnim; [3] tak wysoki poziom tlenu przy braku zakwitów w wodzie oraz przy wysokiej temperaturze wody, wskazuje na jego nienaturalne pochodzenie, że możliwym jest, że do wody przedostała się substancja o właściwościach silnie utleniających, z której w wyniku reakcji zachodzących w wodzie uwalnia się tlen; [4] chromatograficzna analiza jakościowa próbek pobranych 28 lipca 2022 r. wykazała z 80% prawdopodobieństwem występowanie we wszystkich trzech badanych próbkach obecność pochodnych węglowodorów cyklicznych oraz aromatycznych; [5] w dwóch punktach: Jaz Lipki oraz w Oławie, stwierdzono z 80% prawdopodobieństwem występowanie mezytylenu, substancji działającej toksycznie na organizmy wodne; [6] nie stwierdzono mezytylenu w punkcie w miejscowości Łany; [7] zanieczyszczenie wody jak i śnięte ryby w Odrze występowały od granicy z województwem opolskim, zatem źródło zanieczyszczenia znajduje się poza terenem województwa dolnośląskiego; [8] prowadzone są nadal analizy próbek pobranych 1 i 2 sierpnia 2022 r.

3 sierpnia 2022 r.⁷⁴ do Wojewody Dolnośląskiego wpłynęło również pismo⁷⁵ Głównego Inspektora Ochrony Środowiska⁷⁶, informujące, że w związku z przekazywanymi do GIOŚ informacjami o śnięciu ryb w kanale Gliwickim (woj. śląskie) oraz na Odrze w obrębie woj. opolskiego oraz na wysokości miejscowości Oława w woj. dolnośląskim, GIOŚ, korzystając z uprawnień wynikających z art. 4a ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska⁷⁷, że polecił trzem właściwym miejscowo wojewódzkim inspektorom ochrony środowiska, objęcie tej sprawy szczególnym nadzorem i działaniami, które doprowadzą do wyjaśnienia przyczyn tego zdarzenia oraz ustalenia sprawy

⁷³ Dalej: „DWLW”.

⁷⁴ Pismo wpłynęło pocztą elektroniczną o godzinie 16:34 na adres sekretariatu Wojewody.

⁷⁵ Pismo zostało podpisane w zastępstwie GIOŚ przez Zastępcę Głównego Inspektora Ochrony Środowiska.

⁷⁶ Dalej: „GIOŚ”.

⁷⁷ Dz. U. z 2021 r. poz. 1070, ze zm.

ewentualnego zanieczyszczenia wód, a także podjęcia współpracy w tym zakresie z innymi właściwymi organami.

4 sierpnia 2022 r. do WCZK wpłynęło pismo DWIOŚ, nawiązujące do informacji wstępnej z dnia poprzedniego i potwierdzającej zawarte tam informacje o dokonanych ustaleniach. Ponownie wykluczono występowanie odtlenienia wody (tzw. przyduchy) oraz stwierdzono „*podejrzanie zanieczyszczenia rzeki substancjami nieznanego pochodzenia, które mają widoczny wpływ na organizmy żywe bytujące w wodzie*”.

Dyrektor WBiZK zeznał, że po otrzymaniu informacji z WIOŚ z dnia 3 i 4 sierpnia 2022 r. najprawdopodobniej rozmawiał z DWIOŚ lub jego Zastępcą o konieczności dalszego monitoringu Odry i informowaniu o wynikach badań. Odnosząc się do niezwołania po tych informacjach WZZK zeznał, że w ówczesnym czasie nie było informacji o skażeniu Odry oraz o stwierdzonej awarii mogącej przyczynić się do skażenia Odry. W związku z tym niezbędne były dalsze działania WIOŚ w celu ustalenia przyczyny śnięcia ryb. Na tym etapie była badana przyczyna. Zeznał, że nie był to jeszcze etap wymagający szerszej koordynacji, ponieważ WIOŚ realizował wspólnie z GIOŚ, swoje ustawowe zadania w celu ustalenia przyczyny.

Według DWIOŚ 5 sierpnia 2022 r. odbyło się spotkanie z Drugim Wicewojewodą Bogusławem Szpytmą, poświęcone m.in. omówieniu działań podjętych przez WIOŚ we Wrocławiu, w związku z sytuacją na Odrze. Wskazał, że Drugi Wicewojewoda Bogusław Szpytma pytał o informacje przekazane w e-mailu z 3 sierpnia 2022 r. i piśmie z 4 sierpnia 2022 r. (kierowanym do WCZK). DWIOŚ wyjaśnił, że powtórzył informacje zawarte w tej korespondencji i przekazał, że w jego ocenie sprawa jest rozwojowa i poważna, a istotne będą informacje pozyskiwane z województwa śląskiego i województwa opolskiego. Omówiono także pierwsze wyniki laboratoryjne. Przekazane zostały również informacje o dalszych czynnościach, jakie WIOŚ we Wrocławiu będzie podejmował w sprawie. Drugi Wicewojewoda Bogusław Szpytma poprosił o pozostawanie w kontakcie z WCZK.

Drugi Wicewojewoda Bogusław Szpytma zeznał, że nie jest w stanie sobie przypomnieć jakie informacje dotyczące stanu rzeki Odry przekazał mu w dniu 5 sierpnia 2022 r. DWIOŚ. Odpowiadając na pytanie czy w związku z rozmową podejmował działania lub polecił podjąć działania, zeznał, że nie pamięta czy spotkał się w dniu 5 sierpnia 2022 r. z DWIOŚ i tym bardziej nie pamięta, co mógłby mu mówić.

22 sierpnia 2022 r. Biuro Wojewody sporządziło dla Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji⁷⁸ kalendarium działań na obszarze województwa dolnośląskiego. Kalendarium obejmowało okres od 1 do 11 sierpnia 2022 r. W kalendarium tym wzmiankowano m.in. o zebraniu podsumowującym, które odbyło się w dniu 8 sierpnia 2022 r. z udziałem m.in. Drugiego Wicewojewody Bogusława Szpytmy. Przedstawione zostały na nim wnioski wskazujące na dalszą stałą poprawę parametrów wody. W kalendarium pod datą 8 sierpnia 2022 r. odnotowano także przeprowadzenie oględzin i pobranie prób z miejsc zasilanych wodą, w których zgłoszono kolejne przypadki „niewielkich” ilości śniętych ryb, tj.: Fosie Miejskiej we Wrocławiu oraz żwirowni w Ratowicach. Odnotowano brak stwierdzenia przyduchy, czyli odtlenienia wody oraz pobranie kolejnych prób do analizy. Wskazano, że uwzględniając dotychczasowe działania służb oraz liczbę zaangażowanych podmiotów, uzgodniono zwołanie WZZK na 11 sierpnia 2022 r. Termin zwołania Zespołu został uzależniony od otrzymania wyników badań wód, które na WZZK przedstawił WIOŚ. Odnotowano także, że DWIOŚ w związku z brakiem możliwości ustalenia przyczyn śnięcia ryb na Dolnym Śląsku, skierował do Prokuratury

⁷⁸ Dalej: MSWiA.

Regionalnej we Wrocławiu zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa z art. 182 § 1 Kodeksu karnego⁷⁹. Drugi Wicewojewoda Bogusław Szpytma zeznał, że nie pamięta zebrania 8 sierpnia 2022 r., ani treści oraz osób które w nim uczestniczyły.

Pierwsze posiedzenie WZZK zwołane zostało 11 sierpnia 2022 r. Wojewoda wyjaśnił, że istotą i celem WZZK jest spójna i skoordynowana realizacja przedsięwzięć przez służby, inspekcje i straże, właściwe do reagowania na dane zdarzenie lub zagrożenie. WZZK - jest to organ pomocniczy wojewody, o którego zwołaniu decyduje wojewoda, kiedy w jego ocenie zachodzi potrzeba zapewnienia koordynacji działań na szczeblu wojewódzkim. Co kluczowe, niezależnie od WZZK, jego członkowie realizują swoje ustawowe zadania, tak jak to miało miejsce w omawianej sytuacji. Pomiędzy 30 lipca 2022 r. a 3 sierpnia 2022 r. w związku ze stwierdzonym lokalnym śnięciem ryb, właściwą inspekcją była Inspekcja Ochrony Środowiska, która realizowała swoje ustawowe zadania w związku ze zdarzeniem. Na tym etapie (ustalenie przyczyny śnięcia ryb oraz badania próbek wody) inne podmioty nie były angażowane, przez co zwołanie WZZK nie było uzasadnione. Ponadto, informacja WIOŚ z dnia 3 sierpnia 2022 r. przesłana do WCZK nie zawierała informacji o zagrożeniu dla życia i zdrowia ludzi w związku z przedstawionymi wynikami badań wody Odry (co w przypadku wystąpienia takiego zagrożenia - miałoby miejsce), jak i nie zawierała wniosku/rekomendacji dotyczącej potrzeby zwołania posiedzenia WZZK. Termin posiedzenia WZZK ustalano w dniach 8-9 sierpnia 2022 r., uzależniając go od wyników badań WIOŚ. Ostatecznie, termin posiedzenia WZZK ustalono na 11 sierpnia 2022 r., ponieważ kluczowe wyniki badań WIOŚ miał uzyskać 10 sierpnia 2022 r.

Dyrektor WBiZK zeznał, że zdarzenie w okolicach Oławy było zakończone w pierwszych dniach sierpnia 2022 r. Trwało ustalanie przyczyn tego zdarzenia oraz nie było informacji o skażeniu Odry oraz o stwierdzonej awarii mogącej przyczynić się do skażenia Odry.

Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa zeznał, że do WBiZK trafiła informacja z WIOŚ, że będą dysponować pełnymi wynikami badań i zasadne jest zwołanie WZZK i omówienie wyników oraz podjęcie decyzji co do dalszych, ewentualnych działań. Zeznał: *„Ten sygnał był prawdopodobnie 9-10 sierpnia 2022 r. To ja podjąłem decyzję o zwołaniu Zespołu na podstawie rekomendacji przedstawionej ustnie, o ile pamiętam, przez Dyrektora WBiZK.”*

Posiedzeniu WZZK 11 sierpnia 2022 r. przewodniczył Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa. Dyrektor WBiZK poprosił uczestników posiedzenia o przedstawienie dotychczasowych działań WIOŚ, Inspekcji Weterynaryjnej w kontekście wsparcia identyfikacji zagrożeń dla środowiska zwierząt, Państwowej Inspekcji Sanitarnej w zakresie oceny potencjalnego zagrożenia dla ludzi w szczególności w zakresie kontaktu z wodą w Odrze, a także Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej we Wrocławiu⁸⁰ w zakresie działań zarządcy wód. DWIOŚ przekazał, że informacja o śniętych rybach w Oławie pojawiła się 28 lipca 2022 r. Początkowo wydawało się, że zjawisko ma to charakter lokalny. Dokonano pomiarów, pobrano próby wody z Odry. Wskazał, że nie wiadomo do końca jaka substancja jest w rzece. Wiadomym było, że to substancja silnie utleniająca, powodująca silne natlenienie wody. Powyższemu towarzyszył wzrost temperatury wody i wzrost pH. Kolejne śnięcia nie występowały. Planowane było przyjrzenie się całemu odcinkowi Odry z drona. Naczelnik Wydziału Inspekcji WIOŚ powiedziała, że od początku prowadzono analizę w celu identyfikacji, jaki rodzaj substancji może być przyczyną zdarzenia. Nie było pewności co do tego czy nie ma specyficznej substancji niedającej się oznaczyć.

⁷⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2022 r. poz.1138, ze zm.).

⁸⁰ Dalej: „RZGW”.

Charakterystyczne było to, że przemieszczało się czoło zanieczyszczenia, które było mocno utleniające. Spotkanie ryb z czołem powodowało masowe śnięcie. Po przejściu takiej fali charakterystyczny był wzrost przewodności. Rozpatrywano kilka hipotez, jaka substancja utleniająca mogłaby być przyczyną. Wskazała, że źródła nie były na terenie województwa i należałoby szukać kogoś, kto posiada środki dezynfekcyjne, odkażające albo inne dodatkowe substancje chemiczne, których WIOŚ nie jest w stanie zidentyfikować. Od ludzi, którzy widzieli wspomniane czoło w Odrze uzyskiwano informacje, że pływało coś zmętniałego, ciemnego o mocnym, intensywnym zapachu. Na podległym terenie stwierdzano zarówno świeżo śnięte ryby, jak i ryby, które przepłynęły sporo czasu i opadły na dno. PZW odławiał ryby, część z nich pływała pod powierzchnią i w niektórych miejscach nie było widać przemieszczania się śniętych ryb. W obszarach, gdzie przepływ wody był spowolniony, np. kanał żeglugowy w Oławie, fosa miejska we Wrocławiu, zbiornik Czernica, zbiornik Bajkał, zanieczyszczenie wpłynęło również w boczne odnogi i po kilku dniach oddziaływania na ryby powodowało śnięcie ryb. W odniesieniu do wyników badań poziom tlenu w Odrze zaczął spadać. Badana była również biologia, drobne organizmy żyjące w Odrze, laboratorium nie stwierdzało w tym zakresie zmian. Zaprzeczyła, że zostało zlikwidowane całe życie w Odrze. DWLW wskazał, że po uzyskaniu informacji o sytuacji w rzece Odrze powiatowy lekarz weterynarii pobrał próby śniętych ryb przy śluzie w Oławie. Jednocześnie podjęto konsultacje z Instytutem Weterynarii w Puławach. Z-ca Dyrektora RZGW poinformował, że podjęto działania mające na celu zebranie ryb, które zostały zapakowane i przy pomocy PZW przekazane do utylizacji. Dolnośląski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny⁸¹ poinformował, że Inspekcja Sanitarna nie odnotowała żadnych niepokojących zdarzeń, następstw dla ludności. Woda w wodociągach spełniała normy. W ramach dodatkowych zadań DPWIS poprosił pracowników PSSE w Oławie o rekonesans, stwierdzono, że ryby są wybierane, zutylizowane. Nie stwierdzono nowych śniętych ryb. DPWIS przypomniał, że kąpiel w Odrze, także wcześniej była niedopuszczalna. Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa zaproponował przekazanie komunikatu przypominającego o zakazie kąpieli w rzece. DPWIS w związku z propozycją Pierwszego Wicewojewody poinformował, że sformułuje przedmiotowy komunikat w tej sprawie. Pierwszy Wicewojewoda zapytał uczestników posiedzenia o doniesienia dotyczące padłych zwierząt po kontakcie z wodą, rybami. Uczestnicy posiedzenia nie potwierdzili istnienia takiego związku. DPWIS wskazał, że zaistniała sytuacja nie ma wpływu na jakość wody dostarczanej do spożycia przez ludzi.

Do 20 lutego 2023 r. odbyły się w DUW 22 posiedzenia poświęcone kryzysowi ekologicznemu na rzece Odrze⁸² (i innych zbiornikach) w miesiącach letnich 2022 r. Posiedzenia WZZK dotyczące kryzysu ekologicznego na rzece Odrze były poświęcone omawianiu bieżącej sytuacji oraz zamierzonych i realizowanych działaniach w tym zakresie.

Członkowie WZZK dokonywali oceny występującego zagrożenia, prognozowali rozwój sytuacji z tym związanej - na podstawie prowadzonych działań, w szczególności dokonywania pomiaru prób jakości wody poprzez WIOŚ oraz badań prób śniętych ryb - poprzez organy Inspekcji Weterynaryjnej. Informacje o wynikach powyższych działań przedstawiane były członkom WZZK i na tej podstawie szefowie właściwych służb/inspekcji przedstawiali propozycje działań, które w związku z zaistniałą sytuacją i jej rozwojem w ich ocenie należało podejmować, mając na względzie zapewnienie skutecznego prowadzenia działań (w związku ze zmieniającą

⁸¹ Dalej: „DPWIS”.

⁸² Posiedzenia odbyły się: 11, 12 (dwa posiedzenia), 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 29, 30 sierpnia 2022 r., 2 września 2022 r., 15 listopada 2022 r. oraz 13 lutego 2023 r.

się sytuacją odnośnie intensywności występowania zjawiska śnięcia ryb na obszarze województwa dolnośląskiego, bowiem zjawisko to nasilało się okresowo, w szczególności w starorzeczach oraz zbiornikach połączonych z Odrą, np. w zbiorniku Bajkał).

10 sierpnia 2022 r. o godz. 12:54 Dyżurny RCB zwrócił się drogą e-mailową do WCZK z pytaniem od kiedy i kto przekazywał informacje dotyczące zaistniałej sytuacji na rzece Odrze oraz dlaczego do RCB nie została przekazana informacja o zjawisku. W korespondencji tej poproszono o informacje, czy Wojewoda wystąpi do Dyrektora RCB z wnioskiem o alert RCB do wszystkich mieszkańców miejscowości położonych nad Odrą oraz turystów przebywających nad rzeką. 10 sierpnia 2022 r. po otrzymaniu wyników badań laboratoryjnych z WIOŚ oraz po powzięciu informacji o zwołaniu WZZK na 11 sierpnia 2022 r. przez Pierwszego Wicewojewodę Jarosława Kresę, Zastępca Kierownika WCZK skontaktowała się telefonicznie z Szefem Zmiany Służby Dyżurnej RCB w związku z otrzymanym zapytaniem. W rozmowie telefonicznej przedstawiła odnotowane epizody śnięcia ryb na terenie województwa dolnośląskiego oraz stanowisko WIOŚ w zakresie jego oceny sytuacji. Poinformowała także o braku, według oceny DUW, przesłank do wcześniejszego informowania RCB oraz o zwołaniu na kolejny dzień WZZK. Zobowiązała się także do bieżącego informowania RCB o realizacji zadań przez służby na terenie województwa w ramach codziennego raportowania sytuacyjnego. Była to pierwsza informacja przekazana z DUW do RCB w związku z ujawnieniem śniętych ryb w rzece Odrze.

W wiadomości e-mail przesłanej 12 sierpnia 2022 r. o godz. 11:41 do dyżurnego RCB, Zastępca Kierownika WCZK napisała: „(...) w związku ze stabilizowaniem się sytuacji na Odrze oraz brakiem rekomendacji Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w zakresie wydania komunikatu, Wicewojewoda Dolnośląski - Pan Jarosław Kresa, podjął decyzję o niewnioskowaniu do Dyrektora RCB o wydanie Alertu w związku z zanieczyszczeniem Odry nieznaną substancją. Komunikat WCZK został opublikowany w RSO w zakresie zachowania się ludności, a także poszczególne Inspekcje poprzez swoje strony internetowe również opublikowały komunikaty w tym zakresie.”.

Wniosek o publikację alertu RCB⁸³ (podpisany przez Pierwszego Wicewojewodę Jarosława Kresę) został jednak przesłany do dyżurnego RCB 12 sierpnia 2022 r. (e - mail dyżurnego WCZK do dyżurnego RCB z 12 sierpnia 2022 r., godz. 18:10). Kolejny wniosek o wydanie alertu RCB został skierowany 19 sierpnia 2022 r.⁸⁴. Jak wyjaśnił Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa zmiana stanowiska w sprawie wynikała z obserwowanej dynamiki sytuacji w województwie lubuskim oraz trudnego do przewidzenia rozwoju sytuacji w województwie dolnośląskim, przez co zdecydowano o prewencyjnym rozesłaniu alertu RCB.

Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa zeznając dlaczego przekazanie informacji do RCB nie nastąpiło niezwłocznie po uzyskaniu informacji o wystąpieniu śniętych ryb w Odrze na przełomie lipca i sierpnia 2022 r. stwierdził, że skala zjawiska w okolicach Oławy była niewielka, dotyczyła małego obszaru, a problem był lokalnymi siłami rozwiązywany czy rozwiązywany. WBiZK nie wskazywał na potrzebę informowania RCB.

⁸³ Alert o treści: „Uwaga! Zanieczyszczona woda w Odrze i zbiornikach, przez które przepływa. Nie wchodzić do wody i nie korzystać z niej. Nie jeźdź i nie łów ryb. Śledź komunikaty”.

⁸⁴ Alert o treści: „Uwaga! Zanieczyszczona woda w Odrze i zbiornikach, przez które przepływa. Nie łów i nie jeźdź ryb z Odry. Śledź komunikaty!”. Skierowano dwa wnioski do RCB o ogłoszenie alertu w dniu 19 sierpnia 2022 r., co było spowodowane koniecznością doprecyzowania zakresu terytorialnego komunikatu. W pierwotnym wniosku wysłanym o godz. 22:38 wskazano obszar istnienia prawdopodobieństwa wystąpienia zagrożenia „Województwo Dolnośląskie - powiaty nadodrzańskie”, natomiast we wniosku wysłanym do dyżurnego RCB o godzinie 23:36 - doprecyzowano zapis wskazując konkretne powiaty, tj.: oławski, Wrocław, wrocławski, trzebnicki, średzki, legnicki, lubiński, górowski i głogowski.

Jak wskazał Wojewoda, pomimo braku stwierdzonego skażenia Odry, skierowanie wniosku o wydanie alertu do RCB było działaniem prewencyjnym i podyktowane było zaobserwowaną dużą skalą zjawiska śnięcia ryb w Odrze na terenie województwa lubuskiego. Odnosząc się do kwestii niewnioskowania o publikację alertu RCB (a także wydawania rozporządzeń porządkowych) po otrzymaniu 3 sierpnia 2022 r. wstępnych informacji z WIOŚ, Wojewoda wyjaśnił, że ze względu na brak stwierdzonego zagrożenia dla życia i zdrowia ludzi, brak potwierdzonego skażenia wody oraz brak kontynuacji zjawiska masowego śnięcia ryb, nie było podstawy do skierowania wniosku o uruchomienie alertu RCB oraz wydania rozporządzenia porządkowego. Niemniej, w późniejszym czasie, tj. 12 sierpnia 2022 r. ze względu na trudny do przewidzenia rozwój sytuacji, opierając się na obserwowanej skali zjawiska masowego śnięcia ryb w województwie lubuskim i zachodniopomorskim (skali, jaka w województwie dolnośląskim nie występowała), zdarzenie to traktowano jako potencjalne zagrożenie, które mogło skutkować wystąpieniem również na odcinku dolnośląskiej Odry sytuacji kryzysowej, ponieważ nie można było wykluczyć osiągnięcia rozmiarów skutków (ilości śniętych ryb), które mogłyby przekroczyć możliwości posiadanych sił i środków, natomiast przyczyna kontynuacji wznowienia zjawiska (pomimo wcześniejszej deeskalacji na odcinku dolnośląskim) nadal nie była rozpoznana, przez co zdecydowano się na prewencyjne rozestanie alertu RCB i wydanie rozporządzenia.

12 sierpnia 2022 r. odbyły się dwa kolejne spotkania WZZK. Na drugim posiedzeniu tego dnia, które odbyło się po wideokonferencji z udziałem Wiceministra, na której obecni byli Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa oraz Zastępca Dyrektora WBiZK. Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa na początku spotkania zrelacjonował obecnym na posiedzeniu WZZK najważniejsze ustalenia, które zapadły na szczelbu centralnym, wskazując m.in., że: *„podzielimy się informacjami, które otrzymaliśmy w trakcie spotkania z Panem Ministrem Wąskiem, a było to trochę informacji, trochę takich twardych poleceń...”* do relacjonowania spotkania włączył się Zastępca Dyrektora WBiZK stwierdzając: *„pierwsza i podstawowa zasada, Szanowni Państwo, i to jest polecenie Pana Ministra, Straż Pożarna bardzo mocno włącza się w działania, jak gdyby pałeczka zbierania wszystkiego idzie na stronę Straży Pożarnej, plus wsparcie z tego co Pan Minister powiedział...”*. Pierwszy Wicewojewoda wtrącił: *„mile widziane wsparcie WOT”*. Zastępca Dyrektora WBiZK kontynuował: *„mile widziane wsparcie WOT, więc prośba jest taka, żeby, no, działać i zbierać to co jeszcze zostało, bo z tego, z informacji, które mamy już tam...”*. Pierwszy Wicewojewoda wtrącił: *„wiele nie zostało, ale być może ten Bajkał trzeba dozbiierać, żeby te ryby gdzieś tam się nie psuły się, żeby to następny jakiś przyczynkiem do skażenia nie nastąpił”*. Zastępca Dyrektora WBiZK kontynuował: *„nie ukrywamy, że Pan Minister jasno powiedział, że będzie oczekiwał codziennie meldunków z tego typu działań. Prośba do Policji też, również poprzez Pana Ministra, o wzmożony nadzór wzdłuż brzegów Odry, tak patrolowanie, to jak gdyby tyczy się wszystkich służb. Patrolowanie i natychmiast informowanie o stwierdzonych wszystkich, tak można powiedzieć, wahnięciach, śniętych rybach i tak dalej, żeby to było natychmiast usuwane i żeby nie budziło wątpliwości, że coś gdzieś będzie zalegać. To jest, jak gdyby, ta podstawowa taka rzecz do działań. Prośba do weterynarii, od Pana Ministra, w sumie polecenie, tak, pobierać maksymalną ilość próbek, wysyłać to do Puław do badań”*. Pierwszy Wicewojewoda dodał: *„Na informację, że pobrano sześć próbek Pan Minister stwierdził, że powinno być pobieranych 600, a nie sześć.”* Zastępca Dyrektora WBiZK kontynuował: *„Także tutaj prośba o zintensyfikowanie pobierania tych próbek, jeżeli coś jeszcze będzie występować”*. W dalszej części dyskusji Pierwszy Wicewojewoda dodał: *„Informacja o jednej przebadanej próbce z dolnośląskiego może spowodować duże zaniepokojenie i istotne niezadowolenie, dlatego jeżeli mamy jakieś ryby, jeżeli możemy gdzieś w dobrych, mądrych miejscach pobrać jeszcze jakieś próbki,*

badajmy, żeby się upewnić na 100 procent i żeby rzeczywiście była to skala większa niż sześć. Mam wrażenie, że i 16 może nie być satysfakcjonujące. Jeżeli otwierają laboratorium szeroko i jest możliwość badania, zależy wszystkim, żeby to było przebadane, naprawdę, na lewą stronę podszewki, nawet jeżeli wydaje się, że to jest trochę na wyrost.”

Zdaniem NIK zrelacjonowany przebieg narady, świadczy o mobilizowaniu organów i służb państwowych przez Wiceministra do istotnego zintensyfikowania działań oraz niezadowoleniu z intensywności działań dotąd realizowanych.

Przed zamknięciem drugiego posiedzenia WZZK z 12 sierpnia 2022 r. Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa powrócił do kwestii złożenia wniosku o użycie sił zbrojnych, polecając jego przygotowanie, przy czym stwierdził, że wniosek ten będzie: *„o użycie, natomiast w praktyce będzie to gotowość”*.

Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa wyjaśnił, że wniosek do Ministra Obrony Narodowej⁸⁵ został skierowany zapobiegawczo ze względu na trudny do przewidzenia rozwój sytuacji, w szczególności opierając się na obserwowanej (w tych dniach) skali zjawiska masowego śnięcia ryb w województwie lubuskim i zachodniopomorskim. Zdarzenie to traktowano jako zagrożenie, które mogło skutkować wystąpieniem na wskazanym obszarze sytuacji kryzysowej, ponieważ nie można było wykluczyć osiągnięcia rozmiarów skutków, które mogłyby przekroczyć możliwości posiadanych sił i środków.

Wskazując na podstawie jakich przesłanek i okoliczności skierował do MON wnioski o skierowanie wydzielonych sił i środków Sił Zbrojnych RP do wsparcia administracji publicznej w związku z ujawnieniem śniętych ryb w rzece Odrze oraz kto zaproponował, zarekomendował lub polecił podjęcie takiego działania, Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa zeznał, że: *„Wydaje mi się, że to był efekt ustaleń z wideokonferencji (nie pamiętam dokładnie której), że nie należy zostawiać tej sprawy Polskiemu Związki Wędkarskiemu i że Państwo musi mocno zaangażować w działania, tak żeby zwiększyć poczucie bezpieczeństwa obywateli. Była mowa o działaniach straży pożarnej i właśnie wojska. Być może było to również omawiane na WZZK. Natomiast jak pamiętam, inspiracja pochodziła z wideokonferencji.”*

Do realizacji zadań skierowane zostały siły i środki 16 DBOT ze 161 Batalionu Lekkiej Piechoty⁸⁶ oraz 162 Batalionu Lekkiej Piechoty. Pododdziały wykonywały zadania w swoich Stałych Rejonach Odpowiedzialności (odpowiednio 161 BLP - okolice miasta Wrocław, 162 BLP - okolice miasta Głogów). Realizacja zadań polegała na wsparciu działań Państwowej Straży Pożarnej w zakresie usuwania śniętych ryb. Wojewoda nie występował z wnioskiem do Ministra Obrony Narodowej o odwołanie Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w związku z zakończeniem realizacji zadań, ponieważ, jak wyjaśnił, ustawa o zk nie przewiduje takiego działania. NIK wskazuje jednak, że przesłanie do MON wniosku o odwołanie Sił Zbrojnych RP zostało przewidziane w WPZK⁸⁷.

Wojewoda, oprócz wniosku złożonego 12 sierpnia 2022 r., nie występował do MON o wydzielenie dodatkowych sił i środków SZ RP do wsparcia działań administracji publicznej.

(akta kontroli: t. I, str. 1-44, 97-185; t. II, 1-6, 199-286; t. III, str. 1-274; t. IV, str. 1-11, str. 421-430; t. V, str. 1-300; t. VI, str. 1-627; t. VII, str. 1-514; t. VIII, str. 1-546; t. IX, str. 1-543; t. X, str. 1-429; t. XI, str. 1-392; t. XII, str. 1-509; t. XXIII, str. 1-310)

⁸⁵ Dalej: „MON”.

⁸⁶ BLP – Batalion Lekkiej Piechoty.

⁸⁷ Procedura PRK 22 „Zasady użycia Sił Zbrojnych RP w sytuacjach kryzysowych”. Pkt 9 w cz. IV „Przebieg procedury”: Przesłanie wniosku o odwołanie sił i środków SZ RP do MON o zakończeniu realizacji zadań w zakresie zarządzania kryzysowego przez przekazany/e pododdziały SZ RP.

11 sierpnia 2022 r. na posiedzeniu WZZK, Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa polecił służbom współdziałającym w zakresie usuwania śniętych ryb codzienne przekazywanie do WCZK raportów z prowadzonych działań w tym zakresie. Raporty do WCZK były przekazywane przez: Wojewódzki Inspektorat Weterynarii we Wrocławiu, Wojewódzką Stację Sanitarno-Epidemiologiczną we Wrocławiu, Komendę Wojewódzką Policji we Wrocławiu, Komendę Wojewódzką PSP we Wrocławiu, Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu i WIOŚ. Na kolejnych posiedzeniach WZZK do trybu raportowania włączały się inne podmioty, które były zapraszane na posiedzenia WZZK w ramach prowadzenia działań dot. śnięcia ryb, m.in. 16 DBOT, Państwowa Staż Rybacka we Wrocławiu.

10 sierpnia 2022 r. Zastępca Kierownika WCZK skontaktowała się telefonicznie z Szefem Zmiany Służby Dyżurnej RCB w związku z otrzymanym zapytaniem z RCB w temacie występowania zjawiska śniętych ryb. W rozmowie zadeklarowała przekazanie raportu sytuacyjnego dotyczącego zjawiska śniętych ryb na obszarze województwa dolnośląskiego zaraz po zakończeniu się posiedzenia WZZK, które odbyło się 11 sierpnia 2022 r. (pierwszy raport sytuacyjny został przesłany w tym dniu). Od tego czasu do RCB przesyłane były kolejne raporty sytuacyjne DUW⁸⁸. Wojewoda wyjaśnił, że podstawowym trybem przekazywania raportów i informacji do RCB, według określonego wzoru i formatu (plik), była korespondencja e-mail. Forma raportu sytuacyjnego była wstępnie ustalona przez Zastępcę Kierownika WCZK na bazie standardowych raportów sytuacyjnych WCZK, który został dostosowany do zaistniałych okoliczności. 11 sierpnia 2022 r. RCB ustaliło ramy raportowania i określiło tryb przekazywania raportów sytuacyjnych do RCB. Zmiany w liście mailingowej (odbiorców raportów, poza RCB) wynikały z dynamiki bieżącej sytuacji. Podyktowane m.in. były prośbami poszczególnych podmiotów.

Z wykorzystaniem CAR przesłano 12 raportów doraźnych i dobowych odnoszących się do kwestii ujawniania śniętych ryb w rzece Odrze oraz połączonych z nią zbiornikach⁸⁹.

Od 12 sierpnia 2022 r., tj. zwołania pierwszej wideokonferencji zorganizowanej przez MSWiA, na prośbę tego resortu i RCB, a następnie również Ministerstwa Infrastruktury, Ministerstwa Klimatu i Środowiska, WCZK przekazywało raporty sytuacyjne w zakresie działań służb w związku ze śnięciem ryb w Odrze. Na prośbę powyższych organów były również przekazywane wyniki badań z rzeki Odry przedkładane przez WIOŚ. WCZK przekazywało raporty sytuacyjne do WCZK w Gorzowie Wielkopolskim oraz WCZK w Szczecinie. Raporty sytuacyjne były przesyłane pocztą elektroniczną.

Powodem rozpoczęcia przekazywania raportów sytuacyjnych do RDOŚ była prośba Dyrektora RDOŚ, przekazana w trakcie posiedzenia WZZK z 15 sierpnia 2022 r.

Od zwołania WZZK 11 sierpnia 2022 r., WCZK sukcesywnie przekazywało raporty sytuacyjne w zakresie działań służb w związku ze śnięciem ryb na Odrze do kierownictwa DUW.

Usuwanie śniętych ryb w okresie do 12 sierpnia 2022 r. zajmował się przede wszystkim PZW. Jak poinformował Prezes Zarządu Okręgu PZW we Wrocławiu akcja zbierania śniętych ryb na przełomie lipca i sierpnia rozpoczęta została 30 lipca 2022 r. na kanale w Oławie i zakończona 12 sierpnia 2022 r. po medialnych

⁸⁸ Ogółem, do 3 października 2022 r. przesłano 57 raportów sytuacyjnych.

⁸⁹ 18 sierpnia 2022 r. (trzy raporty), 20 sierpnia 2022 r. (dwa raporty), 24 sierpnia 2022 r. (cztery raporty), 25 sierpnia 2022 r., 26 sierpnia 2022 r., 10 października 2022 r.

doniesieniach o wystąpieniu rtęci w wodzie, co mogło stworzyć zagrożenie dla życia i zdrowia ludzkiego. Do tego czasu według danych PZW zebrano 4,2 ton ryb⁹⁰.

Według informacji udzielonej przez Prezesa Zarządu Okręgu PZW we Wrocławiu, pomocy w zbieraniu ryb w okolicach Oławy PZW jako stowarzyszeniu i użytkownikowi rybackiemu, w okolicach Oławy, udzieliły następujące podmioty: Gmina Miasto Oława, druhowie Ochotniczej Straży Pożarnej, będący również wędkarzami z ochotniczych straży pożarnych⁹¹ Jelcz Laskowice, Siedlce i Bystrzyca Oławska oraz pracownik Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie⁹², również wędkarz, pracujący na służbie w Oławie. Akcja zbierania śniętych ryb w okolicy Gajkowa, Kamieńca Wrocławskiego, Czernicy i zbiornika Bajkał przeprowadzona została 2-3 sierpnia 2022 r. Wsparcia udzielił tylko druhowie OSP, będący wędkarzami, z OSP Jelcz Laskowice i tamtejszego Koła PZW. Prezes Zarządu Okręgu PZW we Wrocławiu wskazał, że martwe ryby zbierali tylko i wyłącznie członkowie PZW „i to należy podkreślić”.

Prezes Zarządu Okręgu PZW we Wrocławiu poinformował ponadto, że w akcji zbierania śniętych ryb w Oławie 31 lipca 2022 r. brało udział około 45 osób (w tym jeden pracownik PGW Wody Polskie – Kierownik Służby w Oławie) oraz dwa zastępy OSP (w dniu 30 lipca odbywały się przygotowania do przeprowadzenia ww. akcji). Prezes Zarządu Okręgu PZW we Wrocławiu nie posiadał informacji o innych pracownikach PGW Wody Polskie zaangażowanych w działania oraz o wykorzystaniu sprzętu PGW Wody Polskie do akcji usuwania śniętych ryb.

Prezes Zarządu Okręgu PZW w Legnicy poinformował, że z uwagi na różne doniesienia medialne i doniesienia służb dotyczące powodu śnięcia ryb i substancji trującej, która może znajdować się w wodzie, sprzątanie brzegów i nurtu rzeki Odry odbywało się w sposób spontaniczny w którym uczestniczyli wędkarze i okoliczna ludność, czyniąc to w dobrej wierze i na własną odpowiedzialność. Z danych wędkarzy i okolicznych mieszkańców zebrano około 1,5 tony śniętych ryb⁹³. Z uwagi na spontaniczność akcji, Okręg PZW w Legnicy nie był w stanie określić dokładnie ilości śniętych ryb zebranych z rzeki Odry i połączonych z nią zbiorników. Okręg nie utylizował ryb i nie poniósł kosztów w tym zakresie.

Na terenie Wrocławia, Zarząd Zieleni Miejskiej we Wrocławiu odłowił z Fosy Miejskiej i zbiornika w Parku Szczytnickim 1,16 ton ryb⁹⁴.

Od 12 sierpnia 2022 r. odławianiem śniętych ryb zajmowała się głównie PSP przy wsparciu jednostek OSP oraz Wojsk Obrony Terytorialnej, a organy Inspekcji Weterynaryjnej sprawowały bezpośredni nadzór nad miejscami ich zbiórki, sposobem pakowania i ładownia na specjalistyczne środki transportu, a także prowadziły kontrolę dokumentacji przewozowej, poświadczającej przekazanie zebranych ryb do utylizacji.

DWLW poinformował, że w wyniku ustaleń poczynionych na posiedzeniu WZZK, Inspekcja Weterynaryjna wskazała zakłady utylizacyjne i podmioty pośrednie, które mogły zrealizować transport i utylizację zgromadzonych ryb. Wylawiane ryby ze względu na masowość ich śnięcia, jak i brak możliwości określenia ostatecznego

⁹⁰ Z kanału żeglugowego Odry w Oławie od 30 do 31 lipca 2022 r. wylowiono 3,1 t śniętych ryb. Od 2 do 3 sierpnia 2022 r. ryby o masie 0,48 t zostały zebrane z rzeki Odry w okolicy Gajkowa, Kamieńca Wrocławskiego, Czernicy i zbiornika Bajkał. 12 sierpnia 2022 r. w zbiorniku Czernica oraz zbiorniku Bajkał zebrano 0,62 t ryb. Ponadto 18-19 lipca 2022 r. według danych przedstawionych przez PZW w Odrze w okolicach Prężyc odłowiono 0,28 t śniętych ryb.

⁹¹ Dalej: „OSP”.

⁹² Dalej: „PGW Wody Polskie”.

⁹³ Według informacji przekazanej przez Prezesa Zarządu Okręgu PZW w Legnicy śnięte ryby o szacunkowej masie 1,5 tony zebrano w okresie od 5 do 16 sierpnia 2022 r., a Okręg nie posiadał danych dotyczących miejsca i czasu utylizacji śniętych ryb oraz podmiotu, który poniósł koszty z tego tytułu.

⁹⁴ W dniach: 9 sierpnia 2022 r. – 0,31 t; 16 sierpnia 2022 r. – 0,36 t; i 18 sierpnia 2022 r. – 0,36 t z Fosy Miejskiej oraz 16-18 sierpnia 2022 r. – 0,13 t ze zbiornika w Parku Szczytnickim.

czynnika powodującego to nagłe zdarzenie, zakwalifikowane zostały jako uboczny produkt pochodzenia zwierzęcego kategorii 1, czyli o najwyższym stopniu zagrożenia dla innych organizmów żywych, jak i środowiska naturalnego. Taki stan rzeczy spowodował, że do zadań Inspekcji Weterynaryjnej należał również bezpośredni nadzór nad miejscami ich zbiórki, sposobem pakowania i ładowania na specjalistyczne środki transportu.

Dolnośląski Komendant Wojewódzki PSP poinformował, że w związku z wystąpieniem śniętych ryb w wodach rzeki Odry PSP działała w oparciu o kompetencje ustawowe wynikające z art. 1 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej⁹⁵, zgodnie z którym do podstawowych zadań PSP należy wykonywanie pomocniczych specjalistycznych czynności ratowniczych w czasie klęsk żywiołowych lub likwidacji miejscowych zagrożeń przez inne służby ratownicze. Wskazując służby ratownicze, w przypadku do których PSP wykonywała pomocnicze specjalistyczne czynności ratownicze wyjaśnił, że działania prowadzone w związku z sytuacją na Odrze traktowano jako pomoc podmiotom takim jak: PGW Wody Polskie, organy ochrony środowiska, służby weterynaryjne, służby sanitarno-epidemiologiczne, służby miejskie (powiatowe), PZW. Dodał ponadto, że czynności jednostek ochrony przeciwpożarowej podejmowane były w ramach posiadanych sił i środków, a zagrożenie nie przekraczało lokalnych możliwości, wobec czego działania te były kwalifikowane jako czynności w ramach likwidacji miejscowych zagrożeń.

Według informacji przekazanych Wojewodzie przez Komendanta Wojewódzkiego PSP⁹⁶ w związku z podejmowanymi działaniami przez Straż Pożarną na rzece Odrze po ujawnieniu śniętych ryb w okresie od 12 sierpnia 2022 r. do 3 października 2022 r. jednostki ochrony przeciwpożarowej (PSP i OSP) uczestniczyły w 331 zdarzeniach. Podczas działań z Odry oraz połączonych z nią zbiorników i kanałów zebrano 21,28 ton ryb. W działania zaangażowane było 359 zastępów PSP⁹⁷ oraz 261 zastępów OSP⁹⁸. Z danych przekazanych przez Komendanta Wojewódzkiego PSP wynikało, że w okresie od 12 sierpnia 2022 r. jednostki PSP i OSP zebrały 20,49 ton ryb.

DUW poniósł koszty utylizacji 14,8 ton ryb⁹⁹, w wysokości 312,5 tys. zł. Środki na ten cel pochodziły z rezerwy celowej „Przeciwdziałanie i usuwanie skutków klęsk żywiołowych, w tym 1.486.966 tys. zł na realizację „Projektu ochrony przeciwpowodziowej w dorzeczu Odry i Wisły” i zostały przyznane w wysokości 700,0 tys. zł¹⁰⁰.

Według Wojewody różnica pomiędzy masą odłowionych ryb wynikającą z raportu PSP a masą ryb objętych ww. fakturami wynika z faktu, że PSP w trakcie odłowu ryb

⁹⁵ Dz. U. z 2022 r. poz. 1969, ze zm.; dalej: „ustawa o PSP”.

⁹⁶ W „Raporcie końcowym z dnia 15 listopada 2022 r. z działań jednostek ochrony przeciwpożarowej, podjętych w związku z zanieczyszczeniem Odry”, przekazanym Wojewodzie 15 listopada 2022 r. pismem nr WR.0754.146.2022.PR.

⁹⁷ Wykorzystano 136 łodzi, siedem quadów, a w działaniach zaangażowano 935 ratowników. Dane w zakresie liczby zastępów, ratowników, łodzi i quadów stanowią sumę zasobów osobowych i sprzętowych biorących udział w poszczególnych zdarzeniach wymienionych w raporcie.

⁹⁸ Wykorzystano 196 łodzi, jednego quada, a w działaniach zaangażowano 1033 ratowników. Dane w zakresie liczby ratowników i łodzi stanowią sumę zasobów osobowych i sprzętowych biorących udział w poszczególnych zdarzeniach wymienionych w raporcie.

⁹⁹ Do utylizacji przekazano: 13 sierpnia 2022 r. – 0,46 t; 14 sierpnia 2022 r. – 0,97 t; 15 sierpnia 2022 r. – 0,93 t; 16 sierpnia 2022 r. – 0,24 t; 17 sierpnia 2022 r. – 0,07 t; 18 sierpnia 2022 r. – 0,46 t; 19 sierpnia 2022 r. – 0,61 t; 20 sierpnia 2022 r. – 0,14 t; 24 sierpnia 2022 r. – 0,68 t; 25 sierpnia 2022 r. – 3,35 t; 26 sierpnia 2022 r. – 6,42 t; 27 sierpnia 2022 r. – 0,34 t; 30 sierpnia 2022 r. – 0,15 t; 14 września 2022 r. – 0,01 t. Najwięcej materiału przekazanego do utylizacji pochodziło ze zbiornika Bajkał – 8,79 t (przekazane do utylizacji w dniach: 13-19 sierpnia 2022 r.) oraz okolic Czernicy – 4,34 t (przekazane do utylizacji w dniach: 14-16 sierpnia 2022 r., 18 sierpnia 2022 r., 24 sierpnia 2022 r. oraz 26-27 sierpnia 2022 r.).

¹⁰⁰ Decyzją w sprawie zmian w budżecie państwa na rok 2022 z dnia 2 września 2022 r., MF/FS7.4143.3.190.2022.MF.3189.

nie dysponowała środkami pomiarowymi, a podane ilości miały charakter szacunkowy. Wpływ na zmniejszenie wagi mógł mieć również fakt odsączenia i odparowania wody.

Wojewoda wyjaśnił, że DUW nie poniósł innych wydatków poza wydatkami związanymi z utylizacją martwych ryb. Wojewoda wyjaśnił również, że do DUW nie były przekazywane informacje o potrzebie dostarczenia do PSP, jak i innych podmiotów, sprzętu, wyposażenia oraz środków ochrony indywidualnej niezbędnych do ich odłowu.

Według informacji przekazanych Wojewodzie przez Dowódcę 16 DBOT w działania od 13 do 27 sierpnia 2022 r. zaangażowanych było 102 żołnierzy obrony terytorialnej¹⁰¹.

Według danych przekazanych Wojewodzie przez Komendanta Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu celem udzielenia wsparcia przy czynnościach wykonywanych przez przedstawicieli właściwych inspekcji, funkcjonariusze podlegli Komendzie Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu ośmiokrotnie wykonali pilotaż pobranych próbek wody z rzeki Odry, do laboratoriów na terenie kraju. Na terenie województwa dolnośląskiego, w działania związane z ujawnieniem śniętych ryb w rzece Odrze było zaangażowanych łącznie 2362 policjantów, wykorzystano 951 pojazdów, użyto 21 łodzi¹⁰², dwa skutery wodne, śmigłowiec oraz Bezzałogowy Statek Powietrzny Policji.

Pierwsze niepotwierdzone informacje o *Prymnesium parvum* pojawiły się w DUW 23 sierpnia 2022 r. z Fundacji WWF Polska. Następnie 13 września 2022 r. do Urzędu wpłynął Komunikat 07/2022 interdyscyplinarnego zespołu doradczego ds. kryzysu klimatycznego działającego przy Prezesie Polskiej Akademii Nauk poparty przez Komitety Gospodarki i Inżynierii Środowiska tej Akademii. Komunikat dotyczył katastrofy ekologicznej na Odrze i antropogenicznej zmiany klimatu. Pismo GIOŚ w przedmiocie *Prymnesium parvum* wpłynęło do DUW 5 listopada 2022 r. Informowało o wynikach badań wody Kanału Gliwickiego na obecność organizmu, gdzie stwierdzono jego wysokie koncentracje.

W sprawie działań podjętych po powzięciu pierwszych i kolejnych informacji wskazujących na to, że przyczyną śnięcia ryb były prymnezyny (toksyny) wytworzone przez *Prymnesium parvum*, Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa wyjaśnił, że zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, zadanie monitoringu wód powierzchniowych nie leży w kompetencji terenowego organu administracji rządowej, jakim jest wojewoda, jak również nie leży w kompetencji aparatu pomocniczego wojewody - urzędu wojewódzkiego. Państwowy monitoring środowiska stanowiący system pomiarów, ocen i prognoz stanu środowiska, w tym wód powierzchniowych, jest zadaniem Inspekcji Ochrony Środowiska, która informuje w tym zakresie organy administracji publicznej. W związku z wprowadzeniem przez GIOŚ 3 lutego 2023 r. procedury pn. Procedura Monitorowania Interwencyjnego *Prymnesium parvum* „Złotej Algi” na poziomie WCZK we Wrocławiu w ramach systemu POZK na potrzeby wykorzystania informacji dotyczących wyników związanych z obecnością prymezyn, przygotowano w POZK warstwę informacyjną do bieżącego monitorowania stanu zagrożenia *Prymnesium parvum* w wybranych przez GIOIS stałych punktach pomiarowych na rzece Odrze. W pierwszym etapie DUW we współpracy z Wojewódzkim Ośrodkiem Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego udostępnił administracji samorządowej szczebla gminnego i powiatowego, a w kolejnym etapie wszystkim użytkownikom systemu POZK, możliwość śledzenia wszystkich wykonanych

¹⁰¹ Dane dotyczą sumy liczb żołnierzy biorących udział w poszczególnych działaniach.

¹⁰² Dane dotyczą sumy liczb policjantów, pojazdów i łodzi biorących udział w poszczególnych działaniach.

odczytów występowania lub stwierdzenia braku występowania „złotej algi” z pobranych próbek wody strefy województwa dolnośląskiego. W sytuacji wprowadzenia poziomu alarmowego stopnia I, II lub III - zgodnie z przyjętą procedurą, także te dane będą widoczne dla wszystkich użytkowników systemu. Dane stają się widoczne, przy wykorzystaniu wystawionej usługi WMS (Web Map Service). Można je wyświetlić w POZK, ale także znając adres usługi w dowolnym geoportalu, np. Geoportalu Dolnego Śląska¹⁰³. Ponadto, w wyniku przeprowadzonej międzynarodowej narady grupy G3 „Zanieczyszczenia awaryjne” rozpoczęto proces zmian zapisów w MPOA. Delegacje trzech państw Polski, Niemiec oraz Czech, wypracowały na roboczo wspólną propozycję zmian, uwzględniając doświadczenia roku 2022 w zakresie masowego śniecia ryb w Odrze. W ramach powyższego, przede wszystkim zmieniono podejście w planie wskazujące także przyczyny naturalne jako takie (czego nie obejmuje aktualnie obowiązujący plan), które będą obligowały do podjęcia procesu uruchomienia meldowania przez MGCO.

Jak wskazał Wojewoda aktualnie¹⁰⁴, zgodnie z ustaleniami WZZK z 13 lutego 2023 r. opracowywana jest procedura pn. „Działania w sytuacji wystąpienia masowego śniecia ryb w związku z zakwitem złotej algi”. Dokument ten będzie stanowił procedurę tymczasową, do czasu ujęcia jej w aktualizacji WPZK. W związku z tym, że w sierpniu 2023 r. kończy się dwuletni cykl aktualizacji WPZK, aktualizacji zostaną poddane również takie elementy WPZK jak: katalog zagrożeń, w którym planowane jest dodanie zjawiska pn.: „Masowe śniecie ryb w związku z zakwitem złotej algi” oraz aktualizację siatki bezpieczeństwa i przypisanie podmiotom/institucjom (we wszystkich fazach zarządzania kryzysowego) właściwej roli.

(akta kontroli: t. I, str. 1-44, 97-185; t. II, 1-6, str. 199-286; t. III, str. 1-274; t. IV, str. 1 -11, 421-430; t. V, str. 1-300; t. VI, str. 1-627; t. VII, str. 1-514; t. VIII, str. 1-546; t. IX, str. 1-543; t. X, str. 1-429; t. XI, str. 1-392; t. XII, str. 1-509; t. XIII, str. 1-468; t. XIV, str. 1-329; t. XV, str. 1-439; t. XXIII, str. 1-310)

Działania odejmowane w Urzędzie w związku z kryzysem ekologicznym na rzece Odrze nie były w pełni rzetelne, co szerzej opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Dodatkowo NIK zauważa stan problematyczny polegający na tym, że w sprawach związanych z zagrożeniem środowiska w posiedzeniach WZZK powinien być zapewniony udział przedstawiciela samorządu województwa oraz przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego, na terenie których występuje lub może występować zagrożenie. W przypadku zagrożenia jakości wód powierzchniowych, w posiedzeniach takich powinni brać udział również użytkownicy obwodów rybackich. W przypadku posiedzeń WZZK, zwołanych w związku z ujawnieniem śniętych ryb w rzece Odrze, nie zapewniono możliwości udziału przedstawiciela samorządu województwa (pomimo że przedstawiciel samorządu województwa jest członkiem WZZK), a także jednostek samorządu terytorialnego, przez których obszar przepływa rzeka Odra. Ponadto w części z tych posiedzeń nie zapewniono również udziału RDOŚ (po raz pierwszy RDOŚ wziął udział w posiedzeniu WZZK w dniu 15 sierpnia 2022 r.¹⁰⁵) oraz przedstawicieli PZW¹⁰⁶.

Według Wojewody zakres zadań realizowanych w związku z sytuacją na Odrze nie wymagał udziału przedstawiciela Urzędu Marszałkowskiego Województwa

¹⁰³ <https://geoportaLdolnyslask.pl/imap/> [dostęp: 12 kwietnia 2023 r.].

¹⁰⁴ Według stanu na 27 marca 2023 r.

¹⁰⁵ Ponadto przedstawiciel Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska we Wrocławiu brał udział w posiedzeniach WZZK: 15 sierpnia 2022 r., 19 sierpnia 2022 r., 20 sierpnia 2022 r., 22 sierpnia 2022 r., 25 sierpnia 2022 r., 13 lutego 2023 r.

¹⁰⁶ Przedstawiciel PZW Okręgu we Wrocławiu brał udział w posiedzeniach WZZK: 18 sierpnia 2022 r., 19 sierpnia 2022 r., 22 sierpnia 2022 r., 24 sierpnia 2022 r., 25 sierpnia 2022 r., 26 sierpnia 2022 r., 29 sierpnia 2022 r. oraz 2 września 2022 r., natomiast przedstawiciel Okręgu w Legnicy nie brał udziału w posiedzeniach WZZK.

Dolnośląskiego i innych jednostek samorządu terytorialnego w posiedzeniach WZZK oraz, że: „zakres zadań realizowanych w związku z sytuacją na Odrze nie wymagał udziału RDOŚ w posiedzeniach WZZK w dniach 11-14.08.2022 r. Przedstawiciel RDOŚ we Wrocławiu (nie będący stałym członkiem WZZK) był zapraszany do udziału w posiedzeniach WZZK w miarę zaistniałych potrzeb. Przedstawiciel RDOŚ we Wrocławiu został zaproszony na posiedzenia WZZK w dniach: 19.08.2022 r., 20.08.2022 r., 22.08.2022 r., 24.08.2022 r., 25.08.2022 r., 26.08.2022 r., 13.02.2023 r. (...) Przedstawiciel PZW Okręg we Wrocławiu nie był zapraszany do udziału w posiedzeniach WZZK, które odbywały się przed 18 sierpnia 2022 r., ponieważ na tym etapie nie było takiej potrzeby”.

NIK wskazuje, że zgodnie z art. 15 ustawy o zk, zarząd województwa uczestniczy w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego, w tym planowania cywilnego, wynikających z jego kompetencji. W myśl art. 17 ust. 3 ustawy z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybnictwie śródlądowym¹⁰⁷, w szczególnie uzasadnionych przypadkach, w celu ochrony ryb i zapewnienia rybnom możliwości odbycia tarła: 1) marszałek województwa może, w drodze decyzji administracyjnej, zobowiązać: a) użytkownika wód do umożliwienia swobodnego przepływu ryb, jeżeli przepływ taki nie jest możliwy z przyczyn zależnych od tego użytkownika, b) uprawnionego do rybnictwa w obwodzie rybnackim do zawieszenia połowu ryb niektórych gatunków, z użyciem wybranych rybnackich narzędzi i urządzeń połowowych – w określonych wodach i na czas niezbędny do zapewnienia rybnom ochrony i możliwości odbycia tarła; 2) zarząd województwa może, w drodze uchwały, wskazać miejsce i czas, w którym obowiązuje całkowity albo częściowy zakaz uprawiania amatorskiego połowu ryb. Należy zwrócić uwagę, że w toku posiedzenia WZZK 11 sierpnia 2022 r. była poruszana kwestia wprowadzenia ww. uchwały, a przedstawiciele DUW (Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa oraz Dyrektor WBiZK, zachęcali, w oparciu o informacje przekazane przez DWIOŚ, do złożenia przez DWLW wniosku do Marszałka Województwa Dolnośląskiego o wydanie uchwały w sprawie zakazu połowu ryb w Odrze¹⁰⁸). Natomiast do zadań samorządu terytorialnego (gmin i powiatów) należą sprawy ochrony środowiska i przyrody¹⁰⁹, w związku z tym podmioty te powinny być włączane

¹⁰⁷ Dz. U. z 2022 r. poz. 883.

¹⁰⁸ Zarząd Województwa Dolnośląskiego podjął 11 sierpnia 2022 r. uchwałę nr 5771/VI/22 w sprawie całkowitego zakazu uprawiania amatorskiego połowu ryb w obwodach rybnackich rzeki Odry, położonych na terenie Dolnego Śląska. Uchwała została opublikowana 12 sierpnia 2022 r. w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego o godz. 10:28, pod poz. 4042. Był to pierwszy akt prawny wprowadzający ograniczenia w zakresie korzystania z rzeki Odry w związku z kryzysem ekologicznym w 2022 r. W informacji o uchwale, opublikowanej na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego, wskazano między innymi, że: „Działanie to ma przede wszystkim chronić ludzi przed możliwym niebezpieczeństwem spowodowanym spożyciem ryb wylowionych z rzeki, ale również ochroną gatunków ryb, które żyją w Odrze. (...) Samorząd Województwa Dolnośląskiego również apeluje do mieszkańców regionu o niewchodzenie do rzeki, niekapanie się w niej oraz niedopuszczanie do wchodzenia do wody przez zwierzęta. Odra jest sercem i symbolem Dolnego Śląska, przebiega przez cały nasz region. To wielkie bogactwo przyrodnicze, ale również wielki potencjał turystyczny i rekreacyjny. Obecna sytuacja, która ma miejsce w rzece, jest katastrofą ekologiczną. Skażenie wody doprowadziło do zaburzenia równowagi ekosystemu rzeczno-masowego śniecia ryb. Zanieczyszczenie chemiczne rzeki Odry, nieznanego obecnie pochodzenia, jest wyjaśniane przez odpowiedzialne służby państwowe: Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Państwowe Gospodarstwo Wodne – Wody Polskie oraz podlegające Województwu Dolnośląskiemu Wojewódzkie Centrum Zarządzania Kryzysowego we Wrocławiu. Powiadomiona przez administrację państwową została prokuratura, która prowadzi czynności śledcze, w celu ustalenia źródła skażenia. Samorząd Województwa Dolnośląskiego pozostaje w gotowości, aby wesprzeć administrację państwową w działaniach mających na celu zwalczanie skażenia Odry oraz jej dorzecza. Mając doświadczenie z ratowania rzeki Baryczy po silnym skażeniu chemicznym, jesteśmy gotowi do pomocy zarówno merytorycznej, jak i technicznej. To wiedza ichtologów i specjalistów w zakresie ochrony środowiska zaangażowanych w ochronę ekosystemu Stawów Milickich oraz możliwości techniczne, tj. sprzęt pomiarowy do monitorowania jakości wody oraz wysokowydajne pompy natleniające wodę, które skutecznie wykorzystywane były w czasie skażenia rzeki Baryczy w 2020 roku”.

¹⁰⁹ Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40, ze zm.), do zadań własnych gminy należą, między innymi, sprawy ochrony środowiska i przyrody. Zgodnie z art. 4 ust. 1 pkt 13 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2022 r. poz. 1526, ze

do współpracy i działań w takim zakresie. Na przełomie lipca i sierpnia 2022 r. działania w zakresie reagowania na skutki zaistniałego zdarzenia podejmował przede wszystkim PZW, jako użytkownik obwodów rybackich. Jego doświadczenia i informacje w tym zakresie mogły być przydatne w szczególności przy planowania działań dotyczących usuwania śniętych ryb.

(akta kontroli: t. I, str. 4-30, 97-189; t. II, str. 272-286; t. III, str. 1-21; t. VII, str. 516-519; t. VIII, str. 147-169; t. XIV, str. 1-329; t. XV, str. 1-449; t. XVI, str. 1-435; t. XVII, str. 1-419; t. XVIII, str. 1-199)

NIK zwraca również uwagę na występującą praktykę polegającą na odsyłaniu przez dyżurnych WCZK osób informujących o potencjalnych zagrożeniach (np. o ujawnieniu śniętych ryb w Odrze) do innych podmiotów, poprzez przekazywanie numerów telefonów i udzielanie wskazówek, że osoby te powinny komunikować się bezpośrednio z określonymi strukturami zarządzania kryzysowego. Dyżurni WCZK w przypadku uzyskania informacji o zagrożeniu proponowali i sugerowali osobom informującym, samodzielne skontaktowanie się z innymi służbami i instytucjami (w szczególności PSP, PCZK, telefony alarmowe etc.). Przy czym podstawowym zadaniem WCZK jest zapewnienie przepływu informacji na potrzeby zarządzania kryzysowego

Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa wyjaśnił, że przytoczone zadanie WCZK polegające na zapewnieniu przepływu informacji na potrzeby zarządzania kryzysowego, wskazuje jednoznacznie na obszar zarządzania kryzysowego, a nie na obsługę zgłoszeń alarmowych. Ustawodawca przewidział w polskim prawodawstwie wyodrębnienie funkcjonalne takich podmiotów jak: wojewódzkie centra zarządzania kryzysowego - funkcjonujące w oparciu o ustawę o zk oraz centra powiadamiania ratunkowego (CPR) - funkcjonujące w oparciu o ustawę o systemie powiadamiania ratunkowego.

Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa wskazał, że zgodnie z ustawą o zk, zarządzanie kryzysowe to działalność organów administracji publicznej będąca elementem kierowania bezpieczeństwem narodowym, która polega na zapobieganiu sytuacjom kryzysowym, przygotowaniu do przejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych działań, reagowaniu w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych, usuwaniu ich skutków oraz odtwarzaniu zasobów infrastruktury krytycznej. Z kolei obsługa zgłoszeń alarmowych, zgodnie z ustawą z dnia 22 listopada 2013 r. o systemie powiadamiania ratunkowego¹¹⁰, to zespół czynności mających na celu odbiór zgłoszenia alarmowego, zakwalifikowanie tego zgłoszenia, przekazanie go drogą elektroniczną z wykorzystaniem systemu teleinformatycznego do właściwego merytorycznie ze względu na rodzaj zgłoszenia podmiotu ratowniczego, w przypadku gdy zachodzi taka potrzeba - przekierowanie połączenia telefonicznego do podmiotu ratowniczego lub podmiotu pomocniczego, a także monitorowanie statusu tego zgłoszenia w systemie teleinformatycznym. Poprzez zgłoszenie alarmowe należy rozumieć informację o wystąpieniu lub podejrzeniu wystąpienia nagłego zagrożenia życia lub zdrowia, w tym aktu przemocy, a także nagłego zagrożenia środowiska lub mienia oraz zagrożeń bezpieczeństwa i porządku publicznego, kierowaną do numerów obsługiwanych w ramach systemu powiadamiania ratunkowego w centrach powiadamiania ratunkowego. Reasumując, przepływ informacji na potrzeby zarządzania kryzysowego realizowany przez WCZK to nic innego, jak wymiana informacji pomiędzy podmiotami zarządzania kryzysowego uczestniczącymi w tym procesie, a nie obsługa zgłoszeń alarmowych. Obsługa zgłoszeń alarmowych realizowana przez CPR to przyjmowanie zgłoszeń kierowanych przez obywateli na numery alarmowe i przekazywanie do dyspozytorów poszczególnych służb, w celu

zm.), powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym w zakresie ochrony środowiska i przyrody.

¹¹⁰ Dz. U. z 2022 r. poz. 2175, ze zm.

podjęcia działań zgodnie z kompetencjami. Dopiero w sytuacji, gdy po zgłoszeniu alarmowym, przybyłe na miejsce służby potwierdzą zagrożenie i następnie ze względu na jego rozmiary oraz zasięg powiadomią o tym struktury zarządzania kryzysowego (za pośrednictwem stanowisk kierowania), a te w przypadku zasadności wdrożenia procedur zarządzania kryzysowego rozpoczną ich realizację, możemy mówić o reagowaniu w zarządzaniu kryzysowym. W ocenie Pierwszego Wicewojewody Jarosława Kresy opisany rozdział zadań pomiędzy WCZK i CPR służy uniknięciu sytuacji, w której przykładowo w czasie wielkoobszarowych nawałnic przechodzących przez obszar województwa, WCZK w przypadku powszechnego obsługiwania zgłoszeń alarmowych zostałoby zablokowane liczbą połączeń od obywateli, co skutkowałoby uniemożliwieniem realizacji zadań zarządzania kryzysowego - w szczególności zapewnienia przepływu informacji na jego potrzeby. Niezależnie od powyższego, zdarzają się sytuacje szczególne, w których dyżurny WCZK po przyjęciu informacji od osoby postronnej i w zależności od rodzaju pozyskanych danych, może ją przekazać do konsultacji i weryfikacji do właściwego miejscowo i rzeczowo podmiotu. Co do zasady jednak, w przypadku kiedy zgłoszeń dokonują bezpośrednio obywatele, dyżurni WCZK informują ich o konieczności dokonania zgłoszenia na numery alarmowe lub do dziedzinowych miejscowych podmiotów merytorycznych, właściwych w danej sprawie, w celu przekazania możliwie szczegółowych informacji, bezpośrednio z miejsca zdarzenia, umożliwiając tym samym dziedzinowym służbom doprecyzowanie zbieranych danych na temat zdarzenia. Ponadto Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa zwrócił uwagę na organizację obiegu informacji w ramach systemu ostrzegania i alarmowania, która przedstawiona jest w załączniku nr 1 do zarządzenia Nr 258 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 16 września 2020 r. w sprawie przygotowania i zapewnienia działania wojewódzkiego systemu wczesnego ostrzegania o zagrożeniach oraz wojewódzkiego systemu wykrywania i alarmowania. W załączniku tym jednoznacznie wskazano podmioty od których i do których WCZK przyjmuje i przekazuje informacje na potrzeby zarządzania kryzysowego.

NIK wskazuje, że taki sposób postępowania, w sytuacji, gdy numer kontaktowy do WCZK jest ogólnie dostępny (w tym także wskazany jako kontakt interwencyjny w dni robocze poza godzinami pracy urzędu oraz w soboty, niedziele i święta - całodobowo, na stronie internetowej WIOŚ¹¹¹), to dyżurni po otrzymaniu sygnałów o zagrożeniach powinni informować, że prześlą uzyskane dane o zdarzeniach do odpowiednich organów i służb. Natomiast postępowanie polegające na odsyłaniu dzwoniących do innych podmiotów, nawet przy uzyskaniu deklaracji skontaktowania się z nimi, nie gwarantuje przekazania istotnych z punktu widzenia zarządzania kryzysowego informacji i powodować może sytuacje, w których informacja nie dociera do właściwych podmiotów. Takie postępowanie nie wzmacnia również u społeczeństwa poczucia sprawności działania organów państwa. Przy czym NIK dostrzega, że na ogół, dyżurni WCZK podejmowali działania w celu zapewnienia przepływu informacji do odpowiednich podmiotów, w szczególności poprzez kontakt telefoniczny z PSP, a także powiatowymi centrami zarządzania kryzysowego.

(akta kontroli: t. VII, str. 1-63; t. VIII, str. 1-38)

2.4. W związku z sytuacją na rzece Odrze, Prezes Rady Ministrów nie wydawał Wojewodzie wytycznych i poleceń, o których mowa w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie¹¹². Nie wydawał również poleceń, o których mowa w art. 7a ustawy o zk.

(akta kontroli: t. I, str. 4-7, 25-30)

¹¹¹ <https://www.wroclaw.pios.gov.pl/kontakt-interwencyjny/> [dostęp: 31 marca 2023 r.].

¹¹² Dz. U. z 2023 r. poz. 190; dalej: „ustawa o wojewodzie”.

2.5. Na podstawie art. 60 ust. 1 i 2 ustawy o wojewodzie, wydane zostały trzy rozporządzenia porządkowe: [1] Nr 17 z dnia 12 sierpnia 2022 r. w sprawie wprowadzenia zakazu korzystania z wody rzeki Odry na terenie województwa dolnośląskiego – przez Pierwszego Wicewojewodę Dolnośląskiego Jarosława Kresę; [2] Nr 18 z dnia 26 sierpnia 2022 r. zmieniającego rozporządzenie porządkowe w sprawie wprowadzenia zakazu korzystania z wody rzeki Odry na terenie województwa dolnośląskiego – przez Wojewodę, [3] Nr 19 z dnia 14 września 2022 r. w sprawie uchylecia rozporządzeń porządkowych dotyczących zakazu korzystania z wody rzeki Odry na terenie województwa dolnośląskiego – przez Wojewodę. Rozporządzenie porządkowe Nr 17 stanowiło, że związku z istniejącym zagrożeniem życia i zdrowia ludzi oraz zwierząt, wprowadza się zakaz korzystania z wód: rzeki Odry, kanałów odrzańskich, starorzeczy połączonych z Odrą, w tym jeziora Bajkał, urządzeń i obiektów wodnych funkcjonalnie związanych z rzeką Odrą na terenie województwa dolnośląskiego obejmujący: 1) zakaz wchodzenia do wody, w tym, kąpiel; 2) zakaz pojenia zwierząt; 3) zakaz połowu ryb. Rozporządzeniem Nr 18 zmieniono brzmienie pierwotnej regulacji stanowiąc, że w związku z istniejącym zagrożeniem życia i zdrowia ludzi oraz zwierząt wprowadza się: 1) na połączonych z Odrą zbiornikach: Bajkał, Czernica, Łacha Jelczańska, Prężyce zakaz: a) amatorskiego połowu ryb; b) wchodzenia do wody, w tym kąpiel; c) pojenia zwierząt; 2) na rzece Odrze oraz na terenie urządzeń i obiektów wodnych funkcjonalnie związanych z rzeką Odrą na terenie województwa dolnośląskiego zakaz: a) wchodzenia do wody, w tym kąpiel; b) pojenia zwierząt; c) zabierania z łowiska ryb i skorupiaków złowionych w ramach amatorskiego połowu, za wyjątkiem gatunków inwazyjnych, w szczególności: czebaczka amurskiego, sumika karłowatego, raka pręgowanego, bassa słonecznego. Dodano także przepis stanowiący, że określone zakazy nie dotyczą działań podejmowanych w zakresie zarządzania kryzysowego, prac budowlanych, utrzymania wód, prac konserwacyjnych, żeglugi i dezaktywacji narzędzi pułapkowych, żaków i wontonów.

(akta kontroli: t. I, str. 4-7, 25-30, 38-40)

Według Wojewody okoliczności faktyczne, które spowodowały wydanie rozporządzeń porządkowych Nr 17 i Nr 18 związane były z masowym śnięciem ryb w województwie lubuskim, a ich wydanie było działaniem prewencyjnym. Wyjaśnił, że zakres przedmiotowy rozporządzeń był natomiast omawiany na posiedzeniach WZZK. Wskazał, że przestrzeganie zakazów określonych w rozporządzeniach realizowane było poprzez działania Policji oraz Straży Rybackiej, a informacje o efektach prowadzonych działań przekazywane mu były podczas posiedzeń WZZK. Wojewoda nie przekazał w toku kontroli NIK szczegółowych informacji dotyczących stosowania się do zakazów określonych w rozporządzeniach i sankcji zastosowanych w związku z ewentualnym nieprzestrzeganiem przepisów.

(akta kontroli: t. VII, str. 1-36)

Kwestia wydania rozporządzeń porządkowych była omawiana m.in. podczas drugiego posiedzenia WZZK 12 sierpnia 2022 r. Zastępca Dyrektora WBiZK stwierdził: *„Żebyście Państwo nie byli zaskoczeni, poleceniem Pana Ministra, Pan Minister zasugerował (...) żeby panowie wojewodowie w aktach prawa miejscowego wprowadzili zakaz kąpiel, połowu ryb, urządzania sportów wodnych w trzech województwach, czyli mówimy, dolnośląskie, lubuskie i zachodniopomorskie. My właśnie, nasz wydział prawny przygotował propozycję takiego rozporządzenia, więc ono w dniu dzisiejszym się ukaże (...)”*. Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa stwierdził w kontekście wydania rozporządzenia porządkowego, aby rozporządzenie dotyczące województwa dolnośląskiego nie było wydane jako pierwsze spośród rozporządzeń w ww. sprawie.

(akta kontroli: t. II, str. 272-274, 282-286)

Komendant Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu poinformował, że funkcjonariusze Garnizonu Dolnośląskiego ujawnili 38 naruszeń przepisów określonych w rozporządzeniach porządkowych Wojewody, w trzech przypadkach nakładając mandaty karne na łączną kwotę 300 zł oraz stosując środek oddziaływania wychowawczego w postaci pouczenia w 35 przypadkach.

Komendant Wojewódzkiej Państwowej Straży Rybackiej we Wrocławiu poinformował, że funkcjonariusze Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Rybackiej we Wrocławiu nałożyli pięć mandatów karnych na łączną kwotę 1300 zł, zastosowali trzy pouczenia wobec osób niestosujących się do przepisów zarządzeń porządkowych Wojewody oraz skierowali dwa wnioski o ukaranie do sądu rejonowego.

Komendanci straży miejskich/gminnych funkcjonujących w gminach położonych wzdłuż Odry na terenie województwa dolnośląskiego¹¹³ poinformowali, że funkcjonariusze tych formacji nie stwierdzali naruszeń przepisów zarządzeń porządkowych Wojewody.

Odpowiadając na pismo Wojewody w sprawie przekazania informacji dotyczących działań służb podczas kryzysu ekologicznego na rzece Odrze¹¹⁴, Komendant Wojewódzkiej Państwowej Straży Rybackiej wskazał, że problemem przy realizacji działań był brak przekazywania informacji o rozporządzeniach do Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Rybackiej we Wrocławiu. Komendant poinformował NIK, że o rozporządzeniach porządkowych Nr 17 i 18 przedstawił Komendy dowiedział się podczas uczestnictwa w posiedzeniach WZZK, natomiast o rozporządzeniu Nr 19 funkcjonariusze dowiedzieli się od wędkarzy, co zostało następnie potwierdzone u Zastępcy Dyrektora WBiZK. Wojewoda wyjaśnił, że rozporządzenia porządkowe były publikowane w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego i miały charakter informacji publicznej dostępnej dla wszystkich podmiotów z chwilą ich opublikowania. Ponadto Komendant Wojewódzkiej Państwowej Straży Rybackiej we Wrocławiu (lub jego przedstawiciel) brał udział w posiedzeniach WZZK, na których tematyka rozporządzeń była szczegółowo omawiana.

(akta kontroli: t. V, str. 12; t. XXIII, str. 203-230, 240-245)

Rozporządzenia porządkowe nie zostały przekazane Prezesowi Rady Ministrów, Marszałkowi Województwa Dolnośląskiego, a w odniesieniu do rozporządzeń Nr 18 i Nr 19 także starostom, prezydentom miast, burmistrzom i wójtom, na których terenie rozporządzenie miało być stosowane. Więcej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli: t. VII, str. 1-35)

Ponadto w ocenie NIK wydanie rozporządzenia porządkowego Nr 17 nie nastąpiło niezwłocznie, co w okolicznościach ówczesnej wiedzy o trwającym zdarzeniu i jego skali, przy braku określenia przyczyn było działaniem nierzetelnym. Zostało to opisane szczegółowo w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

2.6. Wojewoda nie wydawał poleceń obowiązujących organy administracji rządowej działające w województwie oraz obowiązujące organy samorządu terytorialnego na podstawie art. 25 ust. 1 ustawy o wojewodzie.

(akta kontroli: t. I, str. 4-7, 25-30)

Artykuł 22 pkt 2 ustawy o wojewodzie stanowi, że wojewoda zapewnia współdziałanie wszystkich organów administracji rządowej i samorządowej działających w województwie i kieruje ich działalnością w zakresie zapobiegania zagrożeniu życia,

¹¹³ Straż Gminna Gminy Olawa, Straż Miejska w Olawie, Straż Miejska w Siechnicach, Straż Miejska Wrocławia, Straż Miejska w Środzie Śląskiej, Straż Miejska w Miękinii.

¹¹⁴ BZ-BOL.68.86.2022.AM z 19 października 2022 r.

zdrowia lub mienia oraz zagrożeniom środowiska, bezpieczeństwa państwa i utrzymania porządku publicznego, ochrony praw obywatelskich, a także zapobiegania klęskom żywiołowym i innym nadzwyczajnym zagrożeniom oraz zwalczania i usuwania ich skutków, na zasadach określonych w odrębnych ustawach. Wojewoda wyjaśnił, że realizował ww. obowiązki poprzez prowadzenie (od 11 sierpnia 2022 r.) posiedzeń WZZK, zapewniając współdziałanie, koordynację działań oraz politykę informacyjną. Wojewoda wyjaśnił przy tym, że w jego ocenie nie było konieczności kierowania działalnością DWIOŚ, Dolnośląskiego Wojewódzkiego Komendanta PSP, DWLW oraz DPWIS w zakresie zapobiegania zagrożeniom życia, zdrowia lub mienia oraz zagrożeniom środowiska, ponieważ organy te działały zgodnie z posiadanymi kompetencjami.

(akta kontroli: t. VII, str. 1-35)

2.7. Wojewoda nie sporządził wniosku do Rady Ministrów w sprawie wprowadzenia stanu klęski żywiołowej w związku z ujawnieniem śniętych ryb w rzece Odrze. Wyjaśnił, że nie rozważano tego oraz nie uzyskano takiej rekomendacji ze strony członków WZZK.

(akta kontroli: t. I, str. 4-7, 25-30; t. VII, str. 1-35)

2.8. Na podstawie regulaminu DUW, rolę MGCO w ramach MPOA pełniło WCZK, gdzie prowadzony był dziennik MGCO. W okresie od 1 lipca 2021 r. do 31 grudnia 2022 r. MGCO otrzymała 11 meldunków MPOA, z których dziesięć nadanych zostało przez MGCO w Opolu oraz jeden przez MGCO we Frankfurcie nad Odrą¹¹⁵. We wszystkich tych przypadkach MGCO we Wrocławiu potwierdzała otrzymanie meldunków do ich nadawców.

W tożsamym okresie MGCO wysłała sześć meldunków, które na podstawie postanowień MPOA przesłane zostały do MGCO w: Gorzowie Wielkopolskim, Frankfurcie nad Odrą, Opolu oraz Hradec-Kralove¹¹⁶. W dwóch przypadkach meldunki nie zostały przesłane niezwłocznie również do Sekretariatu MKOOpZ, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*. W ramach pełnienia funkcji MGCO, WZZK nie przekazywał wyników pozyskiwanych badań laboratoryjnych rzeki Odry, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli: t. III, str. 1-9, 84-274; t. VII, str. 1-35, 471-473; t. VIII, str. 1-38, 93-110)

Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa, odnosząc się do kwestii okoliczności, które spowodowały, że pierwszy meldunek MGCO we Wrocławiu o ujawnieniu śniętych ryb w rzece Odrze został wysłany 11 sierpnia 2022 r. wyjaśnił, że zarówno 30 lipca 2022 r., jak i później, warunki proceduralne dla uruchomienia meldowania w ramach MPOA w odniesieniu do sytuacji na rzece Odrze, nie zostały spełnione. Niezależnie od powyższego 11 sierpnia 2022 r. zdecydowano się na prewencyjne przesłanie

¹¹⁵ [1] MGCO Opole, 14 lipca 2022 r. dot. śnięcia ryb w kanale portowym zlokalizowanym na Kanale Kędzierzyńskim oraz śnięcia ryb w Kanale Gliwickim przy śluzie Nowa Wieś; [2] MGCO Opole, 21 lipca 2022 r., dot. śnięcia ryb w rzece Biała Glucholaska w miejscowości Glucholazy; [3] MGCO Frankfurt nad Odrą, 11 sierpnia 2022 r., dot. śnięcia ryb w rzece Odrze; [4] MGCO Opole, 17 sierpnia 2022 r., dot. zanieczyszczenia strumyku będącego dopływem rzeki Nysa Kłodzka w miejscowości Skoroszyce; [5] MCGO Opole, 17 sierpnia 2022 r., dot. zanieczyszczenia wód rzeki Morawa poprzez wylot rowu Młynówka w miejscowości Kietrz; [6] MGCO Opole, 17 sierpnia 2022 r., dot. zanieczyszczenia substancją ropopochodną trzeciego basenu portowego w Kędzierzynie-Koźlu; [7] MCGO Opole, 30 sierpnia 2022 r., dot. aktualizacji meldunku z 14 lipca 2022 r.; [8] MGCO Opole, 2 września 2022 r., dot. aktualizacji meldunku z 17 lipca 2022 r.; [9] MGCO Opole, 4 września 2022 r., dot. aktualizacji meldunku z 17 lipca 2022 r.; [10] MGCO Opole, 7 września 2022 r., dot. obecności zanieczyszczenia rzeki Kłodnica w Gliwicach; [11] 14 września 2022 r., dot. zanieczyszczenia nieznaną substancją Kanału Kłodnickiego w Kędzierzynie-Koźlu.

¹¹⁶ [1] 11 sierpnia 2022 r., dot. śniętych ryb w rzece Odrze; [2] 17 sierpnia 2022 r., dot. zanieczyszczenia Odry ściekami z oczyszczalni w miejscowości Św. Katarzyna; [3] 24 sierpnia 2022 r., dot. śniętych ryb w zbiorniku „Bajkał” w miejscowości Kamieniec Wrocławski; [4] 24 sierpnia 2022 r., dot. śniętych ryb w rzece Odrze w miejscowości Czernica; [5] 25 sierpnia 2022 r., dot. śniętych ryb w starorzeczu rzeki Odry w miejscowości Jelcz-Laskowice; [6] 11 października 2022 r., dot. śniętych ryb i podejrzenia zakwitu wody w zalewie Prężyce.

meldunku, co podyktowane było obserwowaną wówczas dużą skalą zjawiska masowego śnięcia ryb w województwie lubuskim oraz utrzymującą się niewiadomą co do faktycznych przyczyn. Konsultując problem z Inspekcją Ochrony Środowiska (WIOŚ, GIOŚ) zdecydowano o „ponadproceduralnym” przesłaniu meldunku, przy czym służby i inspekcje województwa dolnośląskiego nie stwierdziły zagrożenia pod kątem zanieczyszczenia rzeki Odry i jej dopływów wynikających z aspektów technicznych, o czym mowa w załączniku nr 1 MPOA. W odniesieniu do kwestii czy wysłanie meldunku MGCO we Wrocławiu 11 sierpnia 2022 r. (godz. 16:58) było podyktowane otrzymaniem tego dnia meldunku w sprawie śniętych ryb w Odrze z MGCO we Frankfurcie nad Odrą (o godz. 9:31), wyjaśnił, że działanie to podyktowane było obserwowaną wówczas dużą skalą zjawiska masowego śnięcia ryb w województwie lubuskim oraz utrzymującą się niewiadomą co do faktycznych przyczyn zjawiska.

Zastępca Kierownika WCZK zeznała, że meldunek z Niemiec był ważną okolicznością powodującą, że podjęto decyzję o przesłaniu meldunku przez WCZK, natomiast gdyby meldunek ten nie wpłynął, MGCO we Wrocławiu przesłałoby meldunek, ale po uzyskaniu zgody GIOŚ.

(akta kontroli: t. V, str. 263-275; t. VII, str. 471-473; t. VIII, str. 1-39)

Z zeznań Dyrektora WBiZK oraz Zastępcy Kierownika WCZK, a także korespondencji elektronicznej poprowadzonej między nimi wynikało, że Zastępca Kierownika WCZK zwróciła się 10 sierpnia 2022 r. do Zastępcy DWIOŚ w sprawie wydania rekomendacji dotyczącej meldowania w ramach MPOA (poza przyjętą procedurą, pomimo braku potwierdzenia wystąpienia awarii). Zastępca Kierownika WCZK zeznała, że otrzymała informację, że WIOŚ nie może wydać takiej rekomendacji i że w tym zakresie decyzję musi podjąć GIOŚ. Zastępca Kierownika WCZK po posiedzeniu WZZK 11 sierpnia 2022 r. zwróciła się ponownie do WIOŚ o rekomendację, otrzymując ponownie informację, że w tej sprawie stanowisko może zająć jedynie Zastępca GIOŚ. Dyrektor WBiZK został poinformowany o tych okolicznościach przez Zastępcę Kierownika WCZK, a następnie próbował skontaktować się z Zastępcą GIOŚ. Sekretariat GIOŚ skierował go natomiast do Rzecznika Prasowego GIOŚ, który w rozmowie poinformował o braku przeciwwskazań w zakresie rozpoczęcia meldowania w ramach MPOA przez MGCO we Wrocławiu.

Wyżej wymienieni zeznali ponadto, że wpływ na decyzję o rozpoczęciu meldowania przez MGCO miały otrzymane 10 sierpnia 2022 r. wyniki badań z WIOŚ, które nadal wskazywały na nietypowe parametry fizykochemiczne wody w rzece Odrze.

(akta kontroli: t. V, str. 208-218, 263-275; t. XI, str. 74-80, 220)

Wojewoda wyjaśnił, że w zakresie realizacji zobowiązań wynikających z MPOA w WCZK nie ma wewnętrznych procedur, lecz bieżące ustalenia, otrzymywane w ramach poleceń przełożonych, które są realizowane przez dyżurnego na stanowisku operacyjnym, zapisy MPOA stosowane są wprost przez dyżurnych. W WCZK w stałej części Raportów z Dyżuru WCZK („Inne ustalenia – Międzynarodowy Plan Ostrzegawczo-Alarmowy dla Odry”) opisana została praktyka polegająca na tym, że procedura MPOA (przygotowanie i przesłanie „Zgłoszenia meldunku – nadzwyczajne zanieczyszczenie”) uruchamiana jest tylko wówczas jeśli uzyska się rekomendację WIOŚ lub WSKR¹¹⁷ (w tym, że zostały przekroczone wartości progowe alarmu dla substancji sklasyfikowanych w tabeli 1 – załącznik nr 4 MPOA lub wartości progowe dla substancji niesklasyfikowanych – tabela nr 2 MPOA). Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa wyjaśnił, że powyższe wynikało z praktyki współpracy z WIOŚ i Komendy Wojewódzkiej PSP we Wrocławiu, a WCZK musi opierać się na potwierdzonych i zweryfikowanych informacjach od

¹¹⁷ Wojewódzkie stanowisko koordynacji ratownictwa.

służb, inspekcji i straży. Stąd też wykluczone było uruchamianie procedury w oparciu o niepotwierdzoną informację od osoby postronnej, zgłaszającej zauważone śnięte ryby czy innego rodzaju zanieczyszczenie (np. pianę). Wyjaśnił, że informacja taka musi zostać potwierdzona przez powołane do tego podmioty i wyłącznie na podstawie informacji z ww. źródeł można decydować o podejmowaniu dalszych działań. Dodał, że praktyka ta określona została przez Kierownika WCZK, który określał zasady pełnienia dyżuru oraz, że nie był informowany o wewnętrznych praktykach stosowanych w tym zakresie w innych MGCO.

(akta kontroli: t. I, str. 4-24; t. VII, str. 1-36; t. VIII, str. 1-39)

Wojewoda wyjaśnił, że w latach 2020-2021 MGCO we Wrocławiu nie wytworzył meldunków w ramach odnotowanych czy otrzymanych z innych MGCO rzeczywistych zdarzeń, a w okresie tym przekazywano wyłącznie meldunki ćwiczebne w ramach doskonalenia komunikacyjnego stron. Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa wyjaśnił ponadto, że przed 11 sierpnia 2022 r. ze względu na brak zdarzeń wypełniających kryteria załącznika nr 4 MPOA, MGCO we Wrocławiu nie kierowała w ramach MPOA meldunków.

(akta kontroli: t. VI, str. 1-22; t. VIII, str. 1-39)

Późniejsze meldunki MGCO we Wrocławiu dotyczące sytuacji na rzece Odrze oraz połączonych z nią zbiorników, powiązane ze zjawiskiem śnięcia ryb, nadane od 24 sierpnia 2022 r. były, jak wyjaśnił Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa, podyktowane przesłaniem do Kierownika WCZK przez Dyrektora Sekretariatu MKOOpZ wiadomości e-mail Sekretariatu, który nawiązując do ustaleń z nadzwyczajnej narady Grupy Roboczej G3 „Zanieczyszczenia Awaryjne” MKOOpZ, która odbyła się 18 sierpnia 2022 r., przypomniał, że wszelkie sygnały o śniętych rybach na powierzchni lustra wody należy traktować alarmująco oraz wskazał, że w jego ocenie otrzymane informacje o śniętych rybach są podstawą do uruchomienia meldunków zgodnie z przyjętymi w MPOA kierunkami, odpowiednio do wskazanej lokalizacji.

Notatka prasowa, opublikowana 26 sierpnia 2022 r. przez Sekretariat MPOA odnosząca się do ustaleń nadzwyczajnej narady wskazywała m.in., że: *„Od 11 sierpnia 2022 roku między poszczególnymi Międzynarodowymi Głównymi Centralami Ostrzegawczymi (MGCO) przesyłane były meldunki o śniętych rybach za pośrednictwem uzgodnionych na poziomie międzynarodowym dróg przekazywania meldunków zgodnie z MPOA. Od tego momentu międzynarodowe procedury meldunkowe były prawidłowe. W odniesieniu do obecnej katastrofy ekologicznej na Odrze należy krytycznie stwierdzić, że śnięcie ryb na Odrze powinno być zostać ocenione jako zdarzenie podlegające obowiązkowi zgłoszenia już na wcześniejszym etapie. Zaistniała sytuacja pokazała, że kryteria alarmowe MPOA wymagają weryfikacji, a każdy sygnał o śnięciu ryb w dorzeczu Odry należy traktować alarmująco, niezależnie od potencjalnej przyczyny tego zjawiska. Podczas nadzwyczajnej narady uzgodniono, że zarówno definicja awarii, jak i kryteria alarmowe i obszarowe zawarte w MPOA zostaną niezwłocznie doprecyzowane, aby uniknąć podobnych sytuacji w przyszłości.”*

Kierownik WCZK odnosząc się do ustaleń nadzwyczajnej narady Grupy Roboczej G3 „Zanieczyszczenia Awaryjne” MKOOpZ zeznał, że: *„Jestem członkiem Grupy Roboczej G3 (...) powołanym przez Ministerstwo – jako członek delegacji polskiej. W tej delegacji są przedstawiciele województw nadodrzańskich w reprezentacji wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska oraz przedstawiciele MGCO z wojewódzkich centrów zarządzania kryzysowego. W tej wideokonferencji, na zaproszenie kierownika MGCO Wrocław, w siedzibie DUW we Wrocławiu, uczestniczyli przedstawiciele WIOŚ we Wrocławiu (...). Rzecznik delegacji (...) - na początku swojego wystąpienia stwierdził, że MGCO we Wrocławiu powinno być*

uruchomić meldowanie w ramach MPOA dla Odry w dniu otrzymania otrzymaniu informacji o śnięciu ryb (w domniemaniu dotyczyło to sytuacji pierwszej z okolic Olawy). Początkowo także takie stanowisko prezentowała strona niemiecka oraz czeska. Natomiast pod koniec wideokonferencji, skutkiem moich wyjaśnień, co do definicji awarii w MPOA dla Odry, rzecznik delegacji niemieckiej (...), określił, że MGCO Wrocław, w świetle aktualnych zapisów MPOA, nie miał obowiązku sporządzenia meldunku. Czesi nie zmienili swojego stanowiska.”

(akta kontroli: t. II, str. 1-6, 201-271; t. V, str. 248-258; t. VIII, str. 1-39, 410-480, 540-546)

2.9. Jak wyjaśnił Wojewoda, w jego ocenie ograniczeniem w podejmowaniu działań zmierzających do minimalizowania skutków zdarzenia na Odrze był długi czas poszukiwania przyczyn śnięcia ryb. Oczekiwanie na wyniki badań laboratoryjnych poszczególnych parametrów chemicznych wody wymagało czasu i była to główna bariera, która utrudniała znalezienie optymalnych rozwiązań.

Odnosząc się do ewentualnej konieczności podjęcia działań dotyczących zmian w zakresie zarządzania kryzysowego Wojewoda wyjaśnił, że jednym z elementów skutecznego zadziałania systemu zarządzania kryzysowego jest konieczność postawienia jednoznacznej diagnozy, określenie powodu wystąpienia danego zjawiska bądź zagrożenia. Zjawisko o takiej skali i dynamice rozwoju, do tej pory w kraju nie miało miejsca. Stawiane na początku tezy, w kontekście przyczyny zjawiska, ukierunkowane były przede wszystkim na skażenie wód Odry (prowadzone były postępowania, które miały na celu ustalenie jaka była to substancja i kto ją do rzeki wprowadził). Wyniki dalszych badań zarówno laboratoryjnych, jak i analitycznych, nie potwierdziły tych tez. Według Wojewody można założyć, że zmiany w zakresie zarządzania kryzysowego nie spowodowałyby większego usprawnienia zarządzania sytuacją jaka wystąpiła w lipcu i sierpniu 2022 r., jednakże niewątpliwie sprawą otwartą pozostaje kwestia budowy sieci stacji monitorujących i badawczych jakości wód powierzchniowych. Wojewoda zaznaczył ponadto, że ostateczne wnioski oraz ocena przebiegu działań w związku z kryzysem ekologicznym na rzece Odrze zostaną sformułowane na podstawie dalszych prac WZZK.

(akta kontroli: t. VII, str. 1-36)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Działania podejmowane w Urzędzie w związku z kryzysem ekologicznym na rzece Odrze nie były w pełni rzetelne, przy czym do części z nich przystąpiono dopiero w wyniku poleceń Wiceministra oraz na wnioski RCB:

a) z co najmniej tygodniowym opóźnieniem przekazane zostało ludności ostrzeżenie o zagrożeniu wynikającym ze stanu wód rzeki Odry oraz wydane zostało rozporządzenie porządkowe w sprawie wprowadzenia zakazu korzystania z wody rzeki Odry na terenie województwa dolnośląskiego. Od 30 lipca do 3 sierpnia 2022 r. WCZK otrzymywało informacje o ujawnieniu śniętych ryb w Odrze w powiecie olawskim oraz w powiecie wrocławskim. 3 sierpnia 2022 r. WIOŚ przekazał do WCZK pisemną informację¹¹⁸, że śnięcie ryb nie jest spowodowane przyduchą, zaś wysoki poziom tlenu w wodzie, przy braku zakwitów wody oraz jej wysokiej temperaturze, wskazuje na jego nienaturalne pochodzenie i możliwe przedostanie się do wody substancji silnie utleniających, oraz możliwości występowania mezytylenu. Pomimo takiego stanu wiedzy w ówczesnym czasie nie podjęto działań polegających na powszechnym ostrzeżeniu ludności o zagrożeniu oraz nie wydano rozporządzenia porządkowego. Dopiero 12 sierpnia 2022 r. Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa

¹¹⁸ 1 i 2 sierpnia 2022 r. miały miejsce również rozmowy telefoniczne. Kolejną pisemną informację DWIOŚ przekazał do WCZK 4 sierpnia 2022 r.

poprzez WCZK przekazał do Dyrektora RCB wniosek o wydanie alertu RCB¹¹⁹ (wcześniej informacje o zasięgu ograniczonym z uwagi na konieczność intencjonalnych działań odbiorców zostały również przekazane poprzez udostępnienie 11 sierpnia 2022 r. na stronie DUW *"Komunikat GIS w sprawie śniętych ryb w rzece Odra"*¹²⁰ oraz opublikowanie w tym samym dniu przez dyżurnego WCZK dwóch komunikatów dla ludności w RSO¹²¹. Rozporządzenie porządkowe Nr 17 Wojewody Dolnośląskiego zostało wydane 12 sierpnia 2022 r. W powołanym rozporządzeniu stwierdzono, że: „W związku z istniejącym zagrożeniem życia i zdrowia ludzi oraz zwierząt, wprowadza się zakaz korzystania z wód: rzeki Odry, kanałów odrzańskich, starorzeczy połączonych z Odrą, w tym jeziora Bajkał, urządzeń i obiektów wodnych funkcjonalnie związanych z rzeką na terenie województwa dolnośląskiego, obejmujący: 1) zakaz wchodzenia do wody, w tym, kąpiele; 2) zakaz pojenia zwierząt; 3) zakaz połowu ryb”. Z przebiegu posiedzenia WZZK wynikało, że wydanie rozporządzenia porządkowego było skutkiem polecenia przekazanego w trakcie narady 12 sierpnia 2022 r. z udziałem Wiceministra.

Wojewoda wyjaśnił, że: „(...) ze względu na brak stwierdzonego zagrożenia dla życia i zdrowia ludzi, brak potwierdzonego skażenia wody oraz brak kontynuacji zjawiska masowego śnięcia ryb, nie było podstawy do skierowania wniosku o uruchomienie alertu RCB w dniu 3.08.2022 r. oraz wydania rozporządzenia. Niemniej, w późniejszym czasie, tj. 12.08.2022 r. ze względu na trudny do przewidzenia rozwój sytuacji, opierając się na obserwowanej skali zjawiska masowego śnięcia ryb w województwie lubuskim i zachodniopomorskim (skali, jaka w województwie dolnośląskim nie występowała), zdarzenie to traktowano jako potencjalne zagrożenie, które mogło skutkować wystąpieniem również na odcinku dolnośląskiej Odry sytuacji kryzysowej, ponieważ nie można było wykluczyć osiągnięcia rozmiarów skutków (ilości śniętych ryb), które mogłyby przekroczyć możliwości posiadanych sił i środków, natomiast przyczyna kontynuacji wznowienia zjawiska (pomimo wcześniejszej deeskalacji na odcinku dolnośląskim) nadal nie była rozpoznana, przez co zdecydowano się na prewencyjne rozesłanie alertu RCB i wydanie rozporządzenia.” Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa zeznał: „O ile pamiętam, to nie bardzo mieliśmy o czym informować, ponieważ informacje były zbierane. Było wiele przypuszczeń i hipotez, które potem zostały obalone. Nie było informacji na tyle sprawdzonych, żeby je komunikować. Gdy sprawa nabrała wymiaru ponadlokalnego, w oparciu o zdarzenia w województwie lubuskim, rozpoczęliśmy przekazywanie informacji do ludności”.

NIK nie podziela argumentacji Wojewody i Pierwszego Wicewojewody. Przekazane przez WIOŚ wyniki badań wskazywały na nienaturalną przyczynę śnięcia ryb, co w połączeniu z masową skalą tego zjawiska, było przesłanką do dokonania prewencyjnego powiadomienia ludności i wprowadzenia przepisów porządkowych, w celu ochrony ludności przed ewentualnymi skutkami zagrożenia, którego źródło

¹¹⁹ Alert o treści: „Uwaga! Zanieczyszczona woda w Odrze i zbiornikach, przez które przepływa. Nie wchodzić do wody i nie korzystać z niej. Nie jeździć i nie łowić ryb. Śledź komunikaty”. Kolejny wniosek o wydanie alertu RCB został skierowany 19 sierpnia 2022 r.

¹²⁰ Komunikat o treści: „W związku z działaniami prowadzonymi przez wyznaczone służby w celu wyjaśnienia przyczyny śnięcia ryb w Odrze, Dolnośląski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny we Wrocławiu informuje i przypomina, że na całej długości rzeki nie znajduje się kąpielisko lub miejsce okazjonalnie wykorzystywane do kąpiele, które jest nadzorowane przez organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej i gwarantuje bezpieczne wejście do wody i kąpiel. Ujęcia wody pitnej w powiecie oławskim są stale monitorowane, woda wodociągowa jest w pełni zdatna do spożycia i spełnia wymogi norm sanitarnych dla wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi. Jednocześnie apelujemy o nie spożywanie ryb wylowionych obrębie rzeki Odry ze względu na ewentualne zagrożenie zdrowia lub życia, do czasu wyjaśnienia przez odpowiedni służby przyczyny śnięcia ryb”.

¹²¹ Jeden analogiczny w treści jak ww. komunikat GIS oraz drugi o treści: „W związku z tym, że trwa proces ustalania przyczyn masowego śnięcia ryb w biegu rzeki Odry, apeluje się do mieszkańców województwa o niewchodzenie do rzeki, niekąpanie się w niej oraz niedopuszczanie do wchodzenia do wody przez zwierzęta do czasu wyjaśnienia sprawy i wydania oficjalnego komunikatu. Jednocześnie informuje się, że Marszałek Województwa Dolnośląskiego wprowadził całkowity zakaz połowu ryb na całym dolnośląskim odcinku rzeki Odry”.

i mechanizm powstania, a także cechy (potencjalne skutki) nie były wówczas znane. W czasie kiedy te działania zostały ostatecznie podjęte, sytuacja na terenie województwa dolnośląskiego nie uległa istotnemu pogorszeniu w stosunku do okresu z przełomu lipca i sierpnia 2022 r., a masa odławianych śniętych ryb uległa zmniejszeniu.

(akta kontroli: t. I, str. 4-42, 97-189; t. II, str. 199-200, 272-286; t. V, str. 194-197, 208-298; t. VII, str. 299-409, 432-470, 483-501; t. XII, str. 11-509; t. XIII, str. 1-468; t. XXIII, str. 1-202, 278-310)

b) po uzyskaniu 30 lipca 2022 r. informacji o zdarzeniach zaistniałych na terenie powiatu oławskiego i wrocławskiego oraz informacji przekazanych 3 i 4 sierpnia 2022 r. przez WIOŚ¹²² nie zwołano niezwłocznie posiedzenia WZZK. Pierwsze posiedzenie WZZK zostało zwołane dopiero 11 sierpnia 2022 r.

Wojewoda wyjaśnił, że: *„Na wstępie należy uporządkować aspekty istoty i celu funkcjonowania Wojewódzkiego Zespołu Zarządzania Kryzysowego. Istotą i celem WZZK (czyli tym, co jest zasadnicze oraz tym, do czego się dąży i czemu ma służyć) jest spójna i skoordynowana realizacja przedsięwzięć przez służby, inspekcje i strażę, właściwe do reagowania na dane zdarzenie lub zagrożenie. WZZK - jest to organ pomocniczy wojewody, o którego zwołaniu decyduje wojewoda, kiedy w jego ocenie zachodzi potrzeba zapewnienia koordynacji działań na szczeblu wojewódzkim. Co kluczowe, niezależnie od WZZK, jego członkowie realizują swoje ustawowe zadania, tak jak to miało miejsce w omawianej sytuacji. (...), pomiędzy 30.07 a 3.08.2022 r. w związku ze stwierdzonym lokalnym śnięciem ryb, właściwą inspekcją była Inspekcja Ochrony Środowiska, która realizowała swoje ustawowe zadania w związku ze zdarzeniem. Na tym etapie (ustalenie przyczyny śnięcia ryb oraz badania próbek wody) inne podmioty nie były angażowane, przez co zwołanie WZZK nie było uzasadnione. Ponadto, informacja WIOŚ z dnia 3.08.2022 r. przesłana do WCZK nie zawierała informacji o zagrożeniu dla życia i zdrowia ludzi w związku z przedstawionymi wynikami badań wody Odry (co w przypadku wystąpienia takiego zagrożenia - miałoby miejsce), jak i nie zawierała wniosku/rekomendacji dotyczącej potrzeby zwołania posiedzenia WZZK. (...), termin posiedzenia WZZK ustalano w dniach 8/9.08.2022 r., uzależniając go od wyników badań WIOŚ. Ostatecznie, termin posiedzenia WZZK ustalono na 11.08.2022 r., ponieważ kluczowe wyniki badań WIOŚ miał uzyskać 10.08.2022 r.”.*

Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa zeznał, że: *„Pytałem na początku sierpnia 2022 r. dyrektorów Wydziału Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego czy zachodzi potrzeba zwołania WZZK w związku z ujawnieniem śniętych ryb w Odrze. Odpowiedzieli, że sprawa ma charakter lokalny, pod kontrolą i prawie jest rozwiązana, że jest nadzorowana na bieżąco przez WIOŚ i nie ma podstaw aby zwoływać WZZK. Do około 8-9 sierpnia wydawało się, że temat jest rozwiązany siłami powiatu. Nie rekomendowano mi podjęcia decyzji o zwołaniu WZZK. Później pojawiła się taka sugestia ze strony Wydziału Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego, że mamy mieć wkrótce wyniki badań z WIOŚ i warto byłoby je omówić podczas posiedzenia WZZK. Nie pamiętam tego, czy przekazane zostały Wojewodzie Dolnośląskiemu informacje o zamiarze zwołania WZZK.”.* Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa zeznał również, że absolutnie nie kojarzył aby Dyrektor WBZK przekazał mu informację, że DWIOŚ 2 sierpnia 2022 r. proponował zwołanie WZZK.

NIK wskazuje, że wobec braku znajomości etiologii zagrożenia tym bardziej konieczne było niezwłoczne zwołanie WZZK i podjęcie próby wypracowania sposobu

¹²² DWIOŚ w rozmowie telefonicznej w dniu 2 sierpnia 2022 r. z Dyrektorem WBZK zasygnalizował potrzebę zwołania WZZK. DWIOŚ poinformował czasie kontroli NIK, że w toku tej rozmowy ustalono, że do zwołania WZZK konieczne jest uzyskanie z Centralnego Laboratorium Badawczego Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska wyników badań pobranych próbek wody.

postępowania w tej sprawie, w szczególności w aspekcie wdrożenia informowania ludności oraz zaplanowania działań służb, w tym również w zakresie wzmoczonego monitorowania stanu rzeki Odry i zbiorników z nią połączonych, odławiania (zbierania) śniętych ryb oraz nadzoru na tym procesem, badania śniętych ryb, a także zaplanowania działań związanych z usuwaniem i przekazywaniem ich do utylizacji. NIK zwraca również uwagę, że w przypadku uzyskania informacji o zagrożeniu dotyczącym jakości wód rzeki Barycz, które wystąpiło 6 września 2022 r., posiedzenie WZZK odbyło się już kolejnego dnia - 7 września 2022 r. W ocenie NIK było to działanie prawidłowe i w analogiczny sposób należało postąpić w przypadku zdarzeń na Odrze zaobserwowanych w dniu 30 lipca 2022 r.

(akta kontroli: t. I, str. 4-30, 97-189; t. II, str. 272-286; t. III, str. 1-18; t. V, str. 208-218, 222-230, 234-243; t. VII, str. 299-409, 483-501; t. XII, str. 11-509; t. XIII, str. 1-468; t. XXIII, str. 1-202, 278-310)

c) pomimo wpływu do WCZK 30 lipca 2022 r. informacji o ujawnieniu śniętych ryb w Odrze w powiecie oławskim i wrocławskim (a w kolejnych dniach również we Wrocławiu i powiecie glogowskim), WCZK nie przejęło koordynacji działań w ramach SOA, mimo że w myśl § 4 ust. 5 zarządzenia w sprawie SOA, koordynację działań w ramach SOA przejmuje WCZK przy wystąpieniu zdarzenia wykraczającego poza obszar jednego powiatu.

Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa wyjaśnił, że: *„W związku z tym, że służby w dniu 30.07.2022 r. nie stwierdziły zagrożenia i skażenia chemicznego, nie podejmowano działań na szczeblu wojewódzkim. Prowadzone działania, zarówno na terenie powiatu oławskiego jak też wrocławskiego, w odniesieniu do jak już wcześniej wskazywano w odpowiedziach lokalnego i o niewielkiej skali zdarzenia nie wymagały koordynowania z poziomu wojewódzkiego przez WCZK. Pomimo tego, że prowadzone działania dotyczyły tego samego (odławiania śniętych ryb), to właściwe miejscowo organy odpowiedzialne za zarządzanie kryzysowe jak również służby im podległe oraz podmioty z tego terenu wykonywały te zadania miejscowo (lokalnie). Nie zachodziły wówczas przesłanki do koordynowania prowadzenia działań gdyż skala zjawiska tego nie wymagała. Po 11 sierpnia 2022 r. sytuacja zmieniła się na tyle, że Wojewoda Dolnośląski zapewniał zarówno współdziałanie jak również koordynację działań służb i podmiotów zaangażowanych w odławianie śniętych ryb.”.*

NIK nie podziela przedstawionej argumentacji. Już 30 lipca 2022 r. zdarzenie miało charakter ponadlokalny, a w kolejnych dniach do WCZK wpływały dalsze informacje o ujawnianiu śniętych ryb w biegu Odry. Przede wszystkim jednak należy wskazać, że stan wiedzy 30 lipca 2022 r. nie był wystarczający do wyeliminowania możliwości skażenia rzeki, bowiem nie była ustalona przyczyna śnięcia ryb (należy również zwrócić uwagę, że WCZK nie nawiązało w tym czasie kontaktu z WIOŚ, a tenże nie informował jeszcze WCZK o wynikach swoich badań przeprowadzonych w oparciu o próby wody pobrane 28 lipca 2022 r.) oraz nie były rozpoznane zagrożenia związane z kontaktem ze śniętymi rybami oraz wodą. Brak przejęcia koordynacji działań, w tym wskazania i rozdzielenia zadań, skutkowało tym, że faktyczny ciężar usuwania skutków zdarzenia nie ponosiły służby państwowe (w tym samorządowe), lecz w głównej mierze PZW¹²³ przy wsparciu wolontariuszów, jednostek OSP i w niewielkim zakresie pracowników PGW Wody Polskie.

Informacja, że PSP nie stwierdziła skażenia chemicznego, oznaczała jedynie tyle, że w zakresie badań prowadzonych przez jednostki PSP nie stwierdzono czynnika chemicznego w badanej wodzie w zakresie badań jakie przeprowadza PSP. W Karcie

¹²³ Zgodnie z postanowieniami umów na oddanie w użytkowanie obwodu rybackiego użytkownik obwodu (określony Okręg PZW) był zobowiązany, między innymi, do usuwania śniętych ryb z obwodu rybackiego, z wyjątkiem śnięcia ryb, będącego skutkiem naruszenia norm środowiskowych lub działań i zaniechań osób trzecich.

Zdarzenia oraz Informacji o działaniach ratowniczych przeprowadzonych po przeprowadzeniu akcji 30 lipca 2022 r. w Oławie (Zwierzyniec Duży), sporządzonych przez PSP stwierdzono: „(...) Po przeanalizowaniu wyników badań stwierdzono, że dalsze możliwości zastępu SLRRChem są niewystarczające do szczegółowego przebadania wody w kanale. Dalsze analizy wody technologicznej oraz wody w kanale żeglugowym powinien przeprowadzić WIOŚ w celu ustalenia rzeczywistego zagrożenia (...)”. Jak wyjaśnił Wojewoda, DUW/WCZK nie posiadał informacji o zakresie badań prowadzonych przez PSP oraz zapisach w dokumentacji PSP dotyczącej tych badań.

NIK wskazuje, że taki stan nie uprawniał zatem do wyciągnięcia wniosków, że skażenie chemiczne nie wystąpiło. NIK nie podziela również oceny, iż skala zjawiska była niewielka. Z ustaleń kontroli wynika, że w okresie poprzedzającym zdarzenia w powiecie olawskim i powiecie wrocławskim, w DUW nie dysponowano danymi porównawczymi umożliwiającym kwalifikację zdarzenia, którego skutkiem było śnięcie kilku ton ryb, jako zjawiska o małej skali. Również dane przekazane przez PZW Okręg we Wrocławiu przeczą takiemu stanowisku (30-31 lipca 2022 r. odłowiono 3,1 ton ryby z Odry w Oławie)¹²⁴.

Zgodnie z art. 11 ust. 1 pkt 1 ustawy o PSP, zadania i kompetencje PSP na obszarze województwa wykonuje wojewoda przy pomocy komendanta wojewódzkiego PSP, jako kierownika straży wchodzącej w skład zespolonej administracji rządowej w województwie. W myśl art. 1 ust. 1 ustawy o PSP, powołana została Państwowa Straż Pożarna jako zawodowa, umundurowana i wyposażona w specjalistyczny sprzęt formacja, przeznaczona do walki z pożarami, klęskami żywiołowymi i innymi miejscowymi zagrożeniami. Zgodnie z art. 1 ust. 2 pkt 2 i 3 ww. ustawy, do podstawowych zadań Państwowej Straży Pożarnej należy odpowiednio: organizowanie i prowadzenie akcji ratowniczych w czasie pożarów, klęsk żywiołowych lub likwidacji miejscowych zagrożeń; oraz wykonywanie pomocniczych specjalistycznych czynności ratowniczych w czasie klęsk żywiołowych lub likwidacji miejscowych zagrożeń przez inne służby ratownicze. Dopiero jednak od 12 sierpnia 2022 r. działania polegające na usuwaniu śniętych i martwych ryb przejęła do realizacji przede wszystkim PSP. Polecenie podjęcia działań w tym zakresie, jak wskazał Komendant Wojewódzki PSP przekazał Komendant Główny PSP. Z przebiegu posiedzenia WZZK 12 sierpnia 2022 r. wynikało, że Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa oraz Zastępca Dyrektora WBiZK przekazali, jako najistotniejszą informację z narady, która odbyła się także w tym dniu z udziałem Wiceministra: „(...) pierwsza i podstawowa zasada, Szanowni Państwo, i to jest polecenie Pana Ministra, Straż Pożarna bardzo mocno włącza się w działania, jak gdyby pałeczka zbierania wszystkiego idzie na stronę Straży Pożarnej (...)”.

Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa zeznał: „Nie pamiętam od kiedy PSP była zaangażowana w zbieranie śniętych ryb. Z tego co wiem to wcześniej zajmował się tym Polski Związek Wędkarski (...). Z tego co wiem, to skala zjawiska nie wykraczała poza możliwości działania powiatu, który zapewniał zbieranie ryb siłami PZW. Wydaje mi się, że strażacy OSP udzielali wsparcia. Nie pamiętam, aby PZW zwracało się z prośbą o udzielnie wsparcia w tych działaniach.”. Ponadto Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa wyjaśnił, że: „Zgodnie z informacjami z PCZK w Oławie, w dniu 30.07.2022 r. na miejscu była obecna PSP, która nie stwierdziła zagrożenia chemicznego. Na dzień następny zaplanowane było wybieranie śniętych ryb przy współpracy PZW z RZGW. PCZK w Oławie nie zgłaszało potrzeby wsparcia działań. Podkreślić należy, że w powiecie wrocławskim w dniu 30.07.2022 r. nie ujawniono dużej liczby śniętych ryb, tak jak to miało miejsce w powiecie olawskim”.

¹²⁴ Według informacji przekazanych przez PZW Okręg we Wrocławiu zjawisko tzw. przyduchy odnotowane było w latach 2017-2021 w rzece Odrze i zbiornikach połączonych z rzeką wyłącznie w zbiorniku Prężyce w 2021 r., a masa odłowionych śniętych ryb wynosiła 115 kg.

NIK wskazuje, że z uwagi za brak wiedzy o przyczynie śnięcia ryb, a w konsekwencji brak wiedzy o rodzaju i stopniu ewentualnego zagrożenia, jakie powodował kontakt ze śniętymi rybami¹²⁵ oraz wodą, uwzględniając również uwarunkowania związane z wojną w Ukrainie¹²⁶ i pomocą udzielaną przez Polskę, należało natychmiast skierować do usuwania śniętych i martwych ryb Państwową Straż Pożarną, co leżało w gestii Wojewody, a nie opierać akcji usuwania śniętych ryb o PZW oraz spontaniczne działania ludności¹²⁷.

(akta kontroli: t. I, str. 4-42, 97-189; t. II, str. 272-286; t. III, str. 1-21; t. V, str. 208-218, 222-230, 234-243; t. VII, str. 1-64; t. VIII, 1-38, 156-169, 266-279, 487-492; t. XII, str. 11-509; t. XIII, str. 1-468; t. XIV, str. 1-329; t. XV, str. 1-449; t. XXIII, str. 1-202, 278-310)

d) przepływ informacji pomiędzy WCZK a innymi organami i służbami w sprawie kryzysu ekologicznego na rzece Odrze oraz ujawnienia śniętych ryb nie był w pełni prawidłowy. 14 lipca 2022 r. WCZK w ramach pełnienia funkcji MGCO otrzymało meldunek z MGCO w Opolu (WCZK w Opolu) w sprawie śnięcia ryb w Kanale Kędzierzyński oraz Kanale Gliwickim. Informacja o treści tego meldunku nie została przekazana do WIOŚ, pomimo że w WCZK podjęto działania w celu pozyskania bliższych informacji o przyczynie śnięcia ryb poprzez bezpośredni kontakt telefoniczny z pracownikiem Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Opolu 16 lipca 2022 r.¹²⁸, w związku z ujawnieniem śniętych ryb w Odrze w okolicach Urazu, na terenie województwa dolnośląskiego (16 lipca 2022 r. przekazano do WIOŚ wyłącznie informację o ujawnieniu śniętych ryb w okolicach Urazu).

Informacje o dużej liczbie śniętych ryb w powiecie olawskim i wrocławskim uzyskane przez WCZK 30 lipca 2022 r. nie zostały niezwłocznie przekazane do WIOŚ¹²⁹ oraz do PCZK powiatu wrocławskiego¹³⁰. WCZK poinformowało natomiast telefonicznie

¹²⁵ DWLW poinformował, że w wyniku ustaleń poczynionych na posiedzeniu WZZK, Inspekcja Weterynaryjna wskazała zakłady utylizacyjne i podmioty pośrednie, które mogły zrealizować transport i utylizację zgromadzonych ryb. Wylawiane ryby ze względu na masowość ich śnięcia, jak i brak możliwości określenia ostatecznego czynnika powodującego to nagłe zdarzenie, zakwalifikowane zostały jako uboczny produkt pochodzenia zwierzęcego kategorii 1, czyli o najwyższym stopniu zagrożenia dla innych organizmów żywych jak i środowiska naturalnego. Taki stan rzeczy spowodował, że do zadań Inspekcji Weterynaryjnej należał również bezpośredni nadzór nad miejscami ich zbiórki, sposobem pakowania i ładowania na specjalistyczne środki transportu.

¹²⁶ Potencjalne wrocie działania hybrydowe.

¹²⁷ Według przekazanych NIK informacji przez PZW Okręg w Legnicy, akcja zbierania śniętych rybna terenie objętym właściwością tego okręgu, z uwagi na doniesienia medialne i doniesienia służb dotyczące powodu śnięcia ryb i substancji trującej, która może znajdować się w wodzie miała charakter spontaniczny, a uczestniczyli w niej wędkarze i okoliczna ludność czyniąc to w dobrej wierze i na własną odpowiedzialność. PZW Okręg w Legnicy nie przekazywał ryb do utylizacji i nie ponosił kosztów w tym zakresie. Według treści pisma z 17 sierpnia 2022 r. skierowanego przez Okręg PZW w Legnicy do RZGW we Wrocławiu szacunkowe masa zebranych śniętych ryb wyniosła ok. 1,5 t.

¹²⁸ W toku rozmowy z pracownikiem Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Opolu, przeprowadzonej 16 lipca 2022 r., dyżurny WCZK otrzymał informację o prawdopodobnym zanieczyszczeniu rzeki oraz o braku oficjalnych wyników badań.

¹²⁹ WIOŚ uzyskał 27 lipca 2022 r. pierwsze informacje dotyczące śnięcia ryb w Odrze w powiecie olawskim od PZW Okręgu we Wrocławiu i 28 lipca 2022 r. dokonał pobrania prób wody do badania w powiecie olawskim i wrocławskim, o czym jednak nie poinformował WCZK przed 1 sierpnia 2022 r., zaś WCZK nie posiadało w tym czasie również potwierdzonych informacji, ewentualnie z innych źródeł, o prowadzeniu działań przez WIOŚ. Według wyjaśnień DWIOŚ, ustalenia dokonane 28 lipca 2022 r. praktycznie nie wykazały obecności śniętych ryb, a 29-31 lipca 2022 r. WIOŚ nie był informowany o dalszym występowaniu śniętych ryb (w tym przez służby podejmujące działania w trybie zgłoszeń alarmowych – w przypadku wystąpienia nagłego zagrożenia środowiska).

¹³⁰ WCZK nie posiadało potwierdzenia dostarczenia informacji do PCZK powiatu wrocławskiego lub Stanowiska Kierownika Komendanta Miejskiego PSP we Wrocławiu (dalej: SKKM PSP). W toku kontroli NIK ustalono, że SKKM PSP posiadało informacje o ujawnieniu śniętych ryb w powiecie wrocławskim 30 lipca 2022 r. (sobota) w miejscowości Łany (o godzinie 10:18 30 lipca 2022 r. wpłynęła do SKKM PSP z Wojewódzkiego Centrum Powiadomiania Ratunkowego informacja tej sprawie). Zgodnie z Porozumieniem z dnia 24 maja 2018 r. pomiędzy Starostą Powiatu Wrocławskiego a Komendantem Miejskim Państwowej Straży Pożarnej we Wrocławiu powierzone zostały Komendantowi Miejskiemu PSP we Wrocławiu zadania w zakresie przepływu informacji na potrzeby zarządzania kryzysowego oraz podwyższania gotowości obronnej państwa w dni powszednie poza godzinami pracy Starostwa Powiatowego oraz w dni wolne i świąteczne. Zgodnie z § 2 ust. 1 ww. porozumienia, służba dyżurna SKKM PSP, w sprawach bezpieczeństwa powiatu wymagających podjęcia natychmiastowej decyzji, powiadamia osoby funkcyjne Powiatowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego. Komendant Miejski PSP

PCZK w Oławie o otrzymaniu informacji o ww. zdarzeniu i uzyskało telefonicznie potwierdzenie zaistnienia tego zdarzenia. Do przepływu informacji pomiędzy WCZK (dotyczy informacji przekazywanych przez WCZK), a podmiotami wymienionymi w zarządzeniu w sprawie SOA sporadycznie (gdyż zaledwie jednokrotnie¹³¹) wykorzystywano POZK. Brak poinformowania WIOŚ oraz PCZK powiatu wrocławskiego, a także brak przekazywania informacji poprzez system POZK, był niezgodny z § 3 ust. 2 i 4 zarządzenia w sprawie SOA.

WCZK nie przekazywało niezwłocznie uzyskanych informacji o ujawnieniu śniętych ryb w Odrze w lipcu i sierpniu 2022 r. również do RDOŚ, który podjął działania (wszczał 11 sierpnia 2022 r. postępowanie w sprawie wydania decyzji, o której mowa w art. 15 ustawy o zapobieganiu szkodom w środowisku, w związku z wystąpieniem bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku w gatunkach chronionych, w wyniku zanieczyszczenia wód rzeki Odry) w oparciu o informacje zgromadzone we własnym zakresie¹³².

Wojewoda w sprawie nieprzekazania do WIOŚ informacji zawartych w meldunku przekazanym przez MGCO w Opolu 14 lipca 2022 r. wyjaśnił, że: *„Międzynarodowy Plan Ostrzegawczo-Alarmowy dla Odry, w pkt 5 pn. Drogi przekazywania meldunków w międzynarodowym dorzeczu Odry nie przewiduje takiego postępowania MGCO”*.

Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa wyjaśnił, że: *„Z nagrań rozmów telefonicznych z dnia 30.07.2022 r. prowadzonych przez dyżurnego WCZK wynika, że służby obecne na miejscu zdarzenia nie stwierdziły zagrożenia oraz skażenia chemicznego, w związku z czym dalsze działania na poziomie wojewódzkim nie były wymagane. Tym samym informacja nie została przekazana do WIOŚ oraz PCZK we Wrocławiu. Ponadto, należy nadmienić że zadania PCZK we Wrocławiu po godzinach służbowych oraz w dni wolne pełni Stanowisko Kierownika Komendanta Miejskiego Państwowej Straży Pożarnej we Wrocławiu.”* oraz *„Na etapie opracowywania WPZK nie uznano za konieczne wskazanie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska jako podmiotu ujętego w części „Zadania i obowiązki uczestników zarządzania kryzysowego” - siatka bezpieczeństwa, ponieważ w ocenie członków WZZK nie zidentyfikowano takiej potrzeby. W zakresie podmiotów realizujących zadania z obszaru ochrony środowiska - WIOŚ jest głównym wykonawcą zadań z tym związanych, a w sytuacjach kiedy niezbędny jest udział/wsparcie RDOŚ - ww. podmioty współdziałają zgodnie z kompetencjami. Członkowie WZZK na etapie opiniowania planu również nie wskazywali potrzeby ujęcia w nim RDOŚ. Powyższe jest również powodem nieujęcia RDOŚ w przedmiotowym zarządzeniu. (...) RDOŚ nie jest podmiotem przewidzianym w fazie reagowania”*.

Wojewoda wyjaśnił również, że POZK służy przede wszystkim do wprowadzania informacji o zdarzeniach i ostrzeżeniach, nie jest natomiast podstawowym kanałem komunikacji i wymiany bieżących informacji, tj. nie zastępuje komunikacji e-mail oraz połączeń telefonicznych wykorzystywanych w codziennej pracy.

Według NIK w przypadku otrzymania meldunku w ramach MPOA, WCZK powinno powiadamiać DWIOŚ, w celu zapewnienia posiadania możliwie najpełniejszej wiedzy o stanie rzeki Odry przez ten organ (zapisy MPOA nie stały temu na przeszkodzie, przy czym MPOA również nie przewiduje konsultowania z WIOŚ kwestii dokonywania meldunków, a taka praktyka była wprowadzona w WCZK). W sytuacji uzyskania informacji o zagrożeniu dla środowiska, o czym świadczyło śnięcie ryb w powiecie

we Wrocławiu wyjaśnił, że uzyskana informacja o śnięciu ryb nie została przekazana do osób funkcyjnych Starostwa Powiatowego we Wrocławiu, z uwagi na to, że sytuacja nie wypełniała znamion opisanych w przedmiotowym porozumieniu.

¹³¹ Raport zdarzenia z 17 sierpnia 2022 r., wprowadzony przez dyżurnego WCZK, dotyczący zanieczyszczenia wody rzeki Odry w miejscowości Siechnice oraz uruchomionego w tym zakresie meldowania w ramach MPOA.

¹³² Na prośbę RDOŚ, od 15 sierpnia 2022 r. WCZK przekazywało do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska raporty sytuacyjne.

oławskim i wrocławskim, WCZK powinno zawiadomić natychmiast WIOŚ oraz PCZK powiatu wrocławskiego (a ponadto informacja poza drogą telefoniczną, powinna być przekazana również poprzez POZK zarówno do dwóch ww. jednostek, jak i PCZK w Oławie). Z uwagi na możliwość wystąpienia szkody w środowisku, o takich zdarzeniach powinien być informowany również RDOŚ, nawet jeżeli nie przewidywały tego postanowienia WPZK. W odniesieniu do kwestii stosowania POZK w ramach SOA Izba wskazuje, że tą drogą powinny być przekazywane informacje, niezależnie od ewentualnego kontaktu telefonicznego, co wynika z zarządzenia w sprawie SOA. Według § 3 ust. 4 tego aktu wszystkie podmioty SOA mają obowiązek wykorzystywania informatycznego systemu, ostrzegania alarmowania i informowania w realizacji procesu ostrzegania, alarmowania i informowania. Zgodnie z zarządzeniem w sprawie SOA informacje powinny być przekazywane poprzez system POZK. W zarządzeniu w sprawie SOA, POZK wymieniany jest jako podstawowy system wymiany informacji między podmiotami. Brak poinformowania WIOŚ oraz PCZK powiatu wrocławskiego, a także brak przekazania informacji do PCZK w Oławie poprzez system POZK, był niezgodny z § 3 ust. 2 i 4 zarządzenia w sprawie SOA.

WCZK dopiero 10 sierpnia 2022 r. poinformowało RCB o ujawnieniu śnięcia ryb w rzece Odrze. Przekazanie pierwszych informacji zostało przy tym zainicjowane przez Dyżurnego RCB. W dniu 10 sierpnia 2022 r. o godz. 12:54 na adres e-mail WCZK, Dyżurny RCB zwrócił się z pytaniem od kiedy i kto przekazywał informacje dotyczące zaistniałej sytuacji na rzece Odrze oraz dlaczego do RCB nie została przekazana informacja o zjawisku. W korespondencji tej poproszono o informacje, czy Wojewoda wystąpi do Dyrektora RCB z wnioskiem o alert RCB do wszystkich mieszkańców miejscowości położonych nad Odrą oraz turystów przebywających nad rzeką. 10 sierpnia 2022 r. po otrzymaniu wyników badań laboratoryjnych z WIOŚ oraz po powzięciu informacji o zwołaniu na 11 sierpnia 2022 r. przez Pierwszego Wicewojewodę Jarosława Kresę WZZK Zastępcę Kierownika WCZK skontaktowała się telefonicznie z Szefem Zmiany Służby Dyżurnej RCB w związku z otrzymanym zapytaniem. W rozmowie telefonicznej przedstawiła odnotowane epizody śnięcia ryb na terenie województwa dolnośląskiego oraz stanowisko WIOŚ w zakresie jego oceny sytuacji. Poinformowała także o braku, według oceny DUW, przesłanek do wcześniejszego informowania RCB oraz o zwołaniu na kolejny dzień WZZK. Zobowiązała się także do bieżącego informowania RCB o realizacji zadań przez służby na terenie województwa w ramach codziennego raportowania sytuacyjnego. Była to pierwsza informacja przekazana z DUW do RCB w związku z ujawnieniem śniętych ryb w rzece Odrze.

Wojewoda wyjaśnił że pierwszą informację o ujawnieniu śniętych ryb w rzece Odrze przekazano do RCB dopiero 10 sierpnia 2022 r., ponieważ odnotowane przed tą datą zdarzenia miały charakter incydentalny i lokalny (miejscowy). Skutki zdarzenia związanego ze śnięciem ryb zostały usunięte przez szczebel gminny/powiatowy. Dodał także, że charakter i skala zdarzenia nie była w ocenie dyżurnych WCZK zdarzeniem kwalifikującym się do przekazania poprzez aplikację CAR do RCB.

W ocenie NIK już 30 lipca 2022 r. zdarzenie miało charakter ponadlokalny, a w kolejnych dniach do WCZK wpływały dalsze informacje o ujawnianiu śniętych ryb w biegu Odry, zasadnym było zatem poinformowanie RCB o zdarzeniu już wcześniej, szczególnie w obliczu wpływających z WIOŚ informacji o nienaturalnej (i wówczas nieokreślonej) przyczynie śnięcia ryb.

W DUW niewłaściwie funkcjonował przepływ informacji pomiędzy WCZK a kierownictwem WBiZK oraz Wojewodą. Mimo że do WCZK informacje o ujawnieniu dużej liczby śniętych ryb w powiecie oławskim i wrocławskim wpłynęły 30 lipca 2022 r. (przy czym jedynie jedna informacja, z wielu uzyskanych 30 lipca 2022 r.

informacji w tym zakresie, została utrwalona w raportach z dyżuru z tego dnia¹³³) to fakt ten nie był znany kierownictwu DUW do czasu przeprowadzenia kontroli NIK. DUW w korespondencji kierowanej do MSWiA¹³⁴ oraz posłów¹³⁵ wskazywał, że pierwszą informację otrzymał z powiatu oławskiego 1 sierpnia 2022 r. podczas, gdy już 30 lipca 2022 r. WCZK przekazał informację o zdarzeniu do powiatu oławskiego (po uzyskaniu telefonicznego zgłoszenia od wędkarza, członka PZW).

Do niezwłocznego przekazania informacji o zdarzeniu do kierownictwa DUW nie wykorzystano powiadamiania SMS, stosowanego w DUW w przypadku wystąpienia istotnych zdarzeń na obszarze województwa (pierwszy raz przekazanie informacji poprzez SMS nastąpiło w sprawie ujawnienia śniętych ryb 4 sierpnia 2022 r. i dotyczyło okolic Głogowa)¹³⁶.

Dyrektor WBiZK nie przekazał Pierwszemu Wicewojewodzie Jarosławowi Kresie (zastępującemu Wojewodę od 30 lipca 2022 r. do 12 sierpnia 2022 r.) informacji o zgłoszonej przez DWIOŚ 2 sierpnia 2022 r. propozycji zwołania WZZK¹³⁷. Dyrektor WBiZK zeznał, że: „(...) Na pewno rozmawiałem z Panem Wicewojewodą o bieżących działaniach WIOŚ, natomiast nie pamiętam czy był poruszany wątek zwołania WZZK”. Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa zeznał, że absolutnie nie kojarzy faktu otrzymania od Dyrektora WBiZK lub od innej osoby informacji, że DWIOŚ prosił 2 sierpnia 2022 r. o zwołanie WZZK. Zeznał ponadto, że pytał na początku sierpnia 2022 r. dyrektorów WBiZK czy zachodzi potrzeba zwołania WZZK w związku z ujawnieniem śniętych ryb w Odrze. Odpowiedzieli, że sprawa ma charakter lokalny, jest pod kontrolą i prawie jest rozwiązana oraz, że jest nadzorowana na bieżąco przez WIOŚ i nie ma podstaw aby zwoływać WZZK.

Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa wyjaśnił, że: *„Z nagrań rozmów telefonicznych z dnia 30.07.2022 r. prowadzonych przez dyżurnego WCZK wynika, że służby obecne na miejscu zdarzenia nie stwierdziły zagrożenia i skażenia chemicznego, w związku z czym dalsze działania na poziomie wojewódzkim nie były wymagane. Tym samym kierownictwo nie było informowane o zdarzeniu”*.

NIK nie podziela stanowiska o braku potrzeby przekazywania wskazanych informacji do kierownictwa DUW. Brak przekazania tych informacji skutkowało brakiem pełnej i rzetelnej wiedzy po stronie kierownictwa DUW o przebiegu zdarzenia i propozycjach działań. W konsekwencji mogło się to przyczynić się do późnego zwołania WZZK oraz skutkowało, między innymi, przekazywaniem nierzetelnych informacji podmiotom zewnętrznym, a także wpływało na możliwość sprawowania skutecznej kontroli zarządczej, w aspekcie działań WCZK (w tym zapewnienia właściwego przepływu informacji i stosowania zarządzenia w sprawie SOA).

(akta kontroli: t. I, str. 1-36, t. II, str. 1-6, 201-271; t. III, str. 84-274; t. V, str. 153-193; 208-293, 234-243; t. VI, str. 424, 619-627; t. VII, str. 1-64, 218-470; t. VIII, str. 1-38, 380-387, 394-398, 481-492, 532-539; t. XXIII, str. 1-202, 278-310)

¹³³ Informacja ta dotyczyła ujawnienia śniętych ryb w powiecie wrocławskim. Dyżurny pełniący dyżur pomiędzy 7:00 a 19:00 30 lipca 2022 r. zeznał, że informację o ujawnieniu śniętych ryb w Oławie przekazał w tym samym dniu Kierownikowi WCZK, ale nie otrzymał od Kierownika żadnych poleceń w zakresie podjęcia działań w tej sprawie. Dyżurny pełniący dyżur od godziny 19:00 30 lipca 2022 r. do godziny 7:00 31 lipca 2022 r. zeznał, że o uzyskanych informacjach o śnięciu ryb poinformował Zastępcę Kierownika WCZK. I również nie otrzymał żadnych instrukcji czy poleceń w zakresie podjęcia działań w tej sprawie.

¹³⁴ W dniu 22 sierpnia 2022 r. Biuro Wojewody sporządziło dla MSWiA kalendarium działań na obszarze województwa dolnośląskiego. Kalendarium obejmowało okres od 1 sierpnia do 11 sierpnia 2022 r.

¹³⁵ W odpowiedzi udzielonej na interwencję Pani Posel Małgorzaty Tracz udzielonej pismem z 9 września 2022 r., znak: BZ- WCZK. 6333.24.2022. BR oraz odpowiedzi udzielonej na interwencję Pana Posła Krzysztofa Śmiszka pismem z 16 września 2022 r., znak: BZ- WCZK, 6333.43.2022.BR.

¹³⁶ W późniejszym czasie, w okresie od 12 sierpnia do 31 sierpnia 2022 r., w związku z sytuacją na Odrze i innych zbiornikach oraz rzekach, wysłani do grupy „Wypadki” jeszcze 21 sms-ów.

¹³⁷ DWIOŚ poinformował w czasie kontroli NIK, że w toku tej rozmowy ustalono, że do zwołania WZZK konieczne jest uzyskanie z Centralnego Laboratorium Badawczego Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska wyników badań pobranych prób wody.

2. Nierzetelnie udokumentowano przebieg dyżuru WCZK 30 lipca 2022 r. w zakresie zmiany od godz. 7:00 do godz. 19:00. W Raporcie z dyżuru WCZK nr 421/2022 z 30 lipca 2022 r. nie zawarto żadnych informacji o wielokrotnym zgłoszeniu i potwierdzeniu podczas zmiany dyżurnej obserwacji śniętych ryb na terenie powiatów oławskiego oraz wrocławskiego.

Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa wyjaśnił, że zgodnie z zakresem obowiązków, dyżurny WCZK powinien dokumentować przebieg dyżuru z uwzględnieniem podejmowanych czynności. W rozmowie z Kierownikiem WCZK dyżurujący pracownik nie był w stanie określić przyczyny nieujęcia przedmiotowej informacji w raporcie z dyżuru. Wojewoda wyjaśnił, że dokumentowanie działań podejmowanych przez WCZK stanowi jedno z licznych zadań, które zgodnie z zapisami § 38 ust. 6 pkt 6 Regulaminu DUW leży w zakresie WCZK. Metodologia zapisywania zrealizowanych czynności przez dyżurnego wynika również z zapisów załącznika nr 1 do raportu z dyżuru oraz bieżących poleceń Kierownictwa Oddziału. Liczba zadań realizowanych na danej zmianie przez dyżurnego za pomocą wielu systemów teleinformatycznych i łączności radiowej powoduje, że każde zdarzenie jest obsługiwane przez dyżurnego poprzez zawiadomienie właściwych służb i monitorowane przy ich współudziale, lecz nie zawsze dokumentowane, zwłaszcza w sytuacji dyżurów jednoosobowych. Jednocześnie nadmienił, że raport z dyżuru nie odzwierciedla zapisu chronologicznego wszystkich czynności wykonywanych przez zmianę dyżurną. Zawiera przede wszystkim najistotniejsze informacje według oceny dyżurnego.

Pracownik pełniący dyżur w WCZK 30 lipca 2022 r. w godzinach od 7:00 do 19:00 zeznał, że: *„W dniu 30 lipca 2022 r. powiadomiłem kierownika WCZK (...) o zdarzeniu w Oławie, o tym, że są tam śnięte ryby, z naszego służbowego telefonu komórkowego (...) Żadnego polecenia dalszych działań w tej sprawie nie otrzymałem od Pana kierownika, tylko stwierdzenie, że to jest ze względu na niski stan wody i brak tlenu. Nie otrzymałem polecenia informowania o tej sprawie innych osób w Dolnośląskim Urzędzie Wojewódzkim we Wrocławiu, czyli dyrekcji Wydziału Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego lub Wojewody, a także umieszczania informacji o tym zdarzeniu w raporcie”.*

Kierownik WCZK zeznał, że rozmawiał z pracownikiem pełniącym wówczas dyżur, który: *„(...) nie był w stanie wyjaśnić dlaczego tej bardzo ważnej informacji nie ujął w raporcie z dyżuru (...). O fakcie rozmowy pracownika WCZK we Wrocławiu z PCZK w Oławie dowiedziałem się dopiero w dniu wczorajszym – 21 grudnia 2022 r. w związku z odsłuchaniem rozmów telefonicznych prowadzonych przez dyżurnych WCZK, co nastąpiło z powodu pytań skierowanych przez NIK. Wcześniej nie miałem takiej informacji ponieważ nie była zawarta w raporcie z dyżuru. Nie mając takiej informacji nie mogłem jej przekazać dalej.”.*

W przypadku zmiany od godz. 19:00 30 lipca 2022 r. do godz. 7:00 31 lipca 2022 r. w raporcie odnotowano informację dotyczących śniętych ryb od osoby postronnej unoszących się na Odrze na wysokości miejscowości Czernica, przy której jako podmiot przekazujący określono błędnie „KWSPS/PCZK Wrocław” oraz nie wskazano komu przekazano tę informację (adnotacja „a/a”). Pracownik WCZK obsługujący ten dyżur zeznał, że przypomina sobie, że informację uzyskał od osoby postronnej i o ile pamięta, nie była to informacja od służb. Miał niepełną informację o zdarzeniu i coś go „tknęło”, żeby wpisać tą informację do raportu. Zeznał, że wpisał tą informację z własnej inicjatywy i w tym dniu poprzez telefon komórkowy przekazał tą informację do Zastępcy Kierownika WCZK, ponieważ uważał sprawę za ważną. Przekazał, że Wojewódzkie Centrum Koordynacji Ratownictwa o tym wie, monitoruje zdarzenie i działa. Nie otrzymał od Zastępcy Kierownika WCZK poleceń lub instrukcji w tej sprawie. Natomiast w kolumnie „podmiot” powinna być wskazana osoba postronna,

natomiast w kolumnie „uwagi” powinny być wskazane podmioty, z którymi się kontaktował.

W ocenie NIK otrzymane informacje o zjawisku mającym miejsce w więcej niż jednym powiecie, w zbliżonym w czasie i opisywanym przez zgłaszających jako istotne i alarmujące powinny znaleźć swoje szczegółowe odzwierciedlenie w raporcie z dyżuru sporządzanym przez dyżurnego i przekazywanym do zatwierdzenia kierownictwu WCZK. Należy również zauważyć, że dyżurny WCZK uzyskał potwierdzenie wystąpienia zdarzenia w Odrze w Oławie w PCZK w Oławie.

(akta kontroli: t. I, str. 4-30; t. V, str. 248-275, 281-293; t. VII, str. 1-64; t. VIII, str. 1-38, 532-539)

3. Wbrew art. 60 ust. 3 ustawy o wojewodzie, rozporządzenia porządkowe: [1] Nr 17 z dnia 12 sierpnia 2022 r. w sprawie wprowadzenia zakazu korzystania z wody rzeki Odry na terenie województwa dolnośląskiego; [2] Nr 18 z dnia 26 sierpnia 2022 r. zmieniającego rozporządzenie porządkowe w sprawie wprowadzenia zakazu korzystania z wody rzeki Odry na terenie województwa dolnośląskiego; [3] Nr 19 z dnia 14 września 2022 r. w sprawie uchylecia rozporządzeń porządkowych dotyczących zakazu korzystania z wody rzeki Odry na terenie województwa dolnośląskiego, nie zostały przekazane Prezesowi Rady Ministrów, Marszałkowi Województwa Dolnośląskiego, a w odniesieniu do rozporządzeń Nr 18 i Nr 19 także starostom, prezydentom miast, burmistrzom i wójtom, na których terenie rozporządzenie miało być stosowane.

Wojewoda wyjaśnił, że przyczyną była dynamika sytuacji oraz błąd ludzki.

(akta kontroli: t. I, str. 4-43; t. VII, str. 1-36, 476-482)

4. Dwa meldunki nadane w ramach MPOA przez MGCO we Wrocławiu, z 11 sierpnia 2022 r. oraz 17 sierpnia 2022 r. nie zostały przekazane niezwłocznie do wiadomości Sekretariatu MKOOpZ, przy czym pierwszy z nich przekazany został do Sekretariatu 30 sierpnia 2022 r., a drugi nie został przekazany.

W odniesieniu do pierwszego przypadku Wojewoda wyjaśnił, że wynikało to z błędu dyżurnego, który do przekazania meldunku nie posłużył się listą e-mailingową i adresy odbiorców wpisywane były przez niego ręcznie. Natomiast odnosząc się do drugiego przypadku Pierwszy Wicewojewoda Jarosław Kresa, wyjaśnił, że meldunek przesłano e-mailem i fax-em zgodnie z drogą przekazywania meldunków z pkt. 5.2.3 „Awaria dla woj. dolnośląskiego”, w którym literalnie nie ujęto Sekretariatu.

NIK wskazuje jednak, że zgodnie z postanowieniami MPOA meldunki powinny być przekazywane do wiadomości Sekretariatu Komisji.

(akta kontroli: t. III, str. 111-115, 134-139; t. VI, str. 1-22, 572-575; t. VII, str. 1-36; t. VIII, str. 1-38)

5. W ramach pełnienia zadań MGCO przez WCZK nie przekazywano wyników pozyskiwanych badań laboratoryjnych rzeki Odry, mimo że w MPOA przewidziano zadanie polegające na przekazywaniu wyników analiz laboratoryjnych.

Wojewoda wyjaśnił, że MPOA nie normuje kwestii przekazywania wyników badań laboratoryjnych do innych MGCO, a czynność ta może jedynie odbyć się na wniosek przedstawiciela danego MGCO lub Sekretariatu MKOOpZ. Wyjaśnił także, że inne MGCO nie wniosowały o udostępnienie takich danych.

NIK nie podziela argumentacji wynikającej z tych wyjaśnień, gdyż zgodnie z postanowieniami MPOA Zadania MGCO polegają m.in. zabezpieczeniu serwisu informacyjnego, w tym przekazywaniu wyników analiz laboratoryjnych.

(akta kontroli: t. VIII, str. 266-279, 410-454, 481-486)

W ocenie NIK działania DUW w związku z kryzysem ekologicznym na rzece Odrze nie były w pełni rzetelne. W DUW nie przejęto niezwłocznie koordynacji działań związanymi z tą sytuacją, choć już 30 lipca 2022 r. uzyskało informacje o występowaniu zjawiska śnięcia ryb na terenie dwóch powiatów w województwie dolnośląskim¹³⁸. Następnie, od 2 do 4 sierpnia 2022 r. DWIOŚ przekazał do DUW informacje wskazujące na nienaturalne przyczyny występującego na Odrze zjawiska oraz brak tzw. przyduchy. Według ówczesnej wiedzy nie znano etiologii zjawiska oraz nie rozpoznano jego wpływu na życie i zdrowie ludzi. Mimo to, w Urzędzie dopiero po upływie ponad tygodnia od otrzymania ww. informacji: [1] podjęto działania mające na celu powszechne ostrzeżenie ludności o zagrożeniu związanym z ww. sytuacją (działania takie podjęto dopiero 12 sierpnia 2022 r.), [2] wprowadzono przepisy porządkowe dotyczące korzystania z wód rzeki Odry, [3] zwołano WZZK. Informacje o ujawnieniu dużej ilości śniętych ryb nie zostały również niezwłocznie przekazane do RCB. Pierwsza informacja do RCB o przedmiotowym zjawisku została bowiem przekazana dopiero 10 sierpnia 2022 r., a działania spowodowane były kontaktem zainicjowanym przez RCB. Dopiero 12 sierpnia 2022 r. działania związane z usuwaniem śniętych ryb przejęła do prowadzenia PSP, na skutek polecenia KG PSP oraz narady przeprowadzonej z udziałem Wiceministra. W okresie wcześniejszym ciężar działań w tym zakresie spoczywał przede wszystkim na PZW przy wsparciu wolontariuszy i jednostek OSP. Z uwagi na brak wiedzy o potencjalnych skutkach zdrowotnych kontaktu z materiałem biologicznym oraz wodą, było to stanem niepożądanym. W ocenie NIK, skala i charakter zjawiska, które wystąpiło na rzece Odrze na przełomie lipca i sierpnia 2022 r. wymagała podjęcia natychmiastowych, prewencyjnych działań polegających na przekazaniu ludności informacji o zagrożeniu i ustanowieniu zakazów dotyczących korzystania z wód rzeki Odry. Zaistniały kryzys ekologiczny ujawnił również brak odpowiedniej wymiany informacji pomiędzy podmiotami, które powinny być zaangażowane w działania w takiej sytuacji.

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące uwagi i wnioski:

Uwagi	NIK nie formułuje uwag.
Wnioski	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rozważenie uwzględnienia RDOŚ wśród podmiotów wchodzących w skład SOA oraz wśród podmiotów współdziałających w przypadku wystąpienia zdarzeń powodujących negatywne skutki dla środowiska naturalnego w ramach WPZK. 2. Wydawanie starostwom powiatowym zaleceń do powiatowych planów zarządzania kryzysowego, z uwzględnieniem maksymalnego dwuletniego cyklu planowania. 3. Podjęcie działań zapewniających egzekwowanie od członków WZZK przekazywania w cyklu kwartalnym, aktualnych baz danych – sił i środków, dedykowanych do użycia w sytuacji wystąpienia zagrożenia (sytuacji kryzysowej). 4. Podjęcie działań zapewniających niezwłoczną i skuteczną wymianę informacji oraz adekwatne reagowanie w sytuacjach wystąpienia zagrożenia (sytuacji kryzysowej) o nieznaną przyczynę, a także stosowanie POZK do wymiany informacji w ramach SOA.

¹³⁸ Oławskim i wrocławskim (ziemskim).

5. Podjęcie działań zapewniających rzetelne dokumentowanie przebiegu dyżurów WCZK w sposób zapewniający skuteczny i kompletny obieg otrzymywanych informacji.
6. Podjęcie działań zapewniających kompletną realizację zadań i obowiązków MGCO, wynikających z MPOA.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK we Wrocławiu. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Wrocław, 17 kwietnia 2023 r.

Kontrolerzy
Radosław Kujawiński
Doradca prawny
/-/

.....
podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura we Wrocławiu
p.o. Dyrektor
Marcin Kaliński
/-/

.....
podpis

Edward Klatka
Główny specjalista kontroli
państwowej
/-/

.....
podpis

Grzegorz Fikus
Główny specjalista kontroli
państwowej
/-/

.....
podpis

Zmian w wystąpieniu pokontrolnym dokonał:

p.o. Dyrektor
Delegatury NIK we Wrocławiu
Marcin Kaliński

.....
podpis